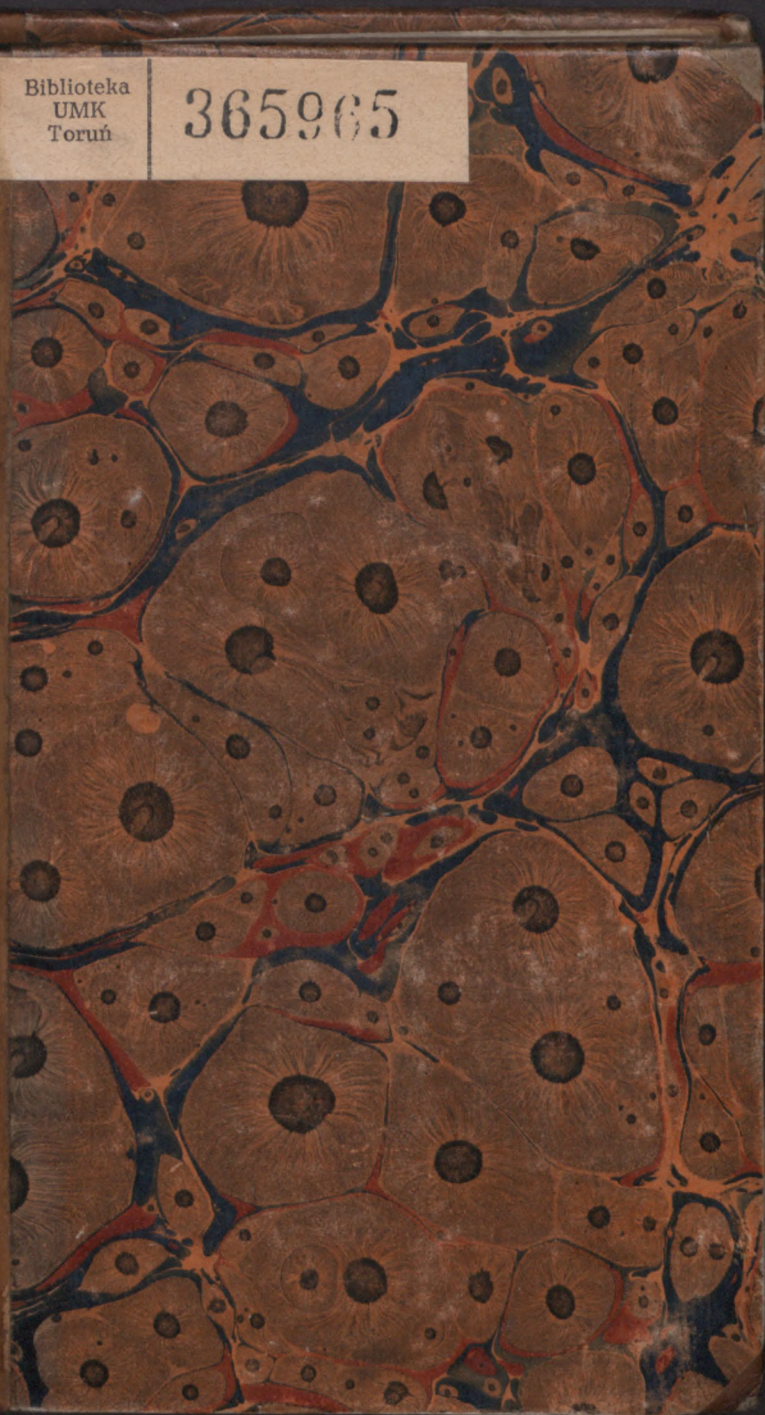

Biblioteka
UMK
Toruń

365965

HARRING
MEMOIREN
OFVER
POLEN.

1687

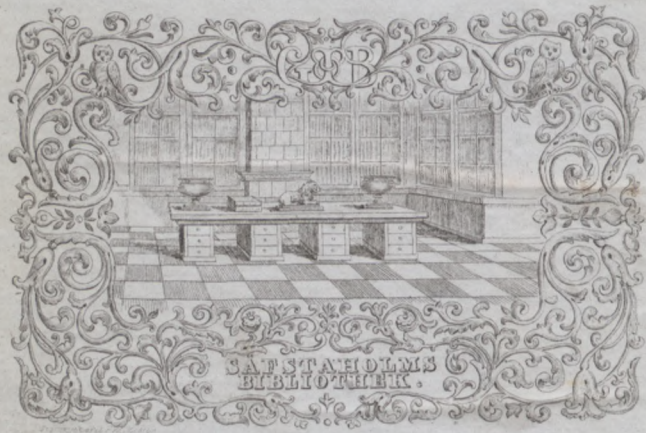
Copy

2T. 14.21

74

Yang 1123.

Orang 1122a

MEMOIRER ÖFVER POLEN

MEMOIRER UNDER POLEN

RYSKA VALDET.

EFTER TVÅRIGT VISTANDE I WARSCHAU

AF

HARRO HARRING,

ÄRSKEDAD JUNKER VID KEJSERL. RYSKA LIFGARDE

LANCIER-REGIMENTET

STORFURST KONSTANTIN.

"Talar jag osannt, så bevisa det."

FÖRSTA DELEN.

STOCKHOLM,

HOS L. J. HJERTA, 1832.

MEMOIRER ÖFVER POLEN

ANDER

RYSKA VÄLDET.

EFTER TVALFRICHT VISTANDE I WARSCHEN

HARRÖ HARRING

"Jag har vågat det!"

Ulrich von Hutten

STORFURST KONSTANTIN

"Talar jag osannt, så bestraf mig!"

FÖRSTA DELEN.

STOCKHOLM

HÖR I. I. HJERTA. 1832

MEMOIRER ÖFVER POLEN

UNDER

STORFURSTEN

KONSTANTIN CEZAREWITSCH'S

STYRELSE.

Anden

Hvad är det?

Olycklige, förmätne!

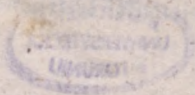
Med vördnad, slaf, böj knä och gif din hyllning!

Säg, känner du "vår Herre" ej? Fall neder!

Det värsta eljest frukta!

Manfred. Jag känner det och böjer dock ej knä.

BYRON.

MEMOIRER ÖFVER POLES

1782

STORSTÄN

KONSTANTIN GRÄNARWITSCHS

Det kan väl ske, att en liten hop öfvervinner en stor;
ty Gud kan väl genom få gifva seger, så väl som ge-
nom många. Förty segern kommer af himmelen och
icke af stor myckenhet.

De förlita sig på sin stora makt och vilja dräpa oss
och våra hustrur och barn. Men vi måste värja oss och
strida för vårt *lif* och för *vår lag*.

Maccab. 3: 28, 27.

365965

W. 2923/65

Till Polska Nationen *)

POLACKAR!

Försynens dunkla vägar förde mig en
gång till Edert delade land, i Eder oin-
skränkta Herrskares tjänst, att blifva ett
vittne till Edert elände. Med Eder har
jag burit trälldomens ok — med Eder ut-
härdat godtyckets förnedring.

Lifvad för sanning och rätt, har jag
framlagt de stora bevekelsegrunderna till
Eder strid, emedan i Europa herrskar en
högljudd röst, som, famlande i mörker
om Eder uppresning, äflas att sätta sig
emot Eder och mensklighetens sak.

*) Vid öfversändandet af "Memoirerna" till krigs-
ministerium.

"Jag har vågat" att uppträda emot Eder mäktige fiende, emot egenmäktigheten, och frimodigt framställa huru man förnärmat Eder nationalkarakter, och trampat Eder konstitution under fötterna.

Såsom bevis på mitt nit för Eder sak tager jag mig den friheten att härmed skicka Eder mina "*Memoirer öfver Polen,*" att frambära dem till Eder, såsom det renaste offer af min vörndnad för Eder storhet, att nederlägga dem vid grundvalen af Eder frihet.

Fortsättningen af detta verk: "*Minnen från Warschau*" — har redan blifvit öflemnad åt pressen.

Till vinnande af upplysning angående min person nämner jag flere Män ibland Eder, hvilkas välvilja och förtroende höjer och lifvar min själ.

Nemligen:

General *Klicki*, *Biernazki* vid *Katisch*,

Titus Potocki, *Moraczewski* — och *Zeltner*, till *Kosciuskos* ära.

Polackar!

Eder högsinhet är mig icke obekant, och derföre förklarar jag på förhand, att jag afstår ifrån hvarje särskilt utmärkelse för mitt sträfvande.

Såsom Eder samtida — såsom människa har jag blott uppfyllt min pligt. Jag har gjort hvad J borden vänta.

Mitt medvetande stärker mig i den fara som hotar mig. Min skönaste belöning vare hägkomsten i Edra hjertan.

Herren, som förlänat mig ordets vapen, spride sin härlighets glans öfver Eder, Edra segrande svärd, Edra ärofulla lansar och liar!

I landsflykt d. 18 Juni 1831.

Harro Harring,
ifrån *Ibenshof* i *Frisland*.

I N N E H Å L L.

1.	Författarens ställning. — Hans inträdande i Rysk tjenst. — Detta verks afdelningar	Pag. 1
2.	Omöjlighetens Rike. — Osannolikhetens område. — En urgammal satts har blifvit kullkastad	6
3.	Brist på underrättelser om Polen. — En Tysk författare har försvunnit	12

BILDER FRÅN WARSCHAU.

1.	Belvedere — Scener före Storfurstens lever. — Jourhafvande officerare vid kavalleriet. — Husaradjutanten. — Ordonnanserna. — General Strandtmann	19
2.	Fortsättning. — Generalerna Kuruta, von Dannenberg, Markow, von Knoring. — Rapport af Livvaktmästaren. — Ordonnansernas exercitium. — General Kurnatowski. — Följder af det formstridiga	26
3.	Storfurstlig allvetenhet. — Äsigter angående utläningar. — Storfurstens	

	Pag.
vagn. — Ett öppet knapphål ådrager arrest. — Storfurstens dagliga resa	33.
4. Cheferna för den hemliga polisen. — General Gendre. — Hans Ryska re- monter. — Hästhandel	39.
5. Öfverste Sass, chef för den hemliga militär-polisen. — Furst Maurokor- dato	45.
6. General Fenshave, chef för en hemlig byrå. — Afbruten resa till Paris till le Constitutionnel	49.
7. Nowosilzow. — Hans kansli och bi- bliotek. — Ministern för culten och glädjeflickan	52.
8. Allt du jour. — Apan på Belvedere och Mahmud Hassan af Varna	57.
9. Sachsiska torget. — Jämförelse emel- lan Warschau och Rom	64.
10. Parad med tillbehör	69.
11. Försättning af paraden med tillbehör	78.
12. En officer vid lanciererna måste rida öfver en pyramid af bajonetter	85.
13. En borgare i Warschau måste i ked- jor köra kärran vid paraden	87.
14. Officerarnes och soldaternas inskrän- kande tvång. — En värdshusvärd- öde	91.
15. Variationer till kärrkörningen	96.
16. Militärskolan i Warschau	98.
17. Försättning	106.
18. Ryska rangklasser	113.
19. Rysk tjenst. — Ryssarne i Warschau. — Polackarnes förnärmade natio- nalkänsla	120.
20. Nowachowitsch. — Konstitution och monopolier	125.

	Pag.
21. Allmänt deltagande för Polackarnes öde. — Dess orsak	132.
22. Staden Warschau. — Läge och utsigt. — Magnaternas palats. — Grefve Pac. — Kungliga slottet. — Bibliotek. — Direktör Linde. — Protestantiska kyrkan. — Pastor Tetzner. — Mi- nin och Storfursten	134.
23. Den Sachsiska trädgården. — Prome- nad. — Millon-rencontre	140.
24. Kracinkiska trädgården. — Francis- kanergatan. — Judarne	147.
25. Ryska alléer. — Prelaten och Coper- nici bildstod. — Poniatowskis bild- stod blef icke gjuten. — Lyceum. — Universitetet. — Den farliga fixa idéen. — Litteratur och Bokhandel	154.
26. Posten. — Alla bref uppbrutas. — Utländska spioner. — Den inre fri- dens förstöring genom spionväsendet	162.
27. En Judes Ryska behandling.	167.
28. Ryska prygel för en Polsk gyllen	174.
29. Ryskt sätt att affärda en hyrvagn	177.

POLACKARNES RÄTTIGHETER.

1. Polens folkmängd	179.
2. Statsform	182.
3. Polens författning	188.
4. Polens statsförvaltning	197.
5. Statsborgare i Ryssland	199.
6. Statsborgare i Polen	206.
7. Polens inre förvaltning. — Lagskipning	209.

RESA TILL WARSCHAU.

Paß.

1. Resa genom Preussiska Polen. — Polsk by. — Menskligt elände. — Rysk gräns - - - - - 215.
2. Gränsfolianter. — Kosackofficern. — Kalisch. — Hôtel de Pologne. — Menniskomäklaren. — Det orientalska. — De sköna Polskorna - - - 224.
3. Polen, en snörrät linje, på hvilken man reser beqvämt. — Väg-kaserner. — Polsk oordning. — Polackarnes nationalkarakter - - - - - 233.
4. Judinnornas nationaldrägt och skönhet. — Världshus i Lovicz. — Polska jägare. — En lurande spion. — Fem slags spioner i Warschau. — Den till sitt fädernesland återvändande Polacken - - - - - 240.
5. Polackens bekymmer och sorg öfver sitt fädernesland. — Melodien på en visa ådrager arrest. — Solnedgång och resebetraktelser. — Ankomst till Warschau - - - - - 248.

POLACKARNES KÄTTORHEIT.

INLEDNING.

1.

FÖRFATTARENS STÄLLNING. — HANS INTRÄDANDE I RYSK TJENST. — DETTA VERKS AFDELNINGAR.

Läsaren, som tager denna, genom sin titel tillräckligt karakteriserade skrift i hand, fordrar kanske någon autoritet i anseende till författaren, i en så vigtig angelägenhet.

Denna rättvisa fordran har jag sökt att tillfredsställa derigenom, att jag utsatt mitt namn, som, om det också icke kan räknas till de så kallade *historiska namnen*, likväl hörer till dem, som mer än en gång blifvit nämnda med aktning.

Närvarande arbete utgör det tjugetredje bandet af mina skrifter. Såsom skriftställare hoppas jag hafva vunnit den bättre Tyska publikens aktning, likasom jag *H. H. Memoirer.*

hädanefter skall bemöda mig att rättfärdiga det förtroende och den välvilja jag öfverallt, hvarhelst ödet på min vidsträckt och på skiften så omvexlande lefnadsbana kastat mig, såsom menniska fått röna.

Vid Ryska krigets utbrott emot Porten beslöt jag, genom fordna vidlyftiga resor och mitt korta vistande på Morea, van vid strapatser, att till utvidgande af min erfarenhet, bevista fälttåget i Turkiet.

Jag bekänner öppet att särskilta bevelkelsegrunder ledde mig. Hvad menniskan så ofta kallar "sitt högsta på jorden," trodde jag mig hafva funnit i en stat, ur hvilken följderna af några oförvägna steg för en fången väns väl hade bannlyst mig.

Det öde jag, genom konsekvensen af min karakter, ådragit mig, ville jag trotsa, och antingen, under skygd af en uniform, utan fara åter beträda den gräns, som skilde mig från målet för mina önsningar, eller i slagningens hvimmel söka en försonande kula, som återskänkte mig friden i en ärofull död.

Falska, lögnaktiga tidningsuppgifter, enligt hvilka Polska arméen redan var i marsch emot Porten o. s. v.; äfvensom

å andra sidan, det inskränkta val jag hade af resetur — och den tanken, att ibland de krigiska Polackarne få följa min militäriska böjelse, förde mig till *Warschau*, der jag hoppades träffa den Polska Krigsdespoten, för att, efter behörig legitimering, genom de förmonliga rekommendationer jag medförde, i Polsk tjänst få fortsätta min resa till arméen.

Men i Breslau erhöll jag af en Polack, med hvilken jag blef bekant, den upplysning, att jag, efter min ankomst till *Warschau*, svårigen skulle få träda i Polsk, utan sannolikt blifva nödsakad att i dess ställe taga Rysk tjänst. Detta inträffade äfven.

En af Storfursten Konstantins emissarier, hvafs förhållanden ännu voro mig obekanta, då jag först kom i beröring med honom i Tyskland, mötte mig händelsevis första dagen efter min ankomst till *Warschau*, och förde mig genast i Baron *von Sass'* gästfria hus, hvilken på det ifrigaste lade sig ut för min person. Man förklarade mig genast med få ord, "att jag, för att undvika obehagligheter, alldeles icke borde för någon yppa det egentliga ändamålet med min resa, samt att jag, inför Storfursten, som kallat mig till sig, utan

omsvep borde yttra: "att enda afsigten med min ankomst till Warschau vore den, att under Hans Nåd få träda i Rysk tjänst — i annat fall kunde man icke svara för hvad som skulle hända mig."

Efter denna muntligen lemnade upplysning, ägde jag icke något annat val, emedan jag icke ville återvända till Tyskland, hvilket sannolikt äfven icke kunnat låta sig göra.

Efter allt utseende erhöll jag Storfurstens "Höga Nåd;" jag inträdde i tjänstgöring under den utländska adelns företrädesrättigheter, (ehuru jag, såsom Frisländare, icke var af ärfelig adel) och var redan middagstiden klockan tolf utnämnd till Fanjunkare, vid Kejsarliga Ryska Lifgarde-Lancier-Regementet Czarewitsch, sedan jag om morgonen klockan fyra fått audiens.

Mitt öde under de två åren af min Ryska gardestjänst, hvilka Försynen skänkte mig i stället för döden, hörer icke till dessa blad, ämnade att sysselsätta sig med viktigare saker, än min egen person.

En svår skada, som jag ådrog mig under en ridt, förstörde min hälsa, och jag blef, såsom oduglig till krigstjänst, an-

mäld till afsked, hvilket jag likväl icke strax erhöll. I den bittraste belägenhet, jag någonsin känt, hade jag redan för alltid uppgifvit allt hopp att återfå min personliga frihet, då jag, vid Kejsarens ankomst till riksdagen 1830 i Warschau, händelsevis erhöll mitt afsked.

Äfven framställningen af de särskilda omständigheterna vid min afresa från Polen hörer icke hit; jag skall på andra vägar söka att gifva ett begrepp om de förhållanden, för hvilka så många dukat under, medan jag anser det som min högsta lycka, att min skyddsengel undandrog mig desamma.

Närvarande arbete är en frukt af dessa ofvannämde tvenne år. Det är en giftig frukt, och jag kämer mer än väl, att den kan verka tillbaka på mig sjelf, kanske till och med tära på min lefnad, hvilket skall blifva klart för läsaren, då han lärt känna innehållet af dessa blad, hvilka erbjuda ett sådant exempel.

Denna bok innehåller åtskilliga afdelningar, hvaribland en: "*Bilder från Warschau*" — är den viktigaste. "*Resan till Warschau*" skrefs före Polska insurrektionens utbrott och är i det afseendet märkvärdig, att den lemnar upplysning öfver

tillståndet i Polen, innan folket vaknade till försvar af sina förtrampade rättigheter. Dessa "Polackarnes rättigheter" undersökas i en särskilt afdelning.

OMÖJLIGHETENS RIKE. — OSANNOLIKHETENS OMRÅDE. — EN URGAMMAL SATS HAR BLIFVIT KULLKASTAD.

Lättrogenhet har aldrig varit mitt fel; tvertom har jag blifvit allt mer och mer mistrogen, ju mer jag lärde känna Omöjlighetens rike på jorden, och om jag någonsin genom en bild ville beteckna detta rike, så skulle jag påstå, att det är så stort och nästan ännu större än det Kejsarliga Ryska, hvilket vill säga rätt mycket. I förbigående sagdt, så hafva dessa båda begrepp mycken likhet; ja, de äro så nära beslägtade, att de sammanflyta i hvarandra, såsom t. ex. Polen med Ryssland, så att det i visst afseende, är lika så svårt att skilja dessa båda begrepp ifrån hvarandra, som att afsöndra Polen

ifrån Ryssland; detta sednare förekom mig som den största osannolikhet under solen, sedan jag lefvat två fulla år i Omöjlighetens stora rike.

Till Omöjligheten gränsar Osannolikheten, såsom t. ex. Preussen till Ryssland. Men gränsen dem emellan är ganska noga utmärkt, liksom den Ryska sedermera genom Örnar och Kossacker, så att Polen icke mera var Polen — utan ett Ryskt Guvernement; ty eljest skulle ryttarne från Don och Svarta hafvet icke hafva blifvit posterade på denna sidan om *Kalisch*, utan först bortom Lithauen; Kejsaren af Ryssland skulle "såsom Konung af Polen" i sjelfva verket äfven hafva ägt ett Konungarike, hvilket han likväl nedsatte till ett Guvernement, liksom man i vissa länder helt plötsligt degraderar en Kapten till gemen, ja, till och med en General till korporal, emedan den har rättighet att göra något sådant, som äger makt dertill. Egentligen gifves det i vissa länder alldeles icke några lagliga rättigheter, emedan våldet (d. ä. verkställandet af makten) längesedan undanröjt denna folksvaghet, och till och med genom kraftiga medel bragt det derhän, att man icke mera får tänka på en sådan saga från forntiden,

mycket mindre tala derom — skrifvandet uteblifver af sig sjelft, emedan ibland tusende knapt en enda får lära det.

Nog af: äfven Osannolikhetens område var mig icke främmande, och om någon humanitetens kandidat i min närvaro talade om sannolikheten af Polens afsöndrande ifrån Ryssland, i kraft af folk-rätten, (hvilket ofta sedermera hände vid ett table d'hôte i värdshuset *Stadt Hamburg* här i Leipzig) så förkastade jag denna djerfva champagne-idé helt och hållet, emedan jag var öfvertygad, att densamma i Omöjlighetens rike (den värde läsaren må alltför gerna härvid tänka på det stora Ryska riket) skulle blifva beskrattad såsom en idé, hvars förverkligande eller utförande utan minsta svårighet kunde tillintetgöras genom knutpiskan.

I denna min fasta öfvertygelse stärktes jag så mycket mer, emedan jag, till min förvåning, med egna ögon sett, huru otroligt ändamålsenligt öfvannämde instrument är, då det är fråga om att utrota eller tillintetgöra alla idéer — ty idéer äro i knutpiskans grannskap högst farliga, och få icke existera, så vida man vill undvika att dömmas till fästning, sobelfångst eller blygrufvor. — Dessa tre grader

kunna med allt fog jemföras med magnetismens kriser: blygrufvorna leda till clairvoyance. — Nu på en tid åter har en stor villervalla inträffat både i Omöjlighetens rike och på Osannolikhetens område; företeelserna i Verkligheten kasta helt plötsligt de säkraste slutsatser öfver ända. Osannolikheten är upplöst — det gifves icke mera något osannolikt, och Omöjligheten darrar och vacklar på sin föräldrade tron för den hotande faran — att kanske med det snaraste blifva jagad derifrån, hvilket nu på ett enda halfår vederfarits tre af Legitimitetens Valdiga.

Osannolikheten har afsagt sig sina rättigheter; den har tagit afsked och dragit sig tillbaka i det tysta; men ingenstädes i denna världen finner hon en plats, att nedslå sina bopålar på, der hon åter kunde trivas och finna sig väl, som Tor-dombi "den gamla goda tiden," då hon, såsom Legitimitetens Guvernante, spelade enadlysande roll, såg mången bepu-drad härlock hänga på ett enda hår, och likväl förblef lugn, emedan det icke var sannolikt att någon skulle våga att helt oemult nedrifva ett sådant onyttigt ting till en skandal för världen.

Hvem förmår med en enda blick öfver-

skåda det jettelika fenomen, som den sista hälften af år 1831 i nittonde århundradet företer?

I sanning! Det fordras en frisk och stark hjerna att icke, äfven vid den flygtigaste öfverblick, få svindel eller blifva helt och hållet konfus, hvilket säkerligen händt rätt mången diplomat, som, enligt ordspråket: "icke mera vet hvar han är hemma." Den urgamla, vördnadsvärda satsen: "det sker icke mera något nytt under solen," gäller icke längre.

De tre Julidagarne i *Paris*, och den första December i *Warschau* och *Osterröde* framträdde med ett stolt, spotskt leende i glansen af sin nyhet, hvilken samtiden icke kan bestrida, likasom efterverlden skall erkänna och betrakta den med förvåning.

Tre kurirer från Osannolikhetsens område korsade hvarandra med otroliga statsdepescher, för att i den yttersta nöden för sista gången vädja till Omöjlighetens krönta instans.

Men Wilhelm IV, med Guds Nåde det förenade Riket Storbritanniens och Irlands Konung, äfven Konung af Hannover och Hertig af Braunschweig, under-tecknade en skrivelse i St. James, den

21 November 1830 — — och den sista Instansen visar Kurirerna och Nöddepescherna tillbaka. — — —

Ja, det är mödan värdt att lefva; ty vi lefva i en tid, af hvilken man kan vänta *allt*, och i hvilken man icke mera i en föraktlig ton kan framkomma med det påståendet: det och det är omöjligt.

En natt förflyter — en obetydlig postiljon blåser på sitt posthorn vid ett gathörn; Statstidningen framtages ur väskan — vi genomblädra den, och vårt öga faller på långa spalter med helt nya underrättelser, hvilkas ord förefalla oss som kolossala tryckfel; vi se oss omkring med förvåning, fortsätta åter vår läsning och — tiga; ty vi finna inga ord som passa till de tryckta "Statsorden," än på sin höjd ett utrop af förvåning: "återigen något nytt, händelser, som ännu aldrig tilldragit sig!"

Så är det *i dag*; — hvad skall väl hända *i morgon*?

Lättrogen var jag aldrig — men dock skulle jag väl förr hafva trott på hvilket underverk som helst, än på en insurrektion af Polackarne i Warschau, som jagade den Nästanallsmäktige, bevakad af sjutusen man garde, tillika med resten af

det senare utom stadsporten — ja kanske icke en gång utom porten — utan hals öfver hufvud öfver barrieren.

De vigtiga skäl jag haft, att anse en sådan tilldragelse för en otrolig saga, önskade jag att i dessa blad få utveckla, emedan jag hoppas, att gifva läsaren en äskådlig bild af de förhållanden, som hittills ägde rum i *Warschau*, och hvilka nästan ingen författare ännu vågat omtala; emedan hvar och en, som lärde känna dem, äfven tillika insåg de faror, för hvilka han, genom det minsta yttrande derom, skulle blottställa sig.

3.

BRIST PÅ UNDERRÄTTELSER OM POLEN. —

EN TYSK FÖRFATTARE HAR FÖRSVUNNIT.

Det torde förefalla mången besynnerligt, att vi äga så få, ja nästan inga underrättelser om Polen, då det likväl, både i vår tids "omtyckta" och icke omtyckta Tidskrifter, för ingen del, fattats korre-

spondensartiklar ifrån alla orter, vrår och vinklar.

Denna brist på underrättelser ifrån ett land, som, genom en våldsamt egenmäktighet, till och med till namnet försvunnit ur staternas antal, bland hvilka det fordom lyste med rykte och ära, torde kanske antyda mäktiga, tvingande förhållanden, och tillika äga sin grund i sådana omständigheter, om hvilka man i andra länder fått helt oriktiga och falska åsigt.

Den frågan: Hvem skulle skriva ifrån eller öfver Polen? torde kanske vara svårare att besvara, än mången läsare af dagens nyheter föreställer sig; emedan han måhända icke anar, att i Polen och i synnerhet i *Warschau* hvarje tanke bevakades, hvarje yttrande ägde sina lyssnare, ja, att hvarje bref, som innehöll den minsta skymt af nyheter, blef uppbrotet; och att således nästan alla utvägar till något meddelande voro spärrade, om också någon varit nog oförvägen, att våga en trogen och sann framställning, som en timme derefter kunde bringa honom i kedjor och ett otillgängligt fängelse.

Endast hos en fri man, både i moraliskt och kroppsligt afseende, kan någon

sin den tanken uppstå, att öppet och opartiskt tala sanning, och ändå torde han kanske låta denna idé blifva utförd, om han icke, tillika är oberoende; icke hyser någon fruktan, äfven om det yttersta godtycke hotar honom, och icke känner sig bunden af dåraktiga förhoppningar på konungagunst, hvilkas uppfyllande för honom, såsom människa, icke äger något värde.

Men hvarken i Warschau eller annorstädes i Polen fanns en oberoende man, om vi också ville föreställa oss den fria- ste i detta ords alla möjliga betydelser; till och med den oskyldigaste affärdades icke sällan på det knapphändigaste — och ingen människa, utom den Nästanallsmäktige, om han ock varit aldrig den, var i Polen en enda timme säker om sin personliga frihet. Ja, till och med utom Polens gränser lever den icke oberoende, som i detta land förökat sin erfarenhets skatter. Hvarthän han ock må vända sig, så följes han af den hemliga vaksamhetens Argusögon, och midt i Tyskland, i det säkra, fredliga Dresden, har en Tysk (Löjtnant *Märtens* ifrån Hanover), som fordom varit i Rysk tjänst, försvunnit, utan att man efter honom kunnat upptäcka det

minsta spår; enligt hvad trovärdiga män saktat hviskat mig i öronen, har han genom hemlig öfverraskning blifvit formligen *bottröfvad*, emedan han, genom den Arnoldska bokhandeln, pseudonymt utgifvit en liten skrift *) öfver Rysslands förhållande till utrikes makter.

Kanske torde mången betvifla denna händelse och genast i början, vid denna skrifts genomblädrande, draga alla mina uppgifter i tvifvelsmål.

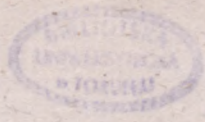
Detta bekymrar mig föga. Jag säger som *Seume*, i inledningen till sina *Nachrichten über die Vorfälle in Polen im Jahre 1794*.

"Ni kan med trygghet förlita Er derpå, att jag icke berättar annat, än det, hvar till jag antingen varit åsyna vittne, eller hvarom jag af trovärdiga sagesmän erhållit pålitliga underrättelser."

Man skall kanske derföre betvifla ofvannämde röfveri eller stöld, betraktade ur laglighetens synpunkt, emedan deras utförande är i hög grad osannolikt.

Hvad osannolikheten beträffar, så har jag genast i början sökt hatt komma ifrån

*) *Russland in der neuesten Zeit, von E. Pabel. 1829.*

Hensamma, då jag vidrörer despotismens område, för hvilken, å ena sidan, allting är möjligt, som kan utföras genom makt och våld, och hvilken, å den andra, med lika styrka förkastar möjligheten af hvarje motstånd, till dess *tidens* vittnesbörd öfvertygar honom om motsatsen.

Man skall kunna göra det inkastet, att ofvan anförde faktum är otroligt, emedan vi lefva i det upplysta nittonde århundradet, i det södra Tyskland, som, obekymradt om främmande makters intriger, själfständigt genom *lagurnes* upprätthållande, icke med stillatigande gillar hvarken röfveri eller stöld, och der ingen autoritet, som så många andra i Italien och andra länder, så vidt jag vet, är i förstånd och hemliga förbindelser med ärfösa skurkar och skälmar; man skall finna det obegripligt, att i Tyskland, der knappt en nattmössa ostraffadt kan bortstjålas, en lefvande människa just derför blifvit hemligen bortröfvad, emedan han icke var någon nattmössa! Ett dylikt öde skulle således äfven kunna förestå mig — men jag fruktar det icke.

Det första och säkraste vapen i hvarje strid är *mod*. Den som äger *mod* att med pennan offentlig förfakta mensklig-

hetens rättigheter, kan också handtera ett annat vapen, då man hotar att i hans egen person våldföra just dessa rättigheter.

De utländska spionerne omkring mig äro mig icke obekanta. Jag ser dem, med desto större lugn, drifva sitt ofog, ju mindre de på en tid blifvit bemärkta och aktade. Allt detta skrämmer mig icke.

Tiden framskrider med mäktiga steg.

Århundradets bättre anda har blifvit väckt och förrädarne äro icke mera säkra för ett uppretadt folks förbittring. Äfven lefver jag uti ett land, der sanningen höres och ett fritt språk betyder något, och jag kan med tillförsigt förlita mig på *lagurnes* rättvisa, hvilken jag också med lugnt samvete underkastar mig.

BILDER FRÅN WARSCHAU.

1.

BELVEDERE. — SCENER FÖRE STORFURSTENS
LEVER. — JOURNAFVÄNDE OFFICERARE VID
KAVALLERIET. — HUSARADJUTANTEN. —
ORDONNANSERNA. — GENERAL STRANDT-
MANN.

Belvedere heter det anspråkslösa landt-
stället inom stadens södra linie (barriere)
icke långt ifrån den så kallade Mokato-
wska Rogatka *).

Det är en högst enkel byggnad, i den
nyaste stilen, med sidoflyglar, förenade i
en halfcirkel genom ett högt jerngaller;
byggnaden är rödmålad och liknar i det
inre snarare en enskilds boning än ett
furstligt palats. Man har ifrån öfra vå-
ningen en temligen vidsträckt utsigt öfver
den hithörande Engelska parken, botani-
ska trädgården, Lazinka, kavallerikaser-

---

*) Rogatki — Spanska ryttare, betyder här bom.

nerna och en del af staden. Invalider stå på post vid gallerporten, inom hvilken ingen civil, utan militäreskort, får inträda.

Ifrån detta landthus inom linjen gå åtskilliga alléer åt staden och till den ofvån beskrifna omgifningen. Men i grannskapet af *Belvedere* herrskar en djup nästan dödslik tystnad. Ingen spåterande vågar sig dit och till och med vagnarne undvika hufvudalléerna, eller vända om på halfva vägen. Näktergalarne i parken uppstamma ett ängsligt, sakta qvittrande, och gradorna qväka blott förstulet singsmellan, ty — *Storfurstén Konstantin* bor på *Belvedere*.

Vi tala i presens — sannolikt är det nu annorlunda. Enligt de första undermåttelserna angående Polska insurrektionen, existerar *Belvedere* icke mera. — Dermed må vara huru som helst, vi betrakta i detta arbete det förflutna och vilja skådande dröja på *Belvedere*, tills *Storfursten* visar sig.

Klockan är fyra på morgonen — om sommaren, och infanteriet ligger på andra sidan om stadens midtemot belägna barriere i sitt läger.

Redan samla sig generalernas droskor

och chaisar utanför gallerporten; *Gendre* har redan gått upp i slottet, och de jourhavande officerarne vid de tre kavalleriregementerna hälsa på hvarandra i förmaket; ifrån hvarje skyadron är en subalternofficer, en ryttmästare vid hvarje regemente och äfven en jourhavande subalternofficer för det stora lasarettet *Ujazdows* räkning tillstädes.

Man skämtar på Polska, Ryska, Tyska och Fransyska; det talas om gårdagens *Chambertin* eller *Chateau Lafitte*, om dagens gunstling *Markebronner*, om *Louis Wölfels Champagne*, om den Fransyska restarätören vid slottet, om hvilkens namn man icke skulle bekymra sig, bara hans beefstekar vore bättre, och om några nya glädjenymfer i förstaden *Krakau*. Man beklagar de sjuka kamraterna på *Ujazdow*, hvilka dukat under för följderna af en *Campagne d'amour* — "den gamla Mannen" och "fändrik *Pistol-Saltpetermannen*" och "Bayerfursten" *) rådslå, hvem som denna middag skall blifva *Wohlthäter*, och ingen vill förekomma sin kamrats ädel-

*) Skämtsamma öknamn på åtskilliga officerare vid kavalleriet.

mod; man gör sig lustig öfver "den gamla mannen" och hans "Bucephalus," hvarvid han leende stryker sina mörka mustacher, emedan han sjelf bäst vet, hvad den höge Bucephalus är för ett nobelt djur. Den smärta husar-adjutanten inträder med stora steg, stoppar rapporten i sin befjädrade hatt, drager axlarna tillbaka och söker med sporrarnas klingande att skingra antichambersn tråkighet. På hans ironiska läppar svärfvar ett Fransyskt *bon-mot*. Han slungar det mot "Bayerfurstens" och lemnar helt plötsligt förmaket, emedan han måste syna ordonnanserna, som, lika vaxdockor, äro uppställda i rummet bredvid. Redan i två timmar har en gammal soldat derstädes vändt, vridit, snört och putsat på underofficern och rekryten, som i *optima forma* skola visa sig för Storfursten. Alla spritta till af förskräckelse, då adjutanten rycker upp dörren, och rätta sig, tills den fruktansvärde gifver en vink åt den gamle soldaten, hvilken genast desto ifrigare fortsätter sitt arbete.

Adjutanten utöser några svordomar och mumlar ändteligen *Charoscho* (bra), sedan patrontaskan blifvit halfannan tum högre flyttad upp på ryggen.

Nu smörjer den gamle soldatens rekryt, ett blekt medelting emellan menniska och kreatur, ännu en gång bottforerna, under dödsångest att icke svärta de röda schackschirerna; adjutanten skulle då emot honom slunga ett helt dussin dundrande eder och i regementets stab väntade honom säkerligen de aldri färskaste hasselkäppar.

Vaktmästaren vid Lancier-gardets lifskvadron inträder med lugna steg; han är härstädes fullkomligt hemmastadd, ty han måste icke mindre än trehundra sextiofem gånger om året vänta i detta rum, tills levern börjar. Hans ansigte synes hafva fått nytt lif, han antager en stolt mine — ty han har icke tjenat fulla tio år som underofficer — och inalles blott tjuge och har blifvit presenterad att avancera till officer.

Till honom sälla sig lifvaktmästarne vid kuirassiererne och husarerne, räcka hvarandra små fickspeglar och hårborstar, som de föra med sig i sin schapka och längta alla tre högeligen efter wodka, ty de ha ännu i dag icke smakat något sådant, emedan Storfursten, då han är vid elakt lynne, icke kan fördraga lukten af wod-

ke (andedrägtens) hos en soldat i tjensten.

Flere officerare instörta och kasta ifrån sig sina kappor, laga sitt tunna hår i ordning och begifva sig i det förut omnämnda förmaket. General *Strandtman* inträder och gör adjutanten en tjenstefråga, som var alldeles öfverflödig.

Hvar och en har åter rättat sig och Generalen mönstrar i egen hög person sina ordonnanser.

"Nå — hva — hvad är det?" ryter han till underofficern — "hvad har du för ett skägg! Du ser ju ut som en bonde vid plogen! — Det måste bort, det der som sitter der måste bort! Det der i mundgipan!" mumlar han till adjutanten — "och icke så mycket skovax under näsan. Låt borttaga det! I ett sådant skick kan den karlen icke framträda. Storfursten skulle bli ursinnig — om, om — fort! Låt äfven borttaga de der hårstråna," och med en kännareblick på de orörliga, liksom fastnaglade husardockorna, lemnar han hastigt rummet.

"..... mat!" svär adjutanten, "fort hit med en rakknif! den gamla soldaten

darrar,

darrar, ty han har endast synål och trå med sig i sin furaska, men ingen rakknif.

Adjutanten måste nu anlita sin fintlighet, drager ut sin hjertesabel och brynar behändigt dess spets på kaklungsdörren. Skovax nyttjas i stället för Windsortvål.

"Stå stilla, karl! Jag skall nog raka dig!" ropar han till den tåliga underofficern, då "*Hadschi*" inträder, stannar och vid denna scen utbrister i ett skallande löje. "Ja, ja, herr poet! Här får man lära sig den ädla barberarekonsten!" Med dessa ord hälsar honom den beställsamme adjutanten, under det tårar, stora som kulor, rinna öfver den stackars underofficerns kinder ned på hans klinga.

"Hadschi! Denna scen måste du skildra!" utbrister adjutanten med ett leende, under det han allt mer och mer anstränger sig, att på den snillrike generalens befallning bortskrapa de qvarsittande skäggstråna. "Skall ske," svarar den förvånade åskådaren, och ett buller i gånge förkunnar att Storfursten icke är långt borta.

H. H. Memoirer.

FORTSÄTTNING. — GENERALERNA KURUTA, VON DANNENBERG, MARKOW, VON KNORRING. — RAPPORT AF LIVVAKTMÄSTARNE. — ORDONNÄNSERNAS EXERCITIUM. — GENERAL KURNATOWSKI. — FÖLJDER AF DET FORMSTRIDIGA.

Droskornas och chaisarnes antal har ökat. Samtliga generalerne hafva småningom ankommit, äfvensom stadskommendanten, polispresidenten *Lubowiczki* och vice-presidenten *Liwiczki*.

Den gamla öfversten Sass kastar fram en qvickhet, under det han går förbi officerarne i förmaket; Storfurstens jourhavande adjutanter *) rusa omkring, hvarvid deras sålor knappt vidröra tiljorna; de ställa de ankomna främlingarne, de civila till venster, i förmaket på den för dem bestämda platsen; desse stirra förvånade på de brokiga uniformerna och

*) Deras antal är obestämdt; de voro minst tve, ifrån öfversten till löjtnanten. Vanligtvis var en, men i serskilda fall flere jourhavande.

finna det högst hemskt i förmaket på Belvedere.

En adjutant inträder långsamt och Hoffmans "Nötknäppare" skulle springa i famnen på honom, om han bara vore der, ty han är honom så lika, som ett ägg det andra. Det blir allt tystare och tystare. — En dylik negativ figur, general en chef *Kuruta*, den bekante Greken, hvilken redan som gosse var omkring Storfurstens person, kommer utför trappan, likt röken, när elden ökar sig till en betydlig låga. Det är ett tecken, att den Allsväldige snart skall visa sig, men "Philostratos, husets redliga vaktare" är icke i dag jourhavande, och generalen talar icke med någon, utan förlorar sig bland den orörliga massan!

Generalen *von Dannenberg*, generalquarttermästare vid gardet, en hög ståtlig figur, kommer ned och hälsar på några bekanta. Han är Belvederes stolthet, en hedersman ibland tusende; en Finne, hvars anblick påminner om hans hembygd berg, då de, vid solens nedgång om midnatten, framskjuta öfver den lummiga skogen. Hans öga är själfullt, hans pan-na vittnar om ett djupt förstånd och hjer-

tats allvarliga språk finner i mer än sju tungomål väg öfver hans läppar.

Jag ville gerna dröja vid denna mannens åskådande, ty sällan klappade väl under en uniform ett ädlare hjerta — men Uhlan-generalen, grälmakaren *Markow*, bortskymmer honom, i det han med en axelryckning och bedröfvad stämma talar till Kyrassier-generalen *von Knorring*:

"Effimia är sjuk."

Läsaren tror kanske att *Effimia* är generalens hustru eller fästmö — och fattar genast tycke för denne krigare, som ännu här på *Belvedere* med deltagande tänker på sin älskade.

Läsaren bedrager sig!

Effimia är ingen annan än ett ungt sto — och generalens sorg är så mycket naturligare, som hans högsta nöje är att vara i stallet och på ridbanan. Han lefver och rör sig blott i en enda tanke, och denna tanke heter: häst.

Hela hans varelse känner icke mer än ett enda behof — och det heter — hästhof.

Lancieren *Hadschi*, som vi funno närvarande vid rakscenen, gjorde en gång

öfver denna general ett epigram, som vann mycket bifall och lyder sålunda:

"Den största träbock verlden känner,

"En ordenstjern-koloss, go' vänner!

"Bland menniskor han häst plär vara,

"Men menniska bland hästar bara."

Och i anseende till sin mensklighet ibland hästar är den stackars generalen så djupt bedröfvad öfver sin *Effimia*, att sorgen öfver denna hans gunstlings missöde icke en gång lemnar honom i det ordenssprunkande förmaket på *Belvedere*, och hans första ord till en jemlike i rang lyda, under suckan och axelryckningar:

"Effimia är sjuk."

General *Knorring*, en värdig Estländare, som gör heder åt sin nation, beklagar henne, och *Markow* fortfar suckande: "Hon har redan fått tie klistirer, men ingenting hjälper!! Jag har varit halfva natten hos henne, men —"

Alla närvarande begifva sig plötsligt på sina platser. Den högra halfdörren flyger upp och en dödstylnad herrskar rundt omkring.

Med klingande sporrar skrider kyrassier-vaktmästaren vid Lifskvadronen genom förmaket, med sin rapport i högra handen, och försvinner i den salen, der Stor-

fursten, omgifven af sina adjutanter och första generaler, väntar.

Med långsam, högtidlig gång återvänder kyrassier-vaktmästaren och lancieren skri- der med klingande sporrar, liksom den förre, genom förmaket, hvarefter slutli- gen husarvaktmästaren med afmätta steg och skramlande sporrar passerar de un- der en ängslig tystnad väntande officerar- ne, liksom de förra stiger öfver salströskeln och med lika regementsmin åter marsche- rar tillbaka.

En lång paus. Hvarje andetag höres tydligt — tills den Allsväldige träder ut ur salen, högt mumlande hälsar på alla närvarande, med rask gång och framlu- tadt bröst skri- der förbi officersfronten, hyarifrån en otydlig hälsning sorlar emot honom, stirrande betraktar eller tillta- lar de civila utlänningarne och beskå- dar ordonnans-dockorna, som sluta sam- lingens karré. Dessa ordonnanser om- vexla dagligen från de tre Ryska kaval- leri-regementerna, så att Storfursten efter hand låter nästan hvarenda man fram- träda för sig, men i synnerhet måste re- kryterna, straxt efter deras dressering in- finna sig. Han kommenderar och ordon- nans-dockorna måste marschera, så långt

rummet tillåter, och exercera med sa- beln.

Divisions-generalen *Kurnatowski* står med ängslan bredvid "vår Herre" *), ty så kallar han honom alltid, när han talar om honom. Han darrar — ty dagens lycka hänger på ett hår — förfelar sol- daten tempo och anslag endast en hårs- mån, eller framräcker han icke foten på tillbörligt vis — då utbryter Belvederes åska och den Allsväldiges vrede rasar emot den, som händelsevis står honom närmast.

Jag påminner mig en ordonnans vid Lanciererna, på hvilken den höge Sak- kunniges skarpblick aldeles icke afmån något att tadla och vid hvars åsyn han, nästan förtjust, utropade: "*Charoscho! — prekrasznie!*" (skönt), tills han slutligen på soldatens handske upptäckte, att fin- gersömnen var sydd inuti i stället för utanpå — och således var "*formstridig.*"

Med raseri for han ut emot generaler- na och ännu ursinnigare emot adjutanten (som händelsevis, såsom jourhavande vid regementet, var närvarande) och skicka-

*) *Nasz Pan*, på Polska.

de generalen vid regementet, öfversten vid skvadronen, ryttmästaren vid troppen i arrest, med befallning att låta gifva soldaten femhundra prygel.

Huru skulle någon af generalerna vågat göra följande föreställning:

"Eders Kejsersliga Höghet! Soldaten får ärligen af regementet endast två par formhandskar; måste alltid rycka ut med *rena* handskar, således dagligen tvätta dem, och behöfver nödvändigt några par till, hvilka han derföre, likasom händelsen är med detta par, för sina egna pengar måste köpa hos en Jude o. s. v."

En dylik föreställning hade varit uppstudsighet, uppror emot Hans Kejsersliga Höghet; den general, som varit nog djerf att börja den, hade kanske blifvit degraderad; hvad som är säkert, är att han icke fått tala till slut. Ett domslut från den Ursinniges läppar skulle snart hafva afbrutit honom.

Om ordonnanserna befinnas oklanderliga och någon rekryt händelsevis behagar Storfursten, så stoppar han en dukat i halsduken på honom och låter honom stanna qvar eller marschera sin väg.

Mången meniskas lycka blomstrar då en dag längre, hvilken han kanske genom

ett enda maktspråk förstörer, om han upp-täcker något formstridigt hos ordonnansen.

"*Det är icke enligt formen!*" är ett fruktansvärdt uttryck ur den Allsmäktiges mun, och den, som det träffar — må söka sin tröst hos Gud.

STORFURSTELIG ALLVETENHET. — ÅSIGTER
ANGÅENDE UTLÄNNINGAR. — STORFUR-
STENS VAGN. — ETT ÖPPET KNAPPHÅL
ÅDRAGER ARREST. — STORFURSTENS DAGS-
RESA.

Storfursten har emottagit alla generalernas rapporter; af stadskommendanten och polispresidenten erfarit allt som tilldragit sig sedan gårdagen; undersökt anmälningskorten vid stadsportarne; har underrättat sig om de ankomna och afgjort om och under hvilka vilkor de, som anmält sig att afresa från staden, böra få pass; har undertecknat några degradations-akter och order till fästningskommendanten i Za-

mocz, angående de straffbara eller misstänkta, som afföras dit.

Han har samtalat med *Gendre* och *Fenshawe* angående in- och utrikes nyheter, förnyat och skärpt sina order emot hvarje folkrörelse, och från *Kuruta* och *Sass* erhållit en omständlig berättelse om allt, som rör militären.

Han vet, t. ex. att General *Richter* af- tonen förut i kapp och furaska visat sig i *Nya Verlden*, och gläder sig högeligen att kunna gifva honom ett bevis på sin allvetenhet, i det han, så snart han inträder i salen, hviskar honom i örat: "att han nästa gång på sina stilla vandringar genom *Nya Verlden*, bör gå med hatt."

Han vet vidare, att flere officerare taga undervisning i Engelska språket och befaller att man skall förbjuda dem det och antyda dem, att i stället sysselsätta sig med *tjenst-reglementet*. Man har berättat honom, att flere officerare vid *Lithauiska grenadier-regementet* spisa tillsammans och derunder tala om hvarjehanda, och han befaller genast att detta bordsällskap skall upplösas, emedan hvar och en rätt så väl kan spisa på sin kam- mare. — Han finner på sjuklistan en sub- altern-officer, som icke står på listan ifrån

Ujazdow, och beordrar sin lifmedikus *Kuczowski* att straxt personligen göra sig underrättad om hans sjukdom och genast i dag skaffa honom in på lasarettet, emedan ingen officer, som icke är ryttmästare, får ligga sjuk hemma i sin boning.

Sedan han anstaltat om flere dylika saker, hälsar han på de jourhafvande officerarne, såsom vi förut berättat.

Finner han en utlänning, som kommer ifrån Paris, så fäster han en skarp blick på honom och gör honom åtskilliga frågor öfver Fransyska händelser för dagen. Utlänningar, som vilja qvarblifva i eller resa igenom Warschau, examine- rar han angående deras fordna vistande och underrättar sig i synnerhet, om och hvilka Tyska universiteter de besökt. — Nämner någon då i sin oskuld *Jena* eller *Würzburg*, så dragas de tjocka ögonbry- nen dystrare ned åt näsan, och en sådan bekännelse är tillräcklig att till den strängaste uppsigt skärpa de redan i hemlig- het gifna ordena, eller att framkalla den befallningen: främlingen lemnar staden in- om tjugefyra timmar.

Synes honom främlingen i något hän- seende vara af vigt, och är han en ung man af god familj, så nödgar han honom

att taga krigstjenst, omsnärjer honom utan omständigheter med skimrande snören — de säkraste, tyngsta kedjor som någonsin smidas. Fången återfår aldrig, eller åtminstone först efter flera års förlopp sin frihet, så framt hans helsa genom en olyckshändelse gått förlorad och han sedermera vetat skicka sig så, att något afsked låter tänka sig. Har främlingen uppenbarat sig som farlig, så bifalles afskedsansökningen på regementets vägnar och afskickas för syns skull, och den olycklige väntar i hopplös ovisshet, månad efter månad, år efter år förgäfvets.

Infödda Ryska undersåter, som resa hem från Tyska universiteter och tillfälligtvis komma till Warschau, släppas ej igenom — de måste gå i tjenst, och inkastas i militärskolan, der de qvarhållas sex till åtta år som fångar, ehuru de *lagligen* äro pligtige att tjena endast fyra år, och endast tre år såsom *Ryska* fanjunkare, enligt en ukas af 1829. Men sådana Kejsrerliga ukaser läggas åsido i Storfurstens byrå, och träda ej i kraft, emedan de strida mot hans vilja.

Sedan de som fått audiens, enligt öfvan antydda principer blifvit affärdade, bereder sig den Allsväldige till en utfart,

och hans droska, med fyra efter Ryska sättet förspända fuchsar, hvilken stätt i beredskap inom jerngallret, rullar fram. Han stiger i och adjutanten för dagen tager plats till höger om honom, hvilket förmodligen är ett öfverlagdt försigtighetsmått, på det han må fritt kunna röra den högra armen och äfven draga sabeln, i fall någon oförmodad fara skulle blifva på färde.

Storfurstens favoritvagn är af så hårdt och tungt byggnadssätt, att dess rullande liknar en stark åska, hvarigenom hvar och en, som hör den för andra gången, gifver akt på dess ankomst.

Den far med Rysk hastighet genom hufvudallén förbi barnhuset, på trumpetaregatan, öfver Sachiska torget till lägret, der infanteriets parad begynner, likasom i går och förrgår och året förut.

Emellan nie och tie rullar Storfursten i sin vagn tillbaka till Belvedere, håller sin andra dejeuner och soffer ungefär en timme, hvarefter han låter sig föreläsas antingen le Constitutionel eller andra tidningar, eller åter företager en utfart till någon af kasernerna, till Ujazdow, eller något annat ställe, dit han, i anledning af

hämtade underrättelser, tror sig böra fara för att hålla mönstring eller besigtning.

Alla officerare, utom Lanciererna, bära till deras släp-uniform så kallade Stürmer, som, enligt *formen*, böra sättas på tvären, så att de båda hörnen korrespondera med axlarne; men hvilket är alldeles emot hattens form och obehvämt för hufvudet; hvarföre de vanligtvis nyttjas med spetsarne framåt och bakåt.

Tränger det välkända vagnsdundret fjeran ifrån till de i trängseln på gatorna vandrande officerarnes öron, så griper hvar och en ovilkorligt i sin hatt, sätter honom enligt *formen* på tvären, innan den annalkande Storfurstens falkblick ännu hunnit upptäcka honom. Hvar och en rättar sig och saluterar. Det minsta *formstridiga* i officerarnes klädsel gör att den dundrande vagnen stannar, den brottslige måste framträda och skickas icke sällan på högvakten.

En öfverrock, tillknäppt på venstra sidan i stället för den högra, ett öppet knapphål, eller till och med en kavalleriofficer utan sporrar, som, för att hälsa på en kamrat, ville gå tvers öfver gatan, kan försätta Formfursten i raseri, och veden, som sedan i formvidrigt skick möter

honom, när han redan skickat någon i arrest; den Allsmäktige är då flere dagar å rad uppretad och kommer sällan ur denna sinnesstämning, emedan han både hos gemena och officerare alltid finner något att bestraffa.

Efter middagsmåltiden sover Storfursten för tredje gången, alltid blott några få stunder, begifver sig om aftonen klockan tie till hvila och börjar om sommaren sitt dagsarbete klockan tre; om vintern klockan fem. Hans sofrum liknar en rustkammare.

4.

CHEFERNA FÖR DEN HEMLIGA POLISEN. —
GENERAL GENDRE. — HANS RYSKA
REMONTER. — HÄSTHANDEL.

Spionväsendet i *Warschau* förklarar fullkomligt de första stegen, hvarigenom insurrektionen den 29 November derstädes utbröt och hvares begynnelse tillskyndade åtskilliga chefer för den *hemliga polisen*

döden. Förteckningen på de i Belvedere stupade generalerna visar tydligt, att insurgenterna *kände* sina män och visste att träffa dem, hvilka en lång tid såsom oinskränkta maktinnehafvare utgjort den Fruktades närmaste omgifning, på hvars vink de offentligen och i hemlighet verkställde hvarje i en ögonblicklig hetta fattadt beslut; dels på subordinationens bannade väg, dels genom sina kreatur, ingripande i lagskipningens område, hvars auktoriteter under ovilkorlig, blind lydnad ålydde hvarje ifrån Belvedere utfärdad befallning.

Närmast den Nästanallsmäktige stod general *Gendre*, hvars hustru, en syster till den afidne general-löjtnanten *Albrecht* (chef för Lifgarde-Uhlan-regementet och divisions-general för kavalleriet i Warschau), genom sin härkomst beslägtad med Ryska hofvet, i Storfursten Konstantin fann en verksam gynnare, då general *Gendre*, genom Kejsarens onåd afskedad från sina embeten och på ett vanhedrande sätt kasserad kom till Warschau, der en brigad af infanteriet blef honom anförtrodd.

Icke blott folkets *röst* utan äfven dess *hand* har dömt honom, och kändedomen

af hans karakter må rättfärdiga detta utbrott af förtviflan, hvilket han sjelf, förlitande sig på ofelbarheten af sin höga rang, framkallade i den förtryckta och förbittrade nationens sinne. Det är allmänt känt, att *Gendre* under sista Fransyska kriget fått sig uppdraget att anskaffa remonter för det aktiva Ryska kavalleriet, till hvilket ändamål millioner stodo honom till buds, hvilka han på bästa sätt visste att använda till sin egen fördel.

Trovärdiga officerare, som bevistat dessa fälttåg, berätta enhälligt, att de af honom till arméen skickade hästar till största delen voro behäftade med en farsot, hvars symptom icke undfölla någon enda sakkunnig person, och hvarigenom remonterna, i och för sig sjelfva odugliga, tillika bragte de friska hästarne vid den aktiva hären i fara och åstadkommo betydliga härjningar.

Tillika med detta faktum påminner jag mig en händelse, som senare tilldrog sig i Warschau och hvilken jag, sådan jag hört den, vill troget berätta.

Storfursten blef en gång varse en Polsk kavaljer, hvars häst, vid första anblicken, så behagade honom, såsom en öfvad kännare, att han uppdrog general *Gendre* att

göra sig underrättad, om ägaren ville afstå den åt honom, då han på förhand lofvade att betala den till hvad pris som helst.

Polacken fann sig smickrad af Storfurstens omdöme om hans häst och förklarade, att han vore beredd att erbjuda den såsom skänk åt Storfursten, om han icke funne, att detta stridde emot convenansen; men att han mycket gärna ville afstå den för en ringa summa, hvilken han, på *Gendre's* uppmaning, genast nämde.

Storfursten erfor af kommissionären, att ägaren visserligen med en synnerlig förkärlek värderade det sköna kreaturet; men att han likväl, med afseende å Hans Kejsrerliga Höghets nåd, icke vore emot, att sälja det för *trehundrade dukater i guld*; hvarefter en anvisning på Storfurstens kassa utfärdades åt general *Gendre* och hästen aflemnades.

Efter någon tids förlopp vände sig den Polske kavaljeren, vid tillfälle, till en af Storfurstens adjutanter, med anbållan, att vid något passande tillfälle ömnamna den sålda hästen, för hvilken den summa af *hundra dukater*, som han fordrat derför, sannolikt af glömska ännu icke blifvit honom godtgjord, ehuru det vore allmänt

bekant, att Hans Kejsrerliga Höghet alltid genast, efter afslutad handel, plägade låta utbetala hvarje köpesumma.

Adjutanten anmäler pligtskyldigast i sin tjenstrapport Polackens efterfrågan, hvar öfver Storfursten på det högsta förvånades och genast lät tillkalla general *Gendre*.

Uppretad öfver missbruket af sitt namn, yttrade sig hans rättmätiga vrede emot den, som ägde förtroendet af hans hemligaste angelägenheter, hvilken i Rysk tillgifvenhet knäföll för sin herre och i adjutanternas närvaro affärdades med spårkar.

Detta oaktadt inbjöds general *Gendre*, såsom en outhärlig person i Storfurstens omgifning, efter några dagar, likasom förut, till hans bord och denna oangenäma händelse omnämndes sedan aldrig med ett ord.

Gendre, en reslig och ståtlig figur, starkt och kraftigt byggd, rikt belastad med ordnar af högsta klassen, höll, enligt sitt stånd, ett stort hus, som erbjöd en af de första salonger i Warschau, emedan hans protektion hos Storfursten eftersträfvades till och med af sådana,

hvilka sjelfva, såsom protektorer, höllo
dylika salonger.

Vid hans soireer anmärktes såsom nå-
got karakteristiskt, att man alldrig bjöd
mer än en kopp thé; likasom det icke
heller undföll de uppmärksamma gästerna,
att generalen, såsom chef för salongen,
med tandpetarn i munnen framträdde till
de tomma borden, kring hvilka den ele-
ganta verlden samlat sig, under det man
i rummet bredvid hörde skrammel med
tälrikar och glas.

I ett samtal med en gardesöfverste an-
gående stora verlden i *Warschau* klagade
han en gång, att det icke fanns något
enda solid hus i *Warschau*, med hvilket
en sådan man som han kunde, enligt sitt
stånd, umgås; — de enda samma ord,
som kanske sedan flera år kommit ur
hans mun, om också detta yttrande blif-
vit fäldt i motsatt syftning.

ÖFVERSTE SASS, CHEF FÖR DEN HEMLIGA
MILITÄR-POLISEN, HUMORIST OCH SATY-
RIKER, DYRKARE AF DEN SKÖNA LITTE-
RATUREN. — FURST MAUROCORDATO.

Ibland de ståndspersoner, som tillika med
Gendre funno sin död vid insurrektionens
utbrott, var öfversten baron *von Sass*,
Kurländare, hvilken vi redan förut om-
nämt, — chef för den hemliga militärpo-
lisen, icke utan talang såsom humorist
och satyriker, författare af flere skalde-
stycken och epigrammer äfvensom af en
icke ointressant novell i bref, som år
1829 utkom i *Reval* i tidskriften *Esthona*.

Enligt den teckning jag förut lemnat
af denne man, måste jag på hans döda
mull på det högsta beklaga honom, obe-
räknadt hans äreröriga embete, hvilket
han, till stöd för den stora ton, som hans
stånd fordrade, kanske äfven af undseen-
de för sin familjs fordringar, åtagit sig;
mähända äfven i den visserligen beröm-
värda förutsättning, att han på denna
plats skulle vara i stånd att förekomma

mången olycka, emedan det stod honom fritt, att muntligen eller skriftligen aflema sina rapporter, hvarvid han förmodligen af sin naturliga godsintet ofta gjorde afseende på den misstänktes eller straffbares personlighet.

Jag erkänner att jag hos denna man, hvilken jag först och sedan småningom nogalärde känna i Warschau, alltid såg den ädlare sidan af hans karakter framlysa, likasom jag vid mitt första inträde i hans mycket besökta hus blef högst gästfritt emottagen, der det likvist icke undföll mig, att han, både emot mig och andra iakttog en nedlåtande, eller — som han sjelf uttryckte sig — en ton af kamratskap, kanske för att desto lättare uppnå systemålet med det honom anförtrödda embete: att nemligen utforska allt hvad han behöfde veta.

Han hade börjat sin militäriska bana under Kejsar *Pauls* regering, såsom afskedad officer rest igenom Europa och lefvat sex år i England, hvarigenom hans betydliga förmögenhet blifvit ansenligt medtagen, så att han såg sig nödsakad att åter inträda i tjenst och begagna sig af omständigheterna, hvilka slutligen för-

skaffade honom den kinkiga post han nu beklädde.

Om man undantager hans betänkliga ämbete, kunde ingen menniska förebrå honom någon dålig handling. Sjelf icke utan erfarenhet inom människokännedomens område, fann jag i honom en man, som, under andra statsförhållanden, otvifvelaktigt skulle hafva blifvit en liberal, i detta ords ädlare betydelse; likasom han nu, såsom servil, "höll god min i dåligt spel," och i sitt inre lika mycket beskrottade en despots småaktiga fruktan, som han med rätta roade sig åt de "svindlare," som voro underkastade hans skarpsynthets observationsförmåga.

Af sin embetspligt gjorde han inför dem, hvilka han ansåg värdiga sitt förtroende, på intet vis någon hemlighet och generade sig alldeles icke, att för sina bekanta visa ett nyligen uppfunnet instrument, att öppna och åter påsätta förseglingen på bref, utan att minsta spår syntes att de blifvit brutna.

Ibland dem, som besökte hans hus, var äfven en Furst *Maurocordato*, som, i följd af för längre tid sedan gjorda tjänster, af Ryska hovvet erhöi en pension af sjutusen silfverrubler, bar ett patri-

arkaliskt skägg och nationaldrägt, för sin skönhet var omtyckt i den eleganta världen och flitigt med damerna spelade ett parti whist. — Öfverste *Sass* var för andra gången gift med en älskvärd Fransyska. Hans broder dog 1830, som Rysk general, på sin resa genom Warschau, och en af hans söner tjenade som ryttmästare i staben vid kyrassiererna och som adjutant vid första brigaden (hos general-löjtnanten *von Knorring*,) och var såsom menniska högaktad af alla sina kamrater. Genom *Sass* lärde jag känna de hemliga utländska korrespondenterna, emedan han erbjöd sig att genom säker hand fortskaffa mina bref; ett anbud, hvaraf jag likväl, af flere skäl, icke begagnade mig.

Den afiidne baronen var en uppriktig dyrkare af den sköna litteraturen, isynnerhet af Lord Byron, hvares arbeten, i olika upplagor, man alltid fann på hans bord. Han uppläste gerna valda stycken derur och upprepade de skönaste ställena med entusiasm. För öfrigt var det för honom en icke ringa glädje, när man med uppmärksamhet lyssnade, då han föredrog sina egna poemer och epigrammer, af

af hvilka nästan intet enda var medelmåttigt och många voro förträffliga.

Äfven han bar naturligtvis en mängd lysande dekorationer, men icke nog många, för att skydda hans bröst emot de förbittrade Polackarnes dolkstyng och kulor.

"Då Ni en gång skrifver edra memoirer öfver Warschau, så skicka mig genom baron von Schweizer ett exemplar deraf," sade han leende, då jag tog afsked af honom.

Gode, gamle *Sass*! det gör mig ondt, att du icke kan läsa mina *Memoirer*! Din kammare är nästan något för mörk, och glasögon gagna dig icke mer!

Frid öfver hans stoft! — ty han är död och står inför alla hjertans Ransakare och Domare.

6.

GENERAL FENSHAWE, CHEF FÖR EN HEM-
LIG BYRÅ. — AFBROTEN RESA TILL PA-
RIS TILL LE CONSTITUTIONNEL.

Med *Gendre* och *Sass* föll äfven general
H. H. Memoirer. 3

Fenshawe (Fensch) på Belvedere, en Engelsman ibland Storfurstens närmaste omgifning, som förestod en byrå för den hemliga utrikes korrespondensen, enligt utseendet lefde mera indraget än andra och kanske var en desto viktigare person, ju mera han visste att hålla sitt anseende hemligt. Då le Constitutionnel, vid Kejsar *Nicolai* kröning i Warschau till Konung af Polen, omnämt Storfurstens uppförande i folkträngseln, skickade denne general *Fenshawe* helt hastigt till Paris, med befallning att utforska och om möjligt till Warschau skaffa den person, som i nämde tidning författat denna artikel.

Generalen hade ej hunnit längre än till Berlin, då just en nummer af en Fransysk tidning der inträffade, hvilken berättade:

”Att Hans Kejsarliga Höghet, Storfursten Konstantin skickat general *Fenshawe* med ofvannämde uppdrag till Paris.”

Fenshawe var till kroppsgestalt lik general *Gendre*, men hans anletsdrag voro ädlare och buro icke, likt dennes ansigte, detta uttryck af råhet och våldsamhet, som kom hvarje slaf att darra.

En ung Engelsman, reste om sommaren 1830, ifrån London till Moskau, och

ankom derifrån med rekommendationer till *Fenshawe* till Warschau, utan att (som han sjelf sade mig) någonsin hafva hyst den tanken, att inträda i Rysk militärtjenst. Hans resa till Moskau, der några af hans släktingar bodde, hade förmodligen förefallit misstänkt, och innan han anade det minsta, måste han påkläda sig en Uhlanuniform, som han fann högst obehvämlig, men sedan för alltid måste behålla.

Fenshawe var för öfrigt känd som kavaljer, och i fruntimmernas krets värderad som ett mönster af älskvärdhet. Kanske har han på hinsidan redan blifvit *Maitre de plaisirs* *).

---

*) Enligt senare underrättelser ifrån Polen, är general *Fenshawe* icke ibland de fallnas antal, utan *lefver* ännu. Detta förändrar ingenting i sjelfva saken och förmår mig icke att återkalla ett ord af hvad jag sagt; snarare må det gälla som ett bevis, att jag icke talar frimodigare om de döda än om de levande. Jag fruktar icke för några spöken, de må vara af hvad slag som helst.

Nowosilzow. — HANS KANSLI OCH BIBLIOTEK. — MINISTERN FÖR CULTEN OCH GLÄDJEFLICKAN.

Näst Storfursten *Konstantins* person innehade Kejsarens general-kommissarie, ministern och senatorn *Nowosilzow*, i Warschau första rangen; — han var tillika kurator för universitetet i *Wilna*, och är det kanske ännu, så vida han — hvilket yore ett verkligt under! ibland Polackarne öfverlefde den första December 1830.

Liksom fordomdags namnet *Dionysius* i Syrakusa framhviskades med skygga blickar och ångestfulla ryckningar, så hörde jag äfven i Warschau detta namn uttalas, och öfver Kejsarens minister och general-kommissarie blott *en* röst.

Wilnas halfva universitet, äfven som många gossar och ynglingar ifrån aflägsna guvernementer, blefvo genom hans dom, år 1825, dels skickade till Siberien, dels som gemena soldater instuckna bland regementerna, dels piskade med knut och förvarade i fängelser, emedan en gosse

med blyertspenna på en vägg skrifvit: "lefve 1791 års konstitution!" hvilket man uttydde som en sammansvärjning.

Den olycka och det elände, som härigenom drabbade flere tusende personer, emedan den verkställda domen träffade landets anseddaste familjer, både nära och fjerran, — skildrades för mig af ögonvittnen, — och med en suck vill jag tiga.

Men sällsamt nog! Just denne *Nowosilzow* skall i sin ungdom ganska ifrigt hafva arbetat på denna konstitution, enligt hvad de vördnadsvärdaste samtida af hans yngre år med säkerhet påstå.

Hans hemliga kansli i Warschau omfattar allt som, i andelig måtto, angår icke blott Polen utan äfven Ryssland; och hans nästan oinskränkta makt tycktes vara mer än tillräcklig, att i sin första början undertrycka hvarje andelig väckelse; hvarföre det också föreföll mig, som så noga kände det oerhörda tvång, som i Polen hvilade öfver hvar och en enskilt, såsom alldeles otroligt, att någonsin en resning af Polackar kunde uppgöras och utbryta i Warschau, der, utom *Konstantin*, äfven en *Nowosilzow* öfvade ett vaksamt öga.

Den, som genom Warschau vill resa till Ryssland, måste taga pass af *Nowosilzow*;

dessa nekas aldrig, så vida man icke förut i hemlighet om den resandes person inhämtat de utförligaste underrättelser. Alla utnämningar till andeliga embeten och undervisningen, äfvensom embetsmännens ögonblickliga förafskedande, efter eget godtycke, bero af honom.

Både Polackar och Ryssar undvika under hemlig rysning hvar och en af *Nowosilzows* kanslister, och det behöfves icke mer än att en sådan civil person visar sig, för att afbryta äfven det oskyldigaste samtal.

Hans bibliotek innefattar alla nya utländska verk, med särskilt afseende på de författare, som icke ovilkorligt hylla den absoluta despotismen; och såsom ett andeligt offer för knutpiskan fann jag till och med Frisländaren *Rhonghar Jarr* *), hvilken, som det syntes, före mig ankommit till Warschau.

I fönstret hos en bekant, nära Alexanderskyrkan, såg jag en gång (då jag ännu icke sett mig mycket om i Warschau)

*) Under denna titel har författaren år 1828 i fyra delar utgifvit en resa genom Danmark, Tyskland, Ungern, Holland, Frankrike, Grekland, Italien och Schweitz.

en äldre man på gatan, i ett handgripeligt samtal med en lättfärdig qvinnsperson, hvars leende sätt att vara tycktes utvisa att åtminstone ett visst slags *frihet* i Warschau icke var helt och hållet bannlyst.¹

"Känner ni den der mannen?" frågade mig baron von P. —, under det vi betraktade det smekande paret. "Det är Kejsarens general-kommissarie, ministern *Nowosilzow* — den störste och argaste demagogfiende i hela Ryska riket."

"Huru?" utbrast jag förvånad, "den der, — han der nere i den mörka öfverrocken, den robusta mannen der, som leker med den lättfärdiga tärnans fladdrande hårband? — Han är *Nowosilzow*?" —

"Ja visst!" svarade baronen; "passa bara på, jag slår vad, att flickan tager af åt venster till *Szerniekowska-Ulica* — till Hans Exellens' lusthus."

"Är han icke kurator för universitetet i Wilna?" frågade jag i min oskuld. "Hvad skall den akademiska ungdomen säga, då den finner Hans Exellens i sådana ärenden?"

"Den skall bjuda till att så mycket som möjligt följa Hans Exellens' exempel, och ministern för undervisningen blir sä-

kerligen icke missnöjd dermed; ty sådana äfventyr qväfva i sin linda alla demagogiska idéer.”

”Ni har rätt, baron,” afbröt jag honom — ”der man lemnar den djuriska driften fritt spelrum, der afstanna af sig sjelfva alla *demagogische Umtriebe*. Det förefaller mig likväl besynnerligt att hvarken här, eller i Wilna, någon universitetsbordel, under kuratorns inseende, blifvit inrättad, ehuru ingendera af dessa begge städer lider brist på dylika instituter.”

Den lättfärdiga skönheten tog af till Szerniekowska-Ulica och ministern följde efter med långsamma steg.

Hvad vigt låg på hela detta upptråde? — En general-kommissarie hos alla Rysars (några millioner Polackar inberäknade) Kejsare behöfver väl icke på öppen gata, midt på ljusa dagen, genera sig det minsta?

För hvem skulle han genera sig? Visst icke för Storfursten Konstantin, som gifvit helt andra efterdömen af fördragsamhet! — Och utom honom, fanns i hela Warschau icke en person, som icke ett enda penndrag af Hans Exellens kunnat förflytta i det första till hands varande klo-

sterfångelse, på fästning eller till Siberien.

Sedlighet passar icke in i den absoluta regeringens system. *Moraliskt förderf är handtaget på despotismens svärd*; detta måste i tid befordras, att icke det farliga fröet, ur hvilket frihetens, sanningens och kärlekens palm uppskjuter, måtte utvecklas.

Rättvisa! har alltid varit min lösen, och äfven emot *enskilta* i *Nowosilzows* omgifning vill jag vara rättvis, emedan jag hos dem funnit den renaste, ädlaste humanitet, hvarigenom de för evigt fängslat mig vid sina personer.

8.

ALLT DU JOUR. — APAN PÅ BELVEDERE
OCH MAHMUD HASSAN AF WARNA.

Sedan vi nu, enligt den Ryska rangordningen, pligtskyldigast gjort Kejsarens generalkommissarie vår kompliment, återvände vi till *Belvedere*, der ännu mycket återstår att betrakta.

Likasom inom Storfurstens synkrets allt på militärisk fot måste vara strängt *efter formen*; så är också allt i hans tjänst, ifrån generalen till skoputsaren, *du jour*.

Denna *du jour*-ordning inskränker sig icke allenast till människor eller menniskolika kreatur, utan sträcker sig äfven till hästar och vagnar, till sadlar och seldon.

Vissa vagnar och vissa droskor och chäsar stå färdiga *du jour*, med förspända påselade hästar; vissa ridhästar stå *du jour* sadlade och betslade, likasom kavalierhästar på piketer.

Husofficerare, kammartjenare och lakejer äro *du jour* och ombytas efter militärisk inrättning; till och med kocken och konditorn träda endast *du jour* till spiseln, och ekläreringen på Belvedere besörjes genom lampputsare, som äro *du jour*.

Utom de personer, som vi hittills sett på Belvedere, måste jag ännu omtala tvenne, som i flere afseenden äro högst viktiga.

Det är Hans Kejsrerliga Höghets *Lifapa* och *Mahmud Hassan*, en desertör ifrån Warna.

Lifapan är Storfurstens gunstling och den som, på hans lediga stunder, håller honom sällskap. Hon är, såsom grimas-

sier betraktad, en verklig virtuos och derföre äfven outhärlig för sin husbonde.

Men äfven en apa kan blifva farlig, och en händelse bevisade, att man icke alltid bör tro den mest bortskämda gunstling.

Under det *Konstantin* en gång i sin kammare var sysselsatt vid sin pulpet, lekte lifapan, som vanligt, omkring honom, nickade med välbehag åt honom, gjorde sina språng och handskades än med ett, än med ett annat, tills hon slutligen, helt obemärkt, grep till en laddad dubbelbössa, så godt som någon skytt lade an på sin förtrogne vän, sigtade mästerligen och var just färdig att trycka af — då den i sina göromål fördjupade hastigt tittade upp ifrån pulpeten och, nästan förlamad af förskräckelse, upphäfde ett gällt anskri, hvarigenom apan, just i det ögonblick då skottet lossades, spratt till och förfelade sitt mål.

Skottet åstadkom en förfärlig uppståndelse i slottet. Man skyndade till Storfurstens kammare och fann honom ännu betagen af förskräckelse, öfverhopad af apans smekningar, hvilken kastat bössan på golvet och nu gjorde de aldra härligaste grimaser.

Husbondens öfverseende med den stäckars apan, som, om hon haft den olyckan att vara menniska, åtminstone kommit till blygrufvorna i Siberien, vittnar om den Storfurstliga menkligheten och bör icke misskännas.

Apan förvistes på någon tid ur sin gynnares rum och fick ett annat qvarter, der hon sedan anförtroddes åt *Mahmud Hassans* vård och vänskap, och då och då fick ett besök af Storfursten, hvilken hon vid hvarje nytt återseende desto ifrigare hälsade med sina grimaser.

I militärlasarettet, slottet *Ujazdow* (*Ujasdoff*), som vanligtvis räknar ifrån tusen till tolfhundra sjuka, äro flere kamrar af beletagen på det bästa inrättade för Storfurstens husofficerare, i hög grad snygga och med den sorgfälligaste uppässning och utsigt åt trädgården. De inrymmas endast åt sjuka på särskilda order ifrån Belvedere, och den förmån att få bebo dessa rum är en lika så stor utmärkelse som välgerning för de sjuka.

Då jag i början af år 1829 blef farligt sjuk i Warschau, öfverraskades jag med ett inträdeskort till ett af dessa rum.

Bredvid mig låg *Mahmud Hassan*, Storfurstens och general *Kurutas* gunstling.

Såsom sjukkamrater blefvo vi snart bekanta.

Mahmud Hassan var en till sitt yttre välbildad ung man, ungefär nitton år, listig som tie Greker, och högst intressant att observera.

Vi gjorde oss, så godt vi kunde, begripliga för hvarandra, på Ryska, Polska, Turkiska, Nygrekiska, och då det icke ville gå rätt bra med tungan, genom pantomim.

Under det jag ännu var sängliggande, kunde han, såsom konvalescent, redan gå uppe och satt flere timmar bredvid min säng fördjupad i berättelser om *Warna* och Ryssarnes nederlag, hvarom ännu icke någon tidning lemnat någon trogen framställning.

Af honom erfor jag, hvad förmodligen ganska få utom Ryska riket veta.

Han förrådde talang för teckning, och då han hos mig fann ritningar och utkast, fattade han för mig mycket tycke — men ostridigt endast af egennyttan, för att profitera af mig.

Han tecknade med mycken noggrannhet en plan af *Warna* och af Ryssarnes skansar, då han berättade omständigheterna vid sin flykt.

Kärlek till lifvet hade bragt den opatriotiske Musulmannen på den tanken, att fly till någon fiendtlig skans och blifva Ryssarne behjelpelig som vägvisare vid *Warnas* intagande, hvarigenom han hoppades att för framtiden öppna sig en lysande bana.

Närmare genomskådad, var *Mahmud Hassan* en stor skurk. Men just därför förde honom hans bestämmelse till *Belvedere*.

Hans plan hade lyckats honom; de särskilda omständigheterna vid dess utförande höra icke till detta arbete.

Han hade tillika med de Ryska generalerna verkligen inryckt i *Warna*, der man, till erkänsla för hans tjänster, lmnade honom fritt val: att antingen föras till *Petersburg* eller *Warschau*, emedan han — af fruktan för halsbrytande faror — icke visade någon håg för krigstjensten. "Jag beslöt att gå till *Warschau*" — berättade han — "då jag fick höra att det var närmare dit än till *Petersburg*, och tänkte: du kan ju ändå alltid komma till *Petersburg*, om du icke trufves i *Warschau*. Men de Polska kvinnorna (*Deffki polski*) äro rätt vackra. Och jag finner mig väl här."

Jag tviflar högeligen att denna bekän-

nelse kan förekomma andra så högst komisk och naiv, som den föreföll mig i min sjukbädd; men det vet jag, att jag på lång tid icke skrattat så hjertligen, som vid *Mahmud Hassans* förklaring.

Hassan lefde nu på *Belvedere* såsom sprätt, klädd i modern kostym och gjorde de största framsteg i herrarnes ynnest, hvilka han bevisade, Gud vet — hvilka tjänster.

Han var alltid rikligen försedd med guld, fick ifrån *Belvedere* allt hvad han behöfde till sin förfriskning, och *Kuruta* skickade honom till och med stora strutar med konfekt, alldeles som man plägar bjuda ett fruntimmer.

Då *Hassan* kom under fund med, att jag var en Tysk, eller åtminstone af Germanisk stam, blef han mycket misstrogen emot mig, hvilket jag lätt förklarade, då jag påminde mig hans förut fällda yttranden öfver åtskilliga nationer, hvilka lydde ungefär så här:

"Tyskarna hatar jag, ty de äro mig för allvarsamma. Fransoserna tycker jag om, ty de veta att röra armarna, då de tala med munnen. Engelsmännen äro narrar (*Duracki*); några Italienare har jag, utom *Flori* (öfverläkare vid lasarettet) ännu icke sett."

Då Storfursten en gång, vid lasarettets besigtning, besökte våra rum, presenterade han sin gunstling för general *Gendre*, under det han skrattande yttrade:

"Det är en äkta pojke må du tro! Han har blott varit här några månader och känner redan alla glädjenymfer i hela Warschau!"

9.

SACHSISKA TORGET. — JEMFÖRELSE EMELLAN WARSCHAU OCH ROM.

Det märkvärdigaste i Warschau är, utom apan på Belvedere, ostridigt paraden på det så kallade *Sachiska torget*, utanför Brühlska palatset.

Denna plats har först under Konstantins styrelse blifvit förvandlad till torg, emedan han lät nedrifva allt, som stod i vägen, endast för att få — *spelrum*.

Till venster från palatset är en högvakt, hvaraf det i Warschau finnes så många, att dagligen ett par dussin officerare, för sina formförelser, kunna arresteras, utan att behöfva störa hvarandra i sina filosofiska betraktelser.

Warschau och *Rom* äro, såsom vi re-

dan förut anmärkt, i omfång eller utsträckning hvarandra lika, om också muren omkring Rom förhåller sig till vallen omkring Warschau, som Apollo af Belvedere till apan på Belvedere.

Rom och *Påfven* äro två nästan oåtskiljeliga begrepp, likasom *Warschau* och Storfursten *Konstantin*. Den förres ofelbarhet går i parallel med den senares oinskränkthet. Det första och öfver de andra herrskande ståndet utgöres i Rom af *Presterskapet* — i Warschau af *Militären*.

Hvad *klostren* äro i Rom, det äro i Warschau *kasernerna*. Mot jesuitgeneralen i Rom, som handlar med aflatsbref och embeten, svarar en korps- eller divisionsgeneral i Warschau — som t. ex. *Rocznicki*, hvilken för kontanta pengar säljer, eller emot hästar utbyter officersfullmakter, eller också *Kurnatowski*, som, likaså bra som någon jesuit, vet att vända kappan efter vinden. — Likasom jesuitgeneralen tillika är prest och verldsman, så är divisionsgeneralen tillika militär och hofman; hälften groda, hälften fisk, hälften Polack, hälften Ryss — och hvarken det ena eller det andra. Mot den dumma *kapucinergeneralen* i Rom svarar hussargeneralen *Strandtmann* i Warschau,

i hvars egna regemente, till och med ibland gemenskapen, är ett allmänt ordspråk: "så dum som generalen."

Man anmälte en gång för Storfursten vid dess lever, att en aktad Preussisk officer sökte att blifva anställd i tjenst, hvarvid tillika såsom rekommendation tillades, att han med utmärkt beröm uppträdde såsom författare i taktiken.

"Huru — hvad?" svarade Konstantin — "har han skrivit? — Är han författare? Då vill jag hvarken veta af eller höra talas om honom. Jag vill hafva sådana män som min *Strandtmann*."

Och husargeneralen *Strandtmann* *) saluterade, bugade sig pligtskyldigast, stolt och lycksalig genom en sådan Storfurste-lik kompliment.

Militären i Warschau har vidare den likheten med presterskapet i Rom, att of-

*) Så alldeles dum lär general *Strandtmann* ändå icke hafva varit; detta bevisar hans yttrande till konsistorialrådet W.; då man talade om den skada jag ådragit mig under en ridt och dröjsmålet med mitt afsked: "Man borde alldeles icke släppa honom! han borde egentligen aldrig få sitt afsked. Han kommer att skriva vackra saker om oss, om vi låta honom resa."

ficern icke behöfver vara *soldat*, likasom presten i Rom icke behöfver vara *andelig*.

Likasom Påfven endast fordrar kyrkotjenst, så fordrar också Storfursten endast furstetjenst; han förklarade en gång offentligen på paraden, då en general hade den djerfheten, att bedja om nåd för en *officer med bravur*, som begått ett fel emot formen:

"Pah! Bravur! Jag begär ingen bravur! Jag fordrar *tjenst*! och Ni har husarrest."

Likasom man öfverallt i Rom ser *prester*, ser man i Warschau öfverallt *officerare* — folket undviker med rädsla och skygghet de sednare, likasom det i Rom med vördnad går förbi munkarne.

Ifrån kardinalen till klostertjenaren igenkänner man i Rom hvar och en af presterskapet, af hvad stånd eller orden han är, likasom i Warschau, ifrån general en chef ända till rekryten, hvilken grad han innehar och till hvilket regemente han hör.

I Rom ringer man till *gudstjensten*, i Warschau *trummar* och *blåser* man till *tjensten*. Presterskapet i Rom rör sig inom *formens* skrankor, utan själens väckelse; så äfven militären i Warschau.

Presten känner sig fri genom absolution; officern känner sig inskränkt genom absolutismus. När en prest i Rom går förbi en kyrka, gör han ett kors; när officern i Warschau går förbi en högvakt, gör han afvenledes i tankarne ett kors.

Presten går i kyrkan till tjensten, officern *ifrån* tjensten på högvakten. En förbrytare, som flyktar in i kyrkan, får icke arresteras; — den officer, som efter en förseelse kommer på högvakten, får icke heller mera arresteras. — Politiskt misstänkta människor förvaras i Rom, likasom i Warschau — i *kloster*.

Påfven, likasom Storfursten, gifver absolution. Påfven välsignar — Storfursten förbannar. Denna jemförelse skulle kunna fortsättas flere timmar. Men klockan är redan tie på morgonen, det är långt lidet in på hösten, infanteriet har lemnat lägret och befinner sig i garnison. Folkträngseln samlar sig ründtomkring vid väggar och byggnader på Sachiska torget. Paraden börjar.

10.

PARAD MED TILLBEHÖR.

Det vore rätt bra, om det lyckades mitt invalid-minne att uppräknat högvakterna i Warschau, innan vi besöka paraden. Hvem vet hvad som kan hända?

Den som i Warschau påtager sig parad- eller tjenst-uniformen, kan aldrig med visshet förutsätta, att han åter skall kläda af sig den i sin kammare. Jag upprepar det: den som träder i tjenst, sätter tillika sin framtid på lotteri, och om ingenting händer honom, har han redan vunnit en amb.

Att förvärfva mig en fullständig lokal-kännedom af högvakterna i Warschau, har jag haft föga tillfälle, emedan jag alltid gaf akt på mina knapphål, aldrig lät mina lockar blifva för långa, var ett mönster af tystnad, då jag var allena, och använde mycken omsorg på mina mustacher.

Det oaktadt vilja vi se efter, huru många friqvarter vi ännu före paraden kunna få rätt på.

Det finnes åtminstone åtta högvakter; ty det låg (eller ligger) åtta gardes-regementen i Warschau, nemligen:

Kyrassier-regementet under general von Knorring;

Lancier-regementet, Storfurst Konstantin, under general Markow;

Det Grodnowska Husar-regementet, under general Strandtmann;

Polska Chasseur-regementet, under general Kurnatowski;

Det Lithauiska Grenadier-regementet, under general Engelman;

Wolhyniska infanteri-regementet, under general Essakow;

Polska Grenadier-regementet; detta vore således redan åtta högvakter.

Dessutom lågo i Warschau det första, andra och fjerde Polska linie-infanteri-regementet; således återigen tre högvakter — gör elfva; — *en Polsk sapör-bataljon*, hvars högvakt var mycket för liten, åtminstone för gemenskapen. — En fruktansvärd korps. Isynnerhet voro dess handskar märkvärdiga — ty fingrarne voro nästan för hvar enda man för korta. — Men i krig hade detta ingenting betyd, och jag är fullt öfvertygad, att denna korps skulle hafva utmärkt sig.

Den tycktes de facto vilja bevisa, att soldaten är bestämd för krig, och till och med i "den eviga freden" blir farlig för sina grannar, då ledsnaden retar honom — att göra byte.

Denna sapörernes alltid besatta högvakt gör första dussinet fullt.

Den förnämsta högvakten är den eleganta i *Lazienka*, det *Polska Versailles* i fordna tider, såsom Bronikowski kallar dessa palats och trädgårdar. Här finna till och med ryttmästare af första klassen ett ganska anständigt kvarter, och i nödfall tillåtes det äfven en öfverste att sitta der, om han endast genom den minsta anledning yttrar sin önskan dertill.

Denna byggnad uppfördes ny om våren 1830, och inrättades på bästa vis, och det är stor skada, att den d. 29 November samma år blef tillsluten.

Vidare finnes ett hederligt kvarter i kungliga slottet, och ett dylikt i förstaden Krakau — ett, som är rätt treffligt, vid *Kraczinkiska* trädgården, der arrestanten har en rätt täck utsigt åt det gröna, om våren till och med kan försätta sig till Carlsbad, emedan brunngästerna i trakten häromkring dricka artificiellt mineralvatten.

Således hafva vi nu sexton högvakter — men det finnes vida fler, ehuru jag icke i hast kan påminna mig dem. Den som med eskort afföres till någon af de andra, hittar nog vägen dit genom sina kamraters anvisning. — Men utom dessa gifvas äfven en mängd bi-vakter, som äfvenledes besättas, men som icke äro enstaka poster.

Nu torde det vara vida lättare att fatta, huru talrik en vaktparad i Warschau måste vara, der ibland hela regementen paradera, utan att förläggas i någon vakt.

Under det jag lemnat denna nödvändiga öfversigt, hafva redan flere officerare samlats på parad-platsen, af hvilka hälften vid hvarje regemente dagligen måste paradera.

Infanteriet har bildat en öfverskådlig karré, och utanför en stallbyggnad bredvid högvakten håller den kavalleri-piket, som dagligen omvexlar ibland de fyra gardes-regementerna, så att först de gamla kyrassiererne och uhlanerne, sedan det unga gardet eller husarerna, och slutligen chassörerna utrycka, och i denna ordning aflösa hvarandra.

De

De civila söka sig en god plats utom karrén, skäggiga och moderniserade judar tränga sig fram, trånande sköna vandra med och utan sällskap genom trängseln. Kopplare och kopplerskor af första klassen, söka att komma officerskorpsen och generalitetet nära, och öfriga minut-handlare föra sitt qvinliga påhäng, så godt det låter sig göra, till ett "ansenligt" förhöjdt pris.

Medlemmarne af de fem hemliga föreningarne smyga omkring som spårhundar, utan att känna hvarandra; på sin höjda ana och förmoda de, af någon för detta tukthus-innevånares galgfysionomi, att dess ägare, till sitt kall, är en af deras själsförvandter.

Öfverste Sass' hundar gifva isynnerhet akt på officerarne, lyssna i förbigående på dem, ställa sig nära intill dem, liksom för att med sneglande blickar betrakta ett förtroligt par, som just nu håller på att göra upp ett rendezvous — gifva akt på miner och åtbörder — men bekymra sig föga om uniformen; ty det är parad, och Storfursten läser icke underlåta, att sjelf se efter, om knapparna äro i ordning.

H. H. Memoirer.

4.

Ämmor, sköterskor och betjenter lyfta de åt dem anförtrödda småbarnen högt på armarne, att de må få se alla de vackra, brokiga dockorna, och en liten naiv svart-hårig unge utropar förundrad: "äro dockorna lefvande? Så vackra dockor! — Röra de sig af sig sjelfva?"

"Hvem rör om de blänkande karlarna?" frågar en allvarsam, skön gosse, i den förnedrade national-dräkten.

"Hvem som rör om dem, mitt barn?" svarar ett gammalt gråskägg, som låter honom rida på halsen — "dem rör Storfursten om," hviskar han sakta, och den oskyldige gossen spritter till af förskräckelse vid detta namn, ty han tänker på sin goda mammas tårar — hon, som i flere år talat om hans fångna pappa och om Zamocz, och hvars läppar alltid darra vid — Storfurstens namn.

"Var pappa också en så blänkande man?" frågade gossen vidare — men musiken börjar — den Allsvåldige visar sig, och allas ögon riktas på honom, och följa hans rörelser. Han framskrider utåt fronten — förbi Lithauiska regementet, och de gamla grenadiererne, som tillsammans, i Hans Kejsarl. Höghets namn, summa summarum, i hela deras lifstid,

fått millioner och återigen millioner prygel — känna liksom af en magnetisk vidröring, den förbiskridandestgrannskap, och tro sig i paradiset, ty: *Storfursten har sett på dem.*

De öfriga regementernas bataljoner och kompanier hafva njutit lika ära, den Allsvåldige ställer sig med ryggen emot palatset, och generalernas och öfverstar-nes kommando ljuder. Janitschar-musiken faller in. Det nya upptågande regementet måste defilera i kolonner. Storfurstens falkblick öferskådar i ett nu hvarje särskilt soldat, under det kolonnen dansar förbi — och örat förnimmer under hela bataljonens marsch blott en endas steg.

Storfursten är nöjd — hans själ fröjdas — han tackar generalen, och hans tack meddelas samma dag, genom en prekas, åt regementet. De gamla grenadierernes fröjd stegras ända till lycksalighet: — mången super sig full *en canaille*, i glädjeyrseln öfver den Storfursteliga ynnesten, kommer sent om aftonen i arrest, och får bättida morgonen derpå duktiga prygel, som för honom äro ett dagligt behöf, likasom kapusta (bränvin), utan hvilket han icke kan lefva.

Ett Polskt kompani rycker fram, och den fruktades falkblick upptäcker genast, att en ung fänricks skjortkrage tillfälligtvis skjutit upp en hårsman ofvan halsduken. — Ett dundrande halt afbryter marschen.

"Fanfaron!" ryter den förbittrade till den fjonskägge ynglingen. — "Sprätthök, i tre djeflars namn! Vill du införa ny form hos oss? — Marsch på högvakten!"

Nu är det slut med all glädje, och ve den, som nu befinnes felaktig; han skulle blifva tredubbelt straffad.

Generalerna darra, och likt en elektrisk stöt sprider sig detta darrande af ängest och fruktan genom alla grader, ända ned till trumslagaren, som darrande desto bättre slår sina hvirflar.

Infanteriets ceremonier äro slut, och parad-platsen förvandlas till domareplats.

En junker vid uhlan-gardet framföres i kedjor.

På långt afstånd hviska de medlidsamma sköna, och månet ack! hälsar ur fordom oskyldiga hjertan den bleka ynglingen.

"Det är en Tysk baron," hviskas det både nära och fjerran i folkträngseln. "Hvad kan den stackarn hafva gjort?"

"Jach weiss, jach weiss," skriker en högljudd och tjenstaktig jude. "Jach hab gehört di hischtorie auf *Schulitz* — das ist der Herr Paron, der Herr Paron, der da hat gesteiht auf quartier bey Panye Converska auf Schulitz. Jach weiss, jach weiss!"

"Nå så berätta då hvad du vet," afbryter honom en Tysk köpman — "hur lyder historien? Hvarföre blir han degraderad?"

"Er wird werden thegrathirt, weil ein Junker von die Karaseers sich hat lassen geben eine Ohrfeig und sich nicht hat wollen lassen schiessen. Da hat ein anderer Junker, jach kenne ihn, jach hab ihn gesehen — der andre Junker, der dieselbe Uniform tragt, hat gefordert den, der die Ohrfeig hat gegeben, und hat gemeint seine eigene Uniform habe bekommen ä Fleck von der Ohrfeig und hat ihn gefordert, nämlich den, der da hat ausgelangt die Ohrfeige."

"Der Herr Paron, der lange da, der schöne junge Mansch hat sacundirt bei das Duell und darum wird er werden thegrathirt."

"Och hvad får då den, som tog örfelen," frågar köpmannen.

"Nichts," svarar Juden, weil er sich hat *nicht* geschossen auf Pixstolen, oder sich hat *nicht* geschlagen auf Palaschen; da geschieht ihm nichts."

"Nå, nå, han har ju Weischeln helt nära intill, han kan ju tvätta sig," anmärker Tysken, och under detta samtal har man löst kedjorna, men också uniforms-snörena af den olyckliga ynglingen; och med ett gement tänkespråk affärdad, lemnar han, såsom gemen, torget.

ff.

FORTSÄTTNING AF PARADEN MED TILLBEHÖR.

Ordonnanserna vid kavalleriet rida fram. Af hvarje regemente en subalternofficer, en underofficer och en gemen. De anmäla sig och konstridten börjar.

En Rysk gardeskavallerist måste icke blott kunna rida — hästen måste kunna dansa under honom; den måste i ögonblicket lyda hvarje rörelse af handleden, hvarje

tryckning af läret, eller också tillskrifves felet ryttaren, som straffas därför.

Storfursten kommenderar och häst och karl göra sitt bästa. — Åskådarne hafva fri entré på "Hetsen" *) (hetsjagten), och mängen ryttare är till mods, som om han verkligen blefve hetsad.

Ett felsteg af hästen under galopperandet kan förstöra en människas hela välfärd, hvarpå vi hafva ett kraftigt exempel in petto.

Storfursten glömmor några minuter sin förgälselse öfver halsduken, ty två af hans favoritryttare visa sin konst: Lancierlöjtnanten *von Salpius* ifrån Berlin och husarlöjtnanten baron *von Hügel* **) ifrån Goda Hoppsudden, och de förmå nästan att blidka det hjerta, som så högeligen förbittrades vid anblicken af en formstridig halsduk.

Med stigande mod märka samtliga generalerne omkring honom den mildare minens solklara blickar; betrakta hvaran-

*) Så heter i Warschau, sällsamt nog, den träamfiteater, der konstridarne visa sig.

**) År 1830 avancerad till ryttmästare vid staben.

dra med uttryck af ett tröstande lugn, och general *Strandtmann* andas åter, ty hela hans framtid står på spel, emedan piketen vid hans regemente väntar på absolution och kunde störta honom i elände, om den dåligaste rekryt icke rede bättre än — generalen sjelf.

Piketen framrycker ändteligen: en tropp af de lysande husarerna, som aflöser gårdagens skimrande Uhlaner.

General *Strandtmanns* hjeltehjerta har redan halkat djupt ner i Schakschirerna; han trippar omkring med ängslig otålighet och gäve gerna sitt equipage, om denna stund yore lyckligt förbi.

Med ett doldt, ironiskt löje fröjdar sig den i tjensten otadlige, öfvade adjutanten, den käcke *Edward von Löwenthal* åt sin generals marter, som gör honom grå hår, men icke kan umbära honom och skulle blifva nödsakad att uppgifva sitt regemente, om han förlorade sin adjutant.

Olycksaliga skickelse! Anföraren för troppen är löjtnant *von Zeltner* *) ifrån Solothurn, som kom till Warschau, rekommenderad af den åldrige *Kosciusko*,

*) Afskedad om våren 1830.

som, i en stilla enslighet, i åtta långa år lefvat hos hans föräldrar, bland hans hemlands berg.

Tanken "*Kosciusko!*" bemäktigar sig den Allsvåldige, och hans anletsdrag förändras, vid det förhatliga minnet, till en urbild af *Hollbergs* "*Dietrich Menschen-schreck*."

Kosciusko! Schweitz! Demagogernas asyl! en hel här af nesliga syner omsväfvar honom, och redan på förhand säker, att få släcka sitt raseri på den föraktliga Polackens gunstling, fräser han af vrede och raseri, och uttalar med hes stämma kommandot.

Generalernas ängslan skämmer ofta bort saken för anföraren för troppen, emedan flere af dem, under en till det högsta uppdrifven oro, att officern på afstånd icke tydligt förnimmer chefens kommando, upprepa detsamma, och dels hviskande, dels ropande, åstadkomma förvirring, i stället för att befordra ordning.

Hittills hafva svängningarne och rörelserna gått lyckligt för sig; till och med det plötsliga halt efter den rasande marchemarchen öfver torget, hvilken höljer rytterne i skyar af damm, lyckas förträffligt.

och i snörrätt front stå de öfvermodiga hästarne, väntande på vidare kommando.

Vändningen och den återförnyade ridten i flygande karrier ända tätt framför Storfursten, försätter till och med schackerjudarne i förvåning, och efter några sådana parforceturer kommenderas åter front.

Ve, ve! en häst förfelar på några sekunder sin plats — och i stället för kommandot får officern höra några dundrande eder.

General *Strandmann* bäfvar. Adjutanten — förblifver lugn.

Anföraren sätter sig fastare i sadeln — en dof ed arbetar sig fram genom hans svarta mustascher och, med en djup suck till den helige Winkelried, jagar han — på den ursinniges kommando, dit Hans Keiserliga Höghet sänder honom.

Uhlarpiketen rycker fram till afsked — en Estländare, löjtnanten baron *von Koursel* anförer taget, och allas blickar riktas på den stolta, smärta lancierofficern, som, en kavaljer i ordets vidsträcktaste bemärkelse, genom sitt skick och sin hållning, på några ögonblick lyckas att mildra den Stores stegrade raseri, ehuru han kastar gnistrande blickar på hvarje Uhlans spor-

rar och Schapka och gerna skulle vilja skicka hela troppen i arrest.

Koursel aflägar, och paraden slutar med vanlig ceremoni.

Storfursten aflägsnar sig.

Generalerne fara hem; adjutanterne skynda till deras byrå, lancierlöjtnanten *Don Renudo*, kallad den gamle mannen, börjar känna ostron-tränad och håller före, att *Monsieur Chambertin* är en förträfflig karl.

12.

EN OFFICER VID LANCIERERNA MÅSTE SÄTTA ÖFVER EN PYRAMID AF BAJONETTER.

Läsaren vet redan hvad som fordras af en officer och underofficer vid det Ryska gardes-kavalleriet. Han måste med sin häst utföra dylika manövrer, som konst-ridarne visa.

En officer vid lanciererna red en gång såsom ordonnans fram för den Allsväldige och utförde till hans nöje de öfliga

konststyckena, tills hästen i galopp vid gifvet kommando skulle changera, och oakadt den mästerligt öfvade ryttarens lärt tryckningar och sporrhuggningar icke vilde lyda.

Den kommenderande märker, att hästen galopperade falskt och upprepar med dundrande stämma kommandot. Officern förnyar sin tryckning, men den stolta hästen, som genom sporrhuggningen blifvit ännu ostyrigare, fortfar i sin istadighet och galopperar som förut.

Den Stores raseri ökas med hvarje satts af hästen, och hans emot officern framdundrade eder komma den kringstående mängden att darra. Han kommenderar "halt!" och befaller, att upprätta en bred pyramid af tolf muskötter med bajonetter, hvilket genast verkställes.

Fräsande af raseri låter han nu officern, som, i afbidan på hvad som skulle hända, söker att stilla sin gnäggande häst, sätta af i galopp och rida rakt på bajonetterna, hvarefter han rytande kommenderar: "Marche - marche!" — och lyckligt förer den vilda hästen den Ryska ryttaren öfver pyramiden.

Utan uppehåll låter han honom nu vända om och i marche-marche förnya

den halsbrytande satsen, (som) aflöper lika lyckligt, och både folket och den kække officerns kamrater stå stumma, slagna af förvåning.

Den Allsväldige, allt mer och mer förbittrad af hästens och ryttarens vighet, förnyar för tredje gången kommandot, och en general fattar mod att framträda med en bön om nåd för ryttaren, hvars fall vore oundvikligt, emedan det uttröttade djuret, efter en sådan ansträngning, icke mera kunde orka öfver.

Denna framställning af den deltagande, menckliga generalen, lemnades utan afseende och dess uppstudsighet emot chefen bestraffades på ögonblicket med arrest.

Kommandot skallade å nyo — och häst och ryttare komma för tredje gången oskadade öfver de blänkande bajonetterna.

Vacklande och slämtande rör sig det af svett drypande kreaturet, och utom sig af raseri, att ännu icke hafva uppnått sin afsigt — kommenderar den Store:

"Vänster sväng tillbaka! — Marche — marche!" Ryttaren lyder kommandot och efter fjerde satsen störta häst och karl på andra sidan om pyramiden i stoftet öfver hvarandra. Ryttaren krälar med möda fram undan hästen, som med af-

brutna framben blifver liggande på mar-
ken.

Oskadad uppstår gardesofficern, söker
att fatta sig och går stapplande fram till
chefen för kavalleriet, och löser af sitt
sabelgehäng.

Hans ansigte är dödsblekt, hans ögon
stirra orörliga framåt, hans knän vack-
la. En djup dödstystnad herrskar, un-
der det han framträder.

Han nedlägger sin sabel vid Storfur-
stens fötter och aflägger med matt stäm-
ma sin tacksägelse för den äran han dit-
tills åtnjutit i Kejsarens tjänst.

"Sabeln hade jag nog låtit taga ifrån
dig!" framdundrade den Store. "Vet du
för icke, hvart ett sådant uppstudsigt upp-
förande emot mig skall föra dig?"

Den ridkunnige ryttaren sattes för det
första på högvakten och har sedermera för-
evigt försvunnit.

Sådant skedde i Petersburg, enligt tro-
värdiga ögonvittnens berättelse.

EN BORGARE I WARSCHAU MÅSTE I KEDJOR
KÖRA KÄRRAN VID PARADEN.

Karamsin säger vid skildringen af en
Rysk despot i sextonde århundradet:

"Historieforskaren förvånas och vet ic-
ke, om man mera bör förundra sig öfver
tyrannens önskränkta, omenskliga godtyc-
ke, eller öfver folkets långmodighet och
tålmod, som fördrog detsamma."

Jag erfor samma känsla i Warschau.

Ifrån mun till mun gå fordna dagars
händelser, som med en tärande förbit-
ring fortlefva i folkets blödande hjertan,
hvilket suckande blickade upp till stjer-
nornas styresman, och i hopp och förtrö-
stan om en förändring uppsköt hämdens
och försoningens verk.

För flere år sedan hade en garnisons-
soldat i Warschau deserterat.

Anmälån till Storfursten om sådana hän-
delser fördröjes af menskligt sinnade ad-
jutanter eller regementschefer, så länge
som möjligt, att straffet måtte kunna mil-
dras, ifall man lyckas att få rätt på de-

sertören. Längre än fem dagar får likväl icke rapporten uppskjutas, och således rapporterades äfven denna händelse.

Fjorton dagar derefter upptäcktes desertören såsom handtlångare i ett bryggeri, tillhörigt en ansedd borgare *) i Warschau, hvilken tillika var ägare af betydliga landegendomar i Polen.

Storfurstens adjutant anmälde omständligt hvarest man funnit desertören, och Polackhatarens raseri steg till sin höjd, då han fick höra borgarens namn, hvilken, enligt hans åsigt, dolt och haft en desertör i sin tjänst.

En invändning af adjutanten eller en general, att denne rika bryggare dagligen sysselsatte kanske hundrade människor, utan att känna en enda vid namn, utan öfverlemnade åt sina skrifvare, att i hvarje vecka utbetala arbetarne deras veckpenning — en sådan invändning vågade hvarken en adjutant eller någon general, af fruktan för ett kvarter på högvakten — och den Ursinnige befallde genast att låta arrestera borgaren, hvilket straxt skedde.

*) Zawadzki. Anmärkning af en Polack.

Den Allsväldige låter den ädle Polacken komma för sig i kedjor och emottager honom på det honom egna sätt, med svordomar och oqvädinsord.

Någon urskuldän eller något försvar för den fångne kan icke äga rum, emedan ingen, han må vara hvem han vill, vågar tala ett ord emot Storfursten. — Hvarje ord till den oskyldiges försvar anses som uppror emot Herrskaren och bestraffas såsom sådant.

Den Allsväldige låter föra borgaren på Sachsiska torget till paraden, der vanligtvis den största folkmängden samlas, för att åskåda den lysande leken. — Redan i förväg dömd, måste han, belastad med kedjor, i det paraderande regementets karre, framträda och köra skottkärran.

Borgaren häfvar, då denna dom, utan någon laglig procedur, förkunnas honom, och bjuder två tusen dukater såsom frivillig plikt, för att undgå detta offentliga vanhedrande straff.

Förgäfves!

I sin förtviflan stretar den olycklige emot denna förnedring, ehuru, i detta fall, visst ingen skamfläck kunde falla på honom; han besvär officern, som skall driva honom till arbetet, att betänka, att

han sjelf haft en son, som burit epåletter och ordnar och såsom major på ärans fält uppgifvit sin anda! Men officern fullgör strängt sin Herres order, låter sina soldater uppresa den neddignade, bedjande — och borgaren måste ungefär en timme, belastad med kedjor, skjuta kärran.

Så mycket jag vet, måste efter honom ännu fem andra på samma plats undergå samma förnedrande straff; men jag påminner mig ej de särskilda omständigheterna dervid, hvilka likväl i *Warschau* icke föllo i glömska.

Zawaczki skall sedermera blifvit anfallen af en svår sjukdom, och då han åter tillfrisknade, hafva sålt allt hvad han ägde och hade i Polen. Hvarthän han sedan begaf sig, har jag icke med säkerhet kunnat erfara.

OFFICERARNES OCH SOLDATERNAS INSKRÄNKANDE TVÅNG. — EN VÄRDSHUSVÄRDS ÖDE.

Infanteriets så kallade läger af trettietsen man är, under sommaren, vanligtvis förlagdt på någon enskilts ägor, som dertföre erhåller skadestånd.

Det ligger några verst ifrån staden, nordvest om barrieren, och har, äfven om vintern, då det är tomt, utseende af en by, emedan officerarnes mer eller mindre betydliga boningar och hyttor stå på fast grund och omgifna af trädgårdar, och hafva ett temmeligen trefligt och husligt utseende.

Konungarikets hela infanteri inneslutes i detta läger, och håller dagligen sina parader och öfningar i Storfurstens närvaro.

Ehuru det ligger så nära utanför staden, ser man likväl mycket sällan någon officer på *Warschaws* gator. Ingen vågar sig genom *Rogatka*, emedan den *XIII* befallande en gång för alla yttrat sin vedervilja dertmot, och om någonsin en och

annan i egna ärender lemna lägret, sker sådant endast efter bestämdt erhållen permission.

Att den gemena soldaten hålles vida strängare, förstås af sig sjelft, likasom han i allmänhet aldrig får beträda något offentligt ställe, icke en gång, som i andra länder, i förnuftiga människors närvaro vågar taga sig en dans, eller, sittande i det gröna, uppfriska sig med ett glas öl.

För att göra detta soldatens tvång desto åskådligare, vill jag, såsom ett exempel, här införa ett uppträde, som skildrar det förhållande, i hvilket officerarne stå.

En löjtnant vid gardes-kavalleriet (dess rang motsvarar en ryttmästares i arméen) hade, på Tyska viset, med en bok i fickan, begifvit sig utom stadsporten och hvilade sig utanför ett anständigt värds-hus, der han framtog sin bok, tills värden fått laga till hvad han reqvirerat.

Plötsligen hörer han den Storfurstliga vagnens välkända åskdunder.

Hvad är att göra? Han — utanför staden — med en bok i hand — öfverrocken icke helt och hållet igenknäppt. — Schapka och sabel aflagda — ! En förskräcklig belägenhet,

som kostade honom arrest på högvakten, om den Allsväldige blefve honom varse.

Vagnsdånet närmar sig — men ännu har Storfurstens falkblick icke upptäckt den brottslige, som vågat att i Guds fria natur hämta frisk luft — och andas; — hastigt packar han ihop sin schapka och sabel, gömmer boken och springer ned i en graf, emedan han icke kan hinna fram till värds-husporten — leker "kurra gömma" med hans Kejsrerliga Höghet, och Högstdensamme far dundrande förbi, utan att i grafvens gömställe märka sin gardes-officer.

Af denna händelse torde man desto tydligare kunna sluta till den arma gemenskapens och underofficerarnes belägenhet, som helt och hållet äro inskränkta till sina kaserner och tält och icke endast blottställa sig, utan äfven andra för faror och olyckor, om de visa sig någorstädes, hvilket följande historia bevisar.

Icke långt från lägrets linje stod ett värds-hus, (äfven ännu finnes der ett sådant) dit officerarne ibland vandrade och de civilas familjer ofta promenerade ifrån staden, för att nära ifrån betrakta det militäriska hvimlet i lägret.

Det var ungefär middagstiden och två

civila — (inför Storherrn lika så föraktligt som Paris), muntrade sig med kägelspel. En soldat hade af sin officer blifvit skickad ifrån lägret, att hämta hans middagsmåltid, och väntade vid kägelbanan, tills måltiden blefve färdig.

Oförmodadt tränger — dundret af den Storfurstliga vagnen till hans öron — han spritter till af förskräckelse, men ägde likväl i ögonblicket nog fattning, att springa öfver gårdegården och skynda tillbaka till lägret.

Försent! — Den Alltmärkande hade redan sett honom, håller utanför värdshuset och stiger ur.

Ursinnig frågar han de båda civila, hvem den soldaten var, som nyss sprungit sin väg? Vid hvilket regemente han var? (Hvilket kunde ses af nummerna på epåletten). Hvad han ville här? o. s. v.

De civila visste ingenting mer om soldaten, än att han sett på deras kägelspel, och värden tillfrågas, huru han vågat sätta sig upp emot lagen, och tillåta en soldat inträde i sitt värdshus!

Värden påstod att han icke känt soldaten, och den frågande blir allt ursinnigare.

Han förklarade värdshuset för tillslu-

tet, dess privilegier för annullerade och befaller sin kusk att skaffa upp alla vinbuteljer ur källaren och slå sönder allt som kunde sönderslås, hvilket sednare han, på begäran understödd af general Kuruta, högstegenhändigt begynner och med sabeln sönderhugger glas och koppar, tallrikar och fat, hvarest en mängd vinbuteljer uppstapplades, för att krossas under vagnshjulen. Kusken verkställer befallningen, men hästarne sky att trampa på glas, fnysa och stampa — och vilja icke öfver. Lik hästtämjaren Nestor, fattar den Ursinnige själf tyglarna — men hästarne vilja ändå icke öfver, och i sitt raseri vet han icke att på annat sätt hjälpa sig, än att återigen bruka sitt hjeltsvärd, och att ända intill den sista buteljen slå sönder alla Champagner- och Rhenska buteljerna, hvarvid Kuruta, liksom förut, såsom pligtskyldig "lydig general," lånar en hjälpsam hand.

Värden och gästerne måste tåga framför vagnen ända till stadsporten, der de såsom arresteranter öfverlemnades åt vaktten. Hela arméen bådades upp att söka rätt på soldaten, som säkerligen på lifstid kommit på Zamocz, om han blifvit upptäckt.

Storfurstens befallning angående värds-
husets indragning återtog ej; den ruine-
rade värden supplicerade i flere år om
skadestånd för sin förlust, och supplice-
rade, enligt hvad man försäkrade mig,
ännu år 1829, då jag i Warschau fick
höra denna stadskunniga, allmänt bekan-
ta historia.

15.

VARIATIONER TILL KÄRKOÖRNINGEN.

Ingen får med samma hastighet fara förbi
den Storfurstliga vagnen, — det förstås af
sig sjelft.

Den som möter Storfursten åkande, må-
ste antingen hålla, eller köra långsamt,
resa sig upp i vagnen, blotta hufvudet
och buga sig. Den som underlåter den-
na pligt — är straffbar.

En adelsman ifrån landet, hvars kusk
icke kände Storfurstens equipage ifrån
Belvedere, kom med sin fru åkande till
staden

staden och ville helt lugn fara förbi, utan
att bekymra sig om den med fyra fuch-
sar förspända droskan, som rullade fram-
för honom.

Ett dundrande halt förskräckte bonden
på kuskbocken, och några eder i den Stor-
furstliga droskan icke mindre den Polska
adelsmannen och hans kära hälft.

Fradgande af vrede, såsom vanligt vid
dylika tillfällen, rasade Storherrn på Bel-
vedere emot det Polska äkta paret och
uttömde sig i variationer på de rysliga
titlar, med hvilka han fann för godt att
hedra dem.

Det äkta paret måste stiga ur och arre-
sterades. — Kusken fick för det första de
vanliga femhundra, och alla tre måste
i Lazienka, der man händelsevis höll på
att bygga, köra skottkärran.

Så fortforo de tre såsom brottslingar, att
tillsammans dela det nesliga straffet, tills
en fränka till den tröstlösa adelsfrun,
vid underrättelsen härom, skyndade ifrån
sina gods till staden och hos Furstinnan
af *Lowicz* utverkade nåd för de olyck-
liga.

MILITÄRSKOLAN I WARSCHAU.

Polytekniska skolan i Paris och *Militärskolan i Warschau* hafva med stora, blodiga drag inskrifvit sina namn i historien, och de servila historieskrifvarne må vråda och vända bladet huru som helst — så skola de likväl aldrig kunna utplåna dessa drag, emedan de äro outplånlige.

Hopplöshet föder förtviflan.

Detta är mottot till kapitlet om Militärskolan i Warschau. Ordet "Skola" är vanligtvis beslägtadt med begreppet "lära." Icke så här — så snart vi afträcka att "lära skyldra gevär," och framför allt att lära *balancera*.

Enligt den Storfurstliga *kasern-idéen*, var det i högsta grad ändamålsenligt, att, utan vidare omständigheter, emottaga hela den unga Polska adeln, som af böjelse eller förhållanden fördes till militärtjensten, och att, lik gemena soldater, väl förvara honom i kaserner, emedan ännu aldrig något tjenligare qväfningsmedel emot

alla demagogiska idéer blifvit upptäckt, än den negativa galon-idéen.

Den såkallade militärskolan hade tre kaserner: infanteri-skolan, ett palats i *Lazienka*, kavalleri-skolan under öfverste *Czernomskis* kommando, ett bofälligt kysse under namn af "palats" på Kungsgatan (nära Sachsiska torget), och en byggnad på *Ulika-Miodowa*, (mjöd-gatan, eljest kallad *Rue Napoleon*), der artilleriet var inspäradt, hvars elever åtminstone behöfde bläck och penna — något som (i sjelfva verket!) i de andra var alldeles främmande.

Plågad af en tryckande fruktan, utan personligt mod, sökte despoten medel för sin säkerhet, äfven i den aflägsnaste beröring med borgare och adelsmän, och hvad stadsskolornas organisation var för de förra, det blef för de senare inrättningen af universiteter och skolkaserner, i hvilka man gjorde allt, — *allt*, att beröfva människan den personliga friheten, och att i stället för "lärandet," befordra *glömska*; — glömskan af att någonsin hafva varit människa, och af alla anspråk på mensklig behandling.

Kanske lyckas det oss, att gifva läsaren en tydligare föreställning om militär-

skolan i Warschau, om vi helt och hållet förkasta ordet "Skola," och kalla samtliga eleverna *Adelsgarde*, hvaraf hvar och en, med rättighet att i alla afseenden betraktas såsom kavaljer, d. v. s. såsom menniska med uppfostran och bildning, likväl såsom *gemena* äro blottställda för det gemenaste förtryck — utan att någonsin få beklaga sig.

Antalet af dessa kavaljerer i de tre kasernerna kan jag icke bestämdt uppgifva, emedan detsamma, genom tillökning ifrån linje-regementerna, eller genom dimmivering till dem, än ökas, än minskas. I kavalleri-kasernen lågo i Juli 1830 ungefär tvåhundra man, i infanteri-kasernen omkring fem eller sexhundra, (likväl vet jag detta icke med säkerhet), ävensom artilleri-junkrarnes antal undfällit mig, liksom mycket annat ifrån Warschau, sedan andra föremål började sysselsätta mitt minne.

För att vinna inträde såsom junker i Rysk eller Polsk tjänst, fordras nödvändigt att vara af adel, och endast för främlingar, i hvilkas fädernesland adelsståndet är upplöst, gäller i stället familjens värdighet i annat afseende, eller personlig utmärkelse. Junkertjensten räcker

(vid Ryska gardet) lagligen ett år längre för främlingar, än för infödda. Ibland Polackarne måste hvarje person af stånd tjena *tio* år som junker *), och avancerar först derefter till officer.

Det fanns för öfrigt i dessa skolor Polackar af stånd, som tjent *femton* år och ännu längre *utan hopp* om avancement, och jag förmodar att det varit en sådan, som d. 30 Nov. 1830, i spetsen för borgarne, på trumpetargatan hälsade general *Kurnatowski*, och tvang honom att taga till fötter.

Detta var visserligen väl beräknadt, att inpacka blomman af ett helt konungarikes adel i kaserner, der ungdomen, utan all själs-sysselsättning, ett offer för den rysligaste ledsnad — för att förströ sig måste kasta sig i lastens armar, och den manliga kraften obegagnad och utan näring, förslappas och bortdomna, emedan ett sådant institut är en verklig gödselhög för den sedliga förstörelsen.

Balancera var det första och enda, hvarmed kavalleriet, likasom infanteriet, måste sysselsätta sig.

Balancera? — Kanske vet du icke, go-

---

*) Hos Ryssarne 3 år. Se kap. 3.

de läsare, hvad detta ord betyder? och tänker dervid måhända på den bästa parforce-dansör du någonsin sett — huru han ställer sig på ett ben och sträcker ut det andra i luften?

Du är på god väg, att göra dig ett riktigt begrepp om balancerandet. Strängt taget ligger ordets förklaring i beskrifningen på parforce-dansören, endast med den åtskillnad, att denne sträcker det i luften sväfvande benet bakåt och böjer kroppen framåt; men den balancerande junkern i Warschau deremot, måste stå så rak som möjligt, långsamt och i rak linje framsträcka det ena benet, hvarvid täspetsen kommer i vågrät riktning med skenbenet, hvilket på en skimrande front ser utomordentligt bra ut och — är värdt den mödan det kostar.

Kanske afbryter du mig, gode läsare, med den frågan: hvartill behöfver kavalleri-officern detta experiment? Hvartill? — till paraden, förstås — ty äfven kavalleri-officern måste i officers-kolonnen defilera förbi Storfursten, och ve honom, om han icke innan dess lärt sig att som sig bör utsträcka täspetsen!

Spalding har i sitt verldsbekanta arbete "öfver människans bestämmelse," helt

och hållet glömt parader, och det är icke mitt fel.

Människans högsta och enda bestämmelse i vissa länder är — paraden, och den som lägges i grafven, utan att hafva paraderat — har uppenbarligen icke uppnått sin bestämmelse på jorden; ja, han hörer, strängt taget, icke till menskliga samfundet, som endast lefver i kaserner och ibland på parad-platsen kommer i betraktande.

Balancerandet är grundvalen för mensklig bildning, och drifves i ofvannämde skolor såsom ett hufvud-studium.

Ostridigt ligger en djupare betydelse deri, och balancerandet innefattar både en kosmopolitisk och rent politisk syftning.

Det angår "stånd," människans upprättstående, och i följd deraf göres balancerandet till det första villkoret för junkern, likasom det också för honom blir den enda och viktigaste *grundsats*, emedan han så fast som möjligt måste "sätta" foten på "grunden."

Känner han sig säker i sitt stånd, och har han antagit en ställning, som hans bestämmelse fordrar, (ungefär efter sex timmars dagligt balancerande, tre till fyra månader), så fortskrider han till gån-

gen — till *marscherandet*, hvilket hän-tyder på hans bana i staten, på hvilken han i ofvannämde skola förbereder sig sex — tie — ja, till och med sexton år.

Balancera — "*att hålla jemvigten*," är i vår tid det första vilkoret i politiken *), och huru naturligt och naivt är det icke derföre, att adeln i ett Konungarrike strängeligen och ovilkorligen drifves till att balancera, för att i sin senare verkningskrets icke allenast kunna befordra statens, utan äfven "*Europas jemvigt*," så mycket mer, som alla ministrarer i vår tid, i djupt bekymmer för detta det äldrahögsta i verlden, och anfallna af *balancer-manien*, icke kunna finna tillräckligt antal af män, som med fast "grundsats" äro "bevandrade" i balancerandet! —

Utom balancerandet lärdes i militärskolan i Warschau ingenting annat än att presentera gevär, och hvad som dermed har gemenskap.

Presenterandet är icke mindre viktigt för kavaljeren, ty hela hans framtids väl

---

*) Se den politiskt-satiriska novellen: "*Der Carbonaro zu Spoleto*," von Harro Harring, Leipz. 1831.

beror ofta — endast och allenast på presenterandet.

Ett enda felgrepp i presenterandet — och han blir degraderad, och hans lott öfvertygar honom, att menskliga eländet erbjuder oändligt många grader, som han nu lärer närmare känna vid något Sibiriskt infanteri-regemente,

Å en annan sida åter, kan en junker icke nog öfva sig i presenterandet. — Hvem vet icke längesedan af erfarenhet, eller genom hörsägen, huru mycket ofta beror derpå: på hvad sätt en menniska presenterar sig?

Presenterandet afgör icke sällan vårt väl eller ve; förskaffar oss en persons ynnest, åt hvilken vi helt och hållet öfverlemna oss, eller ådrager oss ett ööfvervinnerligt misstroende, vedervilja och onåd; ja, genom ett lyckligt sätt att presentera sig, kan man vinna embeten, ordnar och värdigheter — med ett ord, allt som behöfves till ett ståndsenligt lefnads-sätt; och derföre följer öfningen i presenterandet omedelbart på förberedelsen till den Europeiska jemvigten — på befästandet af "*stånd-grundsatserna*" i balancerandet.

17.

FORTSÄTTNING.

Junkrarna vid militär-skolan, eller "Adels-gardet," voro inskränkta till sina salar — till sina britscher, och mången så kallad sal var ett hundhål, i hvilket en kavaller, i andra förhållanden, knappt skulle hafva inqvarterat sin riddnekt eller betjent.

Han fick på sin höjd hafva ett mycket litet bord, icke på något vilkor en stol, och var tvungen att sitta på ena hälften af britschen, emedan den ruttna halm-säcken, lagd dubbel, och halmkudden och kommistäcket, om dagen, upptog den öfra hälften af britschen.

På sin höjd om söndagen, och äfven icke då alltid, erhöll han, efter förut gjord ansökning hos öfversten vid skolan, skriftlig tillåtelse att på några timmar gå till staden, men fick icke besöka kaffehus eller restaurationer, mycket mindre baler och konserter, icke någon offentlig spatsersplats eller spektaklet. Öfverträdde han detta förbud, blef han *degraderad*, och vid en flygtig återblick, påminner jag

mig, under tvenne års förlopp, mer än tjuge sådana degradationer.

Ankommen till Warschau ifrån ett af-läget Wojvodskap eller guvernement, beröfvad allt husligt umgänge, hade den öfvergifne Junkern icke mer än en tillflyktsort till förströelse — bordellen, eller ett besök hos en privatiserande skönhet, och han kunde utan fruktan taga sin tillflykt till ett dylikt ställe, emedan ännu aldrig någon af hans kamrater, i följd af något sådant nöje, blifvit degraderad, ja, icke en gång arresterad, ehuru den hemliga militärpolisens spioner visste att öfverallt taga rätt på honom.

Adelsgardets besök i sådana hus voro alldeles icke hemliga. Junkrarna vid kavalleriet gingo ganska bullersamt, med släpande sabel och sporrar, midt på söndagen, genom den Gamla Stadens misstänkta gator, till något af dessa institut, hvar med Warschau var till öfverflöd försedd.

Utan att bekymra sig om världen och spionerna, sökte de här deras enda förströelse; *de hade icke något annat val.*

På några ögonblick undslupna de rysliga kasernerna, sökte de fleste sinnlig njutning och förströelse, såsom ersättning för balancerandet, presenterandet och britsch-

tortytren, ehuru äfven å andra sidan, enskilda moraliskt-fasta karakterer ibland dem, både ynglingar och män, funnos, värdiga att anföras såsom mönster af en sedlig bildning. Men dessa voro sällsynta fenomen och deras inre värde ansågs af deras kamrater och förmän för dumhet och förhärdelse.

Själskrafternas dödande och sedlighetens förstörande var militärskolans syftemål och en följd af absolutismens inskränkta åsigtter, som hata hvarje själens väckelse och den sedliga känslans renhet, emedan dessa icke låta förena sig med det system, som despotismen antagit.

Enligt detta system var adelsgardets "fångenskap" i Warschau på ett mästerligt sätt grundlagd och inrättad, och den kunde också, för despotismens behof, icke vara annorlunda, så vida denna icke skulle förneka sig sjelf.

Bojor måste uppfinnas, som alldeles icke tillåto någon väckelse, ett ok införas, som kufvade själen och tillika toge kroppen i anspråk; allt detta verkställdes genom afsondring ifrån hvarje beröring med den bildade verlden, genom det dagliga balancerandet och exercerandet, den hårda britschen, soldatkosten och omvexlande arrest.

Till lärare valdes vanligtvis sådana officerare, hvilka såsom form-menniskor visat den högsta skicklighet och, enligt Storfurstens plan för institutet, voro desse desto tjenligare, emedan deras inskränkthet icke, genom lärdomar eller grundsatser, kunde föranleda någon själsväckelse, och, såsom vi redan anmärkt om några generaler, äfven här voro de dumaste Storfurstens gunstlingar.

Hvarje förnuftig människa, som beträdder den militäriska banan, underkastar sig gerna den strängaste subordination och genomgår villigt en gemen soldats alla förhållanden, för att, med riktad erfarenhet, framträda såsom officer.

Men slafvisk fångenskap, i stället för mensklig behandling; ett fullkomligt utestängande ifrån allt, som i sällskapligt afseende blifvit ett behof för ynglingen, som i en sådan belägenhet mognar till man; det tryckande medvetandet, *att helt och hållet vara gifven till pris åt en Endes nycker och godtycke*, befordrar hos den ungdomligt lättsinniga människan endast missnöje med sitt kall, trots emot hvarje nedrig behandling och en fullkomlig missbelåtenhet med sitt läge, som hvarje timme mer och mer förbittras.

I dessa militärskolor lefde på sådant sätt *män ifrån trettio till fem och trettio år*, äfvensom ynglingar af aderton år, i lika belägenhet, under lika förtryck, i samma ledsnad och samma förtviflan.

Tillfällighet och godtycke — Storfurstens eller någon förnäms ynnest — bestämde advancementet för somliga, som kanske ofta icke hade tjenat mer än ett eller två år — under det de öfriga måste qvarstanna, utan hopp eller utsigt till en mildare belägenhet.

Jag kunde styrka detta genom exempel, om jag icke af vissa konsiderationer måste förtiga ansedda, allmänt kända familjers namn, hvilkas söner och släktingar jag lärt känna i dessa kaserner, och hvilka, ehuru mönster af ett oklanderligt uppförande, ännu tjenade qvar på åttonde eller nionde året, fastän de lagligen, efter tre års förlopp, kunde göra anspråk på befordran till advancement.

Men just dessa hade, på deras återresa ifrån Tyskland, blifvit uppsnappade i Warschau och tvingade att antaga tjänst.

Då Kejsaren år 1829 i Warschau be-
vistade en manöver af samtliga adels-
gardet, skall han, på det högsta nöjd med
dessa instituter, hafva lemnat Storfursten

Konstantin fullkomlig frihet i hvad som
angick *hela corpsens* advancement, under
ett, i flere generalers närvaro, fäldt ytt-
rande: "att han kunde använda office-
rarne."

Men Storfursten, som genom en enda
svängning, hade blifvit vid elakt lynne,
vägrade att uppfylla den Kejsarliga be-
fallningen och lät af hela korpsen unge-
fär nie eller tie avancera, hvilka *Rocznicki*,
Gendre och *Kurnatowski* anmälde för
honom.

För öfrigt förde Junkrarne (eller un-
derfändrikarne) sitt regementes frontva-
pen med samma skicklighet som de äldsta
soldaterna och — man kan föreställa sig
huru de den 29 Nov. brukat det.

Hvarje söndag måste de rycka ut till
parad och bildade det ofvannämnda adels-
gardet, till åskådarnes stora tillfredsstäl-
kelse, som på det högsta förnöjdes af de-
ras anblick — och det med rätta, ty de-
ras front erbjöd en öfverraskande syn.

Men skarpare än hvarje annan afdel-
ning fattade dem Storfurstens blick, och
den minsta småsak var tillräcklig — att
framkalla det evigt genljudande ordet:
"*på högvakten!*" såsom (af hundra ex-
empel blott ett) händelsen en gång var

med en ordonnans-junker, då Storfursten ropade till öfverste *Czernomski*:

"Jag tror hans här är för långt! Se efter!"

Men öfversten brydde sig icke om att spilla tiden med att se efter, utan förli-tade sig på det Storfurstliga "jag tror" och skickade junkern i arrest — i stallet, det vanliga kvarteret efter hvarje förmörseelse.

En kyrassier-officer, som på *Ujazdow* gick igenom svältkurn, förklarade efter de sista friktionerna, med knappt rörlig tun-ga, att han hellre genast ville å nyo gå igenom kuren, än blott på några månader återvända till *Czernomski* i *Junkerskolan*.

Men ännu olyckligare gick det en gång junkrarne vid gardeskavalleriet, som sto-do i *regementet*. En af dem kom under defileringen, såsom ryttare till fots, ur takten, och Storfursten blef ursinnig och gaf genast befallning, att skicka alla junk-rarne vid de tre gardesregementerna till det fjerde Polska infanteriregementet, der de, såsom Polska musketörer, ett halft år dagligen sex timmar måste balancera, mar-schera och exercera med musköt, så att på mängen af dem, vid tjuge till trettie graders kyla, gevärskolfven frös fast vid handsken — och jag döljer det alldeles icke, att äfven jag haft den äran, att

med besporrade stöflar, "följa kalfskinnet," tills denna polonaise slutligen bragte mig på lazarettet.

18.

RYSKA RANGKLASSER.

Hvad är han? — Hvad har han för en klass? — Huru länge har han tjenat?

Dessa frågor hör man dagligen ibland Ryssar, då det är fråga om en så kallad människa, hvilken, såsom sådan, aldrig kommer i betraktande, om han icke tje-nat — det vill säga, om han icke, på statens bekostnad, vetat att på ett eller an-nat sätt befordra sitt eget personliga intresse.

Hvarje människas värde i det Ryskt-menskliga samfundet bestämmes endast och allenast af *tjensten*, som förskaffar honom utmärkelsen af en viss klass, hvar-af det inalles finnes fjorton. De stå alla i parallel med militärchager, ifrån Colle-gii-registratorn (fändriks rang) ända till den högsta ministern och excellensen (fält-marskalks rang).

Dessa fjorton klassers gradation och deras förhållande till en militär-charge känner hvarje Ryss (som genom någon af dessa klasser blifvit människa), likasom Tysken, enligt ordspråket, känner sitt fader vår; gradationen går ifrån collegii-registratorn uppåt till collegii-assessorn, legationsrådet, hofrådet, statsrådet &c. — likasom ifrån fändriken till löjtnant, kapten, major o. s. v. En Ryss, i synnerhet i civil tjenst (i hvilken han, enligt lag, avancerar hvart tredje år) kan, med godt tålmod och en hård hud, som låter hvarjehanda qvarsitta på sig, blifva en människa af hög värdighet, hvilken sednare hvarje "Soback" måste respektera, så vida han vill undvika knutpiskan.

Ryskt adelskap, den lägsta eller fjortonde klassen, vinner hvarje lifegen, ifall han antingen tjenat fem och tjuge år som soldat, och af dessa de sista tie åren som *underofficer* — och avancerat till officer; — eller om han tillbragt tjuge år vid gardet som chirurg, underofficer &c., såsom skrivvare i militärbyrån, som skräddare vid regementet och såsom en utmärkelse blifvit föreställd till officersrang, i ofvannämde klass.

Kriffzow, chef för Storfursten Konstan-

tins kansli, uppsteg på sådant sätt till general; gardes-divisionsskräddaren *Kolotow* i Warschau likaledes till general; lancierskräddaren *Dübner* i Warschau till kapten; likasom tusende andra i Ryska riket, efter gammal bekantskap med knutpiskan, skadeslösa genom sin rang, låta henne, såsom deras favoritinstrument, spela omkring sig.

Med fjortonde klassen har en Ryss vunnit allt, emedan han äger *officersrang*; den *enda* som gäller i Ryssland.

Det gifves i Ryssland blott en adel; titlarne furste, grefve etc. utmärka visserligen olika förhållanden, men medföra icke någon väsentlig fördel, så vida de icke tillika äro förenade med betydlig förmögenhet, en omständighet, som lika så väl kommer innehafvaren af den simpla fjortonde klassen till godo.

Men det oaktadt skådar en Chospodin (herreman) af den tolfte eller till och med af åttonde klassen med lika förakt ned på en af den fjortonde, som denne på hela världens slödder, som kanske hör till fronten, till de tre skråna, eller till och med till de lärda och konstnärerna.

Hafva två Ryssar lika rang, så afgöra

tjenstären, och en man af trettie år, som i tie år innehaft officersrang, fordrar skyldig vördnad af en som är sextio och icke mer än i åtta år burit portepécé eller epåletter.

Ordet *Starzi* (Starsche — äldre i tjensten) förpligtar den yngre till en stilla vördnad, och då den äldre talar (om också det han talar är aldrig så dumt) måste den yngre tåga.

Fruarne iakttaga denna rangordning mycket sorgfälligt och låta aldrig sina mäns värdighet förnämas, hvilken de själve öfverallt representera.

Fru skräddare-generaliskan (som kanske förut varit kökspiga) intager i sällskap utan vidare omständigheter hedersplatsen i kanapén och låter grefvinnan (om dess man icke är mer än kapten) sitta på stol eller pall, utan att serdeles bry sig om några artigheter, som hon tvertom fordrar af grefvinnan eller baronessan. Det är allmänt antaget, att uppfostran, bildning, sedlighet och inre värde aldrig komma i betraktande, emedan dessa saker alldeles icke hafva något gemensamt med de fjorton klasserna, hvilka uteslutande beteckna en människas "karakter," som, erkänd af staten, gäller öfverallt, äfven

om hvad som helst gömmer sig bakom den: det är *klassen* man visar aktning, och om en embetsman bestjäl den kejsrliga kassan, får ingen, som tillhör en ringare klass än skälmen, kalla honom "tjuf!" Sonens anspråk, vid inträdandet i tjänst, bestämmas efter fadrens rang.

Har generalen en son, som blifvit född under det han sjelf ännu tjänade som gemen eller underofficer, så kan densamme endast såsom *gemen* inträda i tjänst; en yngre son, som kanske kom till världen, då fadren redan var löjtnant, börjar såsom född Rysk adelsman, genast såsom junker sin tjenstebana; äfvenledes har sonen af en officer vid staben rättighet, att genast inträda såsom officer.

Dessa tre grader finnas icke sällan ibland tre köttsliga bröder af samma äktenskap.

Baikow, Kejsar Nicolai lifkusk, innehar, oaktadt sitt långa skägg såsom lifegen, en öfverstes rang, och hans son inträdde såsom junker i tjänst vid lifgarde-uhlanregementet Storfurst Konstantin, hvaraf man bestämdt kan uträkna, att han var född innan hans fader blifvit major — (eller ryttmästare i gardesrang).

Denne Baikow håller sjelf ekipager och låter betjena och köra sig af sina egna

lifegna, så snart han, såsom öfverste, nedstiger ifrån den kejsrerliga vagnens kuskbock.

Man sade för icke längesedan i Warschau, att Kejsaren beslutit, att åtminstone så vida afskaffa detta tjenstadelsofog, att adeln icke mera skulle vara ärftlig och endast det medfödda gamla Ryska adelskapet vara riksgällande; en lag, hvarigenom Kejsaren otvifvelaktigt skulle vinna aristokraterna för sig, för hvilka en kuskbock-öfverstes, en synål-generals eller en blodigél-kaptens lagliga anspråk visserligen ofta äro en nagel i ögat, om också mången familjs stamfar endast genom en hofmans ynnest blifvit upphöjd i adeligt stånd, sedan han, såsom underhandlare i fysiska angelägenheter, visat sin tjenstaktighet.

Nästan alla civila sysslor i hela Ryska riket besättas med militärer, som antingen under särskilda omständigheter eller (om de äro af låg rang), sedan deras lagliga tjenstår lupit till ända, tagit afsked. Den som i tie år tjenat såsom officer, får såsom afskedad bära uniform, men utan epåletter, och blir åtminstone distrikts-marskalk (distrikts-kapten, justitie-amtman), när han öfvergår till den civila banan, ehuru han (såsom avance-

rad vaktmästare) på sin höjd kan skrifva sitt namn och nödorstigt läsa en rapport. Han börjar, i Guds namn, såsom domare sin tjenstentöfning, och om några kinkiga saker förekomma, (då de gamla maskstungna, mögliga ukaserna, som han kanske låter uppläsa för sig, icke gifva slag i saken) skickar han den anklagade till Sibirien, för att åtminstone gå säkert till väga. — En gammal soldats afsked och utnämmande (till underofficer eller vaktmästare) går ganska obestämdt och långsamt. Så måste, t. ex. min gamla vaktmästare Linschuk, efter att hafva öfverstått sina tjuge års *) gardesjenst, vänta två och ett halft år på sitt afsked, så att han till slut blef helt och hållet svärmodig.

En kamrat berättade mig en gång, då han var vid godt lynne, att vår gamla Linschuk ändteligen fått sitt afsked och att han, "såsom en utmärkelse," blifvit utnämnd till Professor i fysiken i Kasan. Vi frågade den gamle med allvarsam mine, om det var sant, hvarpå han svarade, att om Kejsaren ändteligen befallde, att

*) En soldat vid linjeregementet måste tjena 25 år.

han ännu skulle tjena längre, så ville han äfven finna sig deri, om såsom professor i Kasan eller såsom kornett i Warschau — det vore honom detsamma! men han längtade efter en fri och ledig stund, som han på två och tjuge år och sju månader icke haft.

19.

RYSK TJENST. — RYSSARNE I WARSCHAU.
— POLACKARNES FÖRNÄRMÅDE NATIONALKÄNSLA.

"En Ryss är tapper, feg, ärlig, bedräglig, vis, dåraktig, qvick, dum — allt på sina förmåns befallning. Han beder, begår våldtäkt, mördar, spetsar barn, är medlidsam, ädelmodig, allt efter som hans herrar vilja hafva det. Han har talang, när de befalla. Om hvilken annan maschin kan man väl påstå det? Förträffliga folk, just inkom skapadt för den oinskränkta monarkien!"

Heinrich von Bülow.

"En bön till Herran och en tjenst åt Kejsaren äro aldrig förlorade!" säger ett Ryskt

Ryskt ordspråk, som, då det användes, vanligtvis åtföljes af den fasta öfvertygelsen, att *tjensten* är det första och högsta.

Ordet *tjenst* innefattar en oinskränkt lydriad under en förmåns maktspråk, om också denne endast är en klass högre än underhafvanden. Denna blinda lydriad sträcker sig, ifrån generalen eller ministern, ända ned till den gemena soldaten eller skrifvaren, genom alla charger och klasser, hvilka i "tjensten" finna sin värdighet, ehuru här icke är fråga om någon annan än klassvärdigheten.

Kraftordet: "det är tjenstäliggande!" undånrojer alla konsiderationer, och den som på statens bekostnad i tysthet gjort sig till millionär, underlåter icke att inför verlden hyckla den strängaste samvetsgranhet i tjensten, så snart det gäller att verkställa ett maktspråk, i hvars vidsträckthet han skådar bilden af sin egen slafstorhet.

På hvarje muntlig befallning af en officer eller embetsman till en soldat eller tjensteman (*Dentschik*), som står orörlig i militärisk positur, följer alltid de senares svar:

"*Slushey Chospadin*" etc. (jag lyder, herre) och vanligtvis kan den befallningens *H. H. Memoirer.* 6

de lita på sin man, att han noggrant utträttat sitt uppdrag, emedan denne vet, att hans vårdslöshet skulle ådraga honom de fruktansvärdaste prygel.

Med detta *Stuschey* etc. afbryter Rysen, vid hvarje mening, den befallande, under det denne fortfar att förklara hvad han befallt eller tillägger något, hvarefter tjänstemannen åter mumlar sitt *Stuschey*, utan att röra armar och ben.

Både denna viljelösa, slafviska underdånighet (som i militärtjensten öfverallt berömmes såsom en förebild), och Ryska parvenuers uppblåsta, stötande klass-högmod fordrades ovilkorligen och utöfvades i Warschau, hvilket redan i och för sig sjelft var högst motbjudande för den Polska nationalkarakteren; men äfven den Ryska klass-andan förnärmade Polska adelns stolthet, som kände sig beröfvad sin alltid sorgfälligt försvarade värdighet, och med djup förbittring såg sig på detta sätt tillbakasatt.

Polackarnes nationalstolthet är märkvärdig. Den uttalar sig, vid minsta anledning, hos fursten och tiggaren, och har ofta hos adelsmannen öfverraskat, och hos tiggaren rört mig. Men denna stolthet motsvarar national-känslan, och om den

också kan anses som en svaghet, så är likväl den rot, detta *nationens sjelfmedvetande*, hvarur den uppkommer, aktningssvärdt och höjer sig icke sällan till en sanu storhet.

Jag har i två år dagligen haft tillfälle att gifva akt på drag och företeelser, som hos mig alltid väckte en djup eftertanke öfver — förtrampad nationalitet.

Men jag förblef tillika opartisk mot Polackarnes brister och fel och anmärkte, ibland andra, såsom sådana: en ytterlig lättsinnighet, begär att lysa, ett lätt samvete i anseende till ett gifvet löfte, orättvisa vid andra nationers bedömande, och en öfverdrifven uppskattning af allt, som var Polskt.

Dessa grunddrag i Polska nationalkarakterens skuggsida fann jag allmänt bekräftade, och endast några enskilda, på en punkt af hög bildning, voro derifrån ett undantag, men som tillika ökade min aktning för deras nation, hvilken man aldrig kan neka mensklighetens skönaste egendom — Anda och Snille!

Såsom ett utmärkande drag, som skiljer Ryssar och Polackar, vore jag frestad att påstå, att hos de senare känslan och snillet, hos de förra förståndet är det öfvervägande. Likasom ännu hos den Polska

tiggaren den för hans nationalitet glödande känslan upplamlar, så snart man hos honom anslår denna sträng, så finner man till och med hos den Ryska lifegne det sunda förståndet, som vet att finna sig i allt, som öfverallt, der det *måste*, är hemmastadt, och allestädes vet att hjälpa sig, då nöden fordrar det.

I Warschau hvimlade det af Ryska embetsmän, som för det mesta, enligt pligt, visade sig i deras civil-uniform, och öfverallt såg man Ryska ekipager, emedan det för hvar och en Ryss icke var någon svårighet, att i Warschau lefva på en stor fot, då han uppbar sitt gage i silfverrubler, hvilket han, hemma i sitt fädernesland deremot, erhöi i sedlar.

Vid middagspromenaderna trängde de Ryska fyrspännarne den ene den andra, ända ifrån förstaden Krakau till Alexanderskyrkan, hvaremot trottoarerna voro uppfyllda med Ryska uniformer.

Högst sällan visade sig någon Polsk kusk i national-livré och ännu mera sällan någon gammal Polsk adelsman i sin orientaliska drägt, hvilken då liknade ett spöke, som försummat att vid midnattstunden återgå till andeverlden och nu gick vilse i solskenet.

Vid hvarje steg blef utan tvifvel Polackarnes nationalkänsla på det smärtfullaste förnärnad, och det låter ganska väl förklara sig, att både i adelsmannens och tiggarens inre kokade en tillbakahållen harm, hvilken som ett giftigt nationalbat måste grubbla på hämd och räddning.

Förlitande sig på de *rättigheter*, som den af Kejsaren besvurna konstitutionen inrymde dem, vågade kanske först några enskilte att fatta den djerfva tanken, att *försvara dessa rättigheter*, hvilka sedermera tillintetgjordes genom absolut *våld* och beröfvades all kraft och verkan.

Men den motverkande kraften synes så oinskränkt, så farlig och hotande, att Polackarnes beslutsamhet och mod, att, det oaktadt, trotsa den och för deras *konstitutionella frihet* våga lif och blod, hörer till de största händelser, som världshistorien äger att framvisa.

— — — — —
20.

NOWACHOWITSCH. — KONSTITUTION OCH MONOPOLIER.

Nowachowitsch!
Hvem har någonsin i Polen rökt en pi-

pa tobak, snusat en pris eller i *Warschau* tagit sig en snaps — och känner icke detta namn? Ja, hvem har någonsin i *Warschau* ätit ett stycke oxstek och stillat sin törst med svagdricka — och känner icke detta namn?

Nowachowitsch är en köpman ifrån St. Petersburg, tillika författare, ty han har skrivit några dramatiska verk — men i synnerhet är han Polens *Monopolist* — en millionär, en stor man.

Han håller ett af de största hus i *Warschau*, i sällskapligt afseende, och äfven min ringa person hedrades en gång med en välvillig inbjudning; jag hörde till och med att fruntimren i huset bevärdigat mina anspråkslösa skrifter med deras uppmärksamhet. Detta är mycket! jag erkänner det, såsom en ödmjuk skald, och skiljer derföre *Nowachowitsch's* gästfria hus från monopolväsendet, som jag likväl nödvändigt i denna skrift måste vidröra. De, för mig beklagligtvis okända damerna gör jag min kompliment, äfven om de aldrig, såsom patriotiska Ryskor, med len hand genombläddra denna, redan på förhand, med Ryska bannstrålen belastade bok.

I konsten att lösa gåtor har jag aldrig varit någon virtuos — men en gåta lig-

ger mig i hufvudet, hvilken jag, äfven om jag vore virtuos, väl svårligen någonsin lärer kunna reda; den bildar sig till en fråga och lyder: "Huru rimmar sig en *konstitutionel stat* och *monopol-systemet* tillsammans?"

Ja! det är frågan; en fråga, som väl *Hamlet* sjelf svårligen skulle hafva löst, om den, under hans monolog, plötsligen hade fallit honom in!

Konstitution och *monopol* — sydpol och nordpol! Huru i all världen kunnen J båda finnas tillsammans i *Warschau*?

Tobaksmonopolet för konungariket Polen har blifvit såldt för några millioner — siffran påminner jag mig, beklagligen, icke mer; emedan siffror likaså lätt undfalla mitt minne, som dukaterne försvinna ur min ficka. — Det förefaller mig, som det vore halfannan million — men jag vet det icke *säkert*, och jag har i dessa blad ännu icke skrivit något, som icke är säkert.

Öl- och bränvinsmonopolet för *Warschau* såldes för fyra millioner (så sade man mig), och för hvarje nötkreatur, som föres till slagtbanken, måste en afgift af tjugefyra Polska gyllen betalas.

Då detta monopolväsende nu likväl så

länge ägt bestånd, så beklagar jag, utom de arma Polackarne, ingen ting så mycket, som att jag icke, blott ett enda år, fått skörda den vinst, som detta fyrdubbla monopol inbragt sin ägare. Ingen menniska kan förargas på en poet för denna förnuftiga önskan.

I sanning, det är tragikomiskt — att se ett folk, som enligt lag, eller snarare i idén, äger en högst ändamålsenlig författning, i verkligheten icke en gång i ett glas kummin kunna dricka landets skål, utan att i detta glas kummin se den förlorade friheten och de sålda privilegierna försinligade!

En författning, som tillerkänner hvarje borgare och bonde den rättigheten, att offentligen afhandla allt, som angår stad och land — skulle tåla monopolsystemet — detta benfrat som förstörer landets merg?

Som sagdt, denna gåta blir ouplöslig, och vi vilja icke längre bråka våra hjernor dermed. Det skulle för mycket anstränga våra hufvuden, och om jag vore Polack, skulle jag säkerligen redan länge sedan hafva fått både öl- och bränvins-skräck, vid den vansinniga tanken: *Konstitution* och *Monopol!*

Saltet är dessutom en statsartikel och kommer genom det kongliga saltkollegium till folket. Deröfver är mindre att säga; det finnes i andra länder dylika inrättningar — men, om icke också detta onda skulle kunna afhjelpas, och om det i allmänhet kan gillas, att regeringen, annorlunda än genom magasin, inrättade till understöd vid olyckshändelser, griper in i landets borgerliga rörelse — deröfver må Riksdagen dömma.

”*Wodke*” — är Polackens element — om också endast den lägre Polackens; klimatet befordrade bruket deraf — men denna spirituösa vara blef likväl icke ett vilkor för hans varelse, som t. ex., ölet för Båyraren.

Polacken kan umbära *Wodke*, och han umbär det med försakelse, när han — icke har det. — *Wodke* är den råa Polackens salighet; och hvem förlåter honom icke gerna, om han ibland af fortviflan berusar sig, då han ser sin himmel, sin salighet såld och såsom monopol i främmande händer!

För den arme Polacken, som icke mera äger någon ting, blir ofta en pris-saus en välgerning, då han i rythmen af den stora elegien öfver Polens undergång ö

den halftöfrusna näsan ur en tiggande landsmans näfverdosa uppdrager en pris "ordinärt."

Och icke en gång denna pris blir folkets egendom! Till och med tiggaren, som för sin allmosa köper sig denna näskittling, betalar sin afgift till monopolet, och tiggaren sjelf är kanske en adelsman, hvars farfader fordom i snörprydd pels lustvandrade i Lazienka och med Polsk qvickhet sade de Polska damerna de skönaste bonmots.

Olycklige Polack! du kan icke en gång under den heta sommaren släcka din törst i dåligt svagdricka, utan att vid hvarje glas erlagga en aftvungen afgift! Med hvarje butelj riktar du en främling, som, enligt köpmans grundsats, begagnar sig af tillfället och årligen gifver ifrån sig fyra millioner, för att årligen vinna ungefär fjorton. Och om du super, arme Polack, och af pur patriotism tager dig ett rus i Polsk porter, som du för hvarje flaska måste betala med två Polska gyllen, så kastar du dina pengar åt ett monopol och suckar öfver dina förlorade gyllen och ditt förlorade Polen! — Ja, oxbenet, som du gnager, har kostat dig kontribution och en tung afgift — ty af fyra och tju-

ge Polska gyllen för rättigheten att slagta en ox, kommer på hvarje större ben nästan några Polska groschen, af hvilka sexhundra falla på judsnitten *) eller yxhugget!

Du må snusa eller röka, suppa eller gnaga ben, dricka eller äta, olycklige Polack! så äter du dig allt djupare in i ditt fäderneslands förstörelse, och till och med trädet, hvarunder du kanske soffer af dig ruset — hälsar dig om den bekymmerfulla morgonen med tårar — med daggtårar på det vissnade löfvet, ty det känner ingen lifvets vår i det under förtryck suckande Polska landet!

---

*) Många slagtare i Warschau äro Judar, som under flere ceremonier utöfva sitt handverk med knif, i stället för att betjena sig af yxa eller bila.

21.

ALLMÄNT DELTAGANDE FÖR POLACKARNES
ÖDE. — DESS ORSAK.

Warschau — ett namn, en klang, som ljuder väl för främmande öron; människorna höra det gerna och veta icke hvarföre.

Det gifves knappast i Europa någon stad, som sedan en tid väckt så mycket intresse, som *Warschau* — *Warszawa*!

Är det endast namnets klang, eller det med detta namn förenade begrepp, som, både nära och fjerran, retar nyfikenheten och vänder den odelade uppmärksamheten på *Warschau*?

Det är de blodiga, stora kämpagestaltarna från fordom, "minnet af fordnatider, bilden af en uppblomstrande nations förstörelse, de emot ett vidrigt öde kämpande hjeltarnes vålnader, som vid ljudet "Warschau" framskymta ur ett dystert fjerran och, under det de med en allvarlig hälsning förbisväfva, påminna oss om — förgängligheten.

Warschau! — en Polack! äro begrepp,

med hvilka vi ovillkorligt förena något, som rörer vårt hjerta — men vi veta icke i ögonblicket: hvad?

Våra känslor blifva redigare och hjertat säger oss hvad som på ett så besynnerligt sätt griper oss vid dessa ljud.

Det är smärtan, den djupt tärande smärtan vid ett folks likbår — ack! ett helt folks, icke blott en enskilt människas!

Likasom en lidande, hvars sorg är sann och ren, öfverallt röner deltagande i beslägtade människohjertan; så har Polacken öfverallt mensklighetens röst för sig, och öfverallt, der han visar sig, betraktas han med ett af förvåning blandadt vemod!

I alla länder i Europa, hvilka jag besökt, fann jag detta intresse för Polackerna, oberäknadt det deltagande som mången frihetsälskande Fransysk eller Italiensk skönhets hjerta lyser för denna nation af hjeltar.

När vi se en främling, hvars talrika familj hålles fången, delad i tre fångelser; när vi inhämta kännedom om hela hans slægts sorgliga öde; om vi höra talas om nedrigheter och förräderi, som blifvit föröfvade emot hans anhöriga; om fruktlösa uppoffringar till räddning och

försoning; då betrakta vi den bleka främlingen med innerlig rörelse, och då han skiljes ifrån oss, trycka vi under tystnad hans hand — en rysning genomilar oss, vid tanken på hans grufliga lidande, och vår känsla finner icke något tröstande ord.

22.

STADEN WARSCHAU. — LÄGE OCH UTSIGT.

— MAGNATERNAS PALÄTS. — GREFVE PAC.

— KUNGLIGA SLOTTET. — BIBLIOTEK.

— DIREKTÖR LINDE. — PROTESTANTI-

SKA KYRKAN. — PASTOR TETZNER. —

MININ OCH STÖRFURSTEN.

Warschau ligger på den venstra, betydligt höga, men icke klippiga stranden af Weichseln (Wisla), öfver hvilken två skeppsbryggor föra till Praga, hvilka, då kölden börjar, borttagas.

Weichseln visar sig här såsom en af Europas bredaste floder och omsluter, ofvanom den första bryggan, en temmeligen stor, flack ö (die Sächsische Kämpe), be-

bodd af några utvandrade Tyska familjer ifrån Westpreussen (der kallade "Schwabber"), hvilka, såsom landtliga värdar, om sommaren erbjuda Warschaus Tyska invånare en samlingsplats, som Tysken, han må vistas hvar som helst, gerna uppsöker om Söndagen.

Betraktadt ifrån "Kämpe" eller ifrån Praga, erbjuder Warschau en stor anblick, emedan det, ungefär halfannan Tysk mil långt (på en omkrets af tre mil) höjer sig längs utmed Weichseln, en imponant bild, som vid nedra ändan, at vester till, slutar med den oerhörda kronkasernen — hvilken i storlek knappt finner sin like.

Murarnes vidsträckta omfång, hvilka likväl, såsom låga jordvallar och genom sin utsträckning, icke kunna tjena till fästningsmurar, omgifver både sädesfält, trädgårdar, betesplatser och alléer, samt den betydliga, högst lifliga staden som sönderfaller i tre delar — Gamla Staden, Nya Staden och Nya Verlden, och i en halfcirkel sluter sig till Weichselns strand. Hufvudgatorna eller snarare de, genom hvilka Storfursten Konstantin dagligen plägade fara, äro chaussées, hvars slutningar emot trottoarerna äro stenlagda. Sten-

läggningen består blott ställvis af kvadersten.

Ibland dessa hufvudgator äro Mjödgan (*Miodowa Ulica*), Långgatan (*Długa Ulica*), Nya Verlden (*Nowi Swiat*), och i synnerhet den så kallade Krakauer-förstaden de lifligaste; den senare är likväl alldeles icke någon förstad, utan medelpunkten för hvimlet i Warschan, hvilket äfven fortfar, ungefär tre till fyra verst, såsom "ny verld," utom denna fordnä förstad!

Stadens karakter, betraktad såsom en bild, påminner om Europas första städer, t. ex. om Wien och Lyon, men erbjuder icke det förras inre lif och icke det senares blomstrande konstlit.

Ungefär hundrafemtie palats, i gammal, Italiensk och modern stil, omvexla med eländiga hyddor och baracker, hvilka senare likväl är ifrån år allt mer försvunnit och lemnat rum för betydliga enskilda hus och praktfulla byggnader.

Ibland dessa magnatpalats utmärker sig ett af de nyaste, Grefve Pac's (*Patz*) praktbyggnad vid *Miodowa Ulica*, på ett eget sätt; det har blifvit uppbyggt och prydt af Italienska arkitekter och bilduggare, mer i den gamla Romerska än i

modern stil, men är inuti ännu icke fulländadt. Denne magnat förvärfvade sig ostridigt en stor förtjenst af sitt fädernesland, derigenom att han förde en mängd konstnärer ifrån Rom och Paris till Warschau, hvilket åtminstone verkade genom sitt exempel.

Likasom grefve *Pac* höllo äfven de andra magnaterna hofmålare, bibliotekarier etc. men lefde för det mesta utomlands, emedan de funno luften i deras fädernesland för mycket "förryskad."

Till palatsen, hvilkas namn vi omöjligt kunna uppräknat, hörer med allt fog också den nya, ehuru ännu ofulländade teatern, som utan tvifvel kommer att räknas till de största, som hittills funnits. Det är ett verkligt kolossalt verk och blir en prydnad för staden, så vida han icke — såsom fordom Praga — går under, hvilket Polens genius förbjude!

Börsen och finansministerium bilda bredvid hvarandra ett oerhördt helt, som, undantagande det senares barocka byggnadsätt, tager sig högst grandöst ut.

Det kungliga slottet — hade väl egentligen först bort nämnas; men, då Polen ännu aldrig fått, enligt konstitutionen, åtnjuta ett konungarikes rättigheter, kommer äfven det kungliga slottet på den ty-

pografiska kartan icke synnerligen i betraktande, ehuru det visserligen är ett af de mest i ögonen fallande föremålen vid Weichseln, der det erbjuder en högt majestätisk anblick och i synnerhet från sina salar och gångar äger en skön utsigt. Framsidan åt Sigismundstorget är mindre imponant och öfverträffas i höghet och sköna prydnader af de flesta magnatspalatsen.

För öfrigt är slottet mycket stort, äger ljusa, rymliga gårdar och är väl bibehållet.

I ett lika fördelaktigt läge höjer sig den ansenliga, nyligen renoverade biblioteksbyggnaden, med stora sidobyggnader, med gymnasium och universitetets hörsalar; det står under dess direktors *Samuel Gottlieb Lindes*, riddare af Stanislausorden, inspektion (född i Thorn 1771), en lika så märkvärdig, som aktningvärd man, såsom veteran i den Slaviska språkkunskapen känd af alla språkforskare genom sitt jetteverk — den Slaviska Ordboken, ett arbete, hvaremot Renomisten Herkules tolf arbeten förekommer mig som barnlekar.

Linde förvärfvade sig tillika en stor förtjenst om den Tyska protestantiska församlingen i Warschau, såsom ett verk-

samt Konsistorialråd, och verkar äfven såsom ledamot i Regerings-Kommissionen för Culten och upplysningen, hvartill han blifvit utnämnd af Kejsaren. Huru långt hans verkningskrets i detta afseende sträcker sig — vet jag icke.

Tyska kyrkan, en Rotunda, ligger nära Sachsiska torget och den betydelsefulla Czernomskiska Junkerskolan, omgifven af landtliga gröna platser, tillika med Pastor Tetzners kyrkoherde-boställe, hvilken tillika med tvenne andra pastorer sköter församlingens själavård. Den beskedlige mannen hade om vintern 1829 så när fått en örfil af Storfurstelig hand, för det han, *efter erhållen tillåtelse ifrån Petersburg*, sammanvigde Uhlanofficern *Minin*, en Grekisk-apostolisk döpt Ryss, med dess kusin, en dotter af öfversten *Michael*, och hvarföre denne tillika med svarsonen fingo flera månaders arrest, hvaröfver den älskvarda unga frun var nära att dö af skrämsel.

En adjutants fintlighet afböjde dock lyckligtvis örflen, och pastor *Tetzner* knäböjde för Storherrn, hvilket mycket behagade den senare.

Pastor *Tetzner*, som redan på förhand blifvit afsatt, fick åter tillåtelse att predika och att i vanliga kyrkoböner ifrån

höjden nedkalla lycka och välsignelse öfver Storfursten, hvilket var lika så ändamålsenligt som kristligt.

11.

DEN SACHSISKA TRÄDGÅRDEN. — PROMENAD. — MILLION-RENCONTRE.

Portgången i det protestantiska kyrkoherdehuset korresponderar med en port till Sachsiska trädgården, i hvilken i, efter den lyckligen parerade örflen, vilja söka oss ett grönt hviloställe, hvarpå derstädes icke är någon brist.

Trädgården är temmeligen stor, genomskuren af en bred hufvudallé, men anlagd såsom en Engelsk park och omgifven af ett temmeligen högt galler.

Här promenerar den vackra världen i synnerhet om söndagsaftnarne, och hela hufvudalléen förvandlas till en modbutik med styfva och stela, men lefvande doccor af alla slag.

Att mästern *Mendel* lemnat högst betyd-

liga "skyldiga" bidrag till Sachsiska trädgårdens prydnader, förstås af sig sjelfst. Af alla fem Ryska gardesregementernas uniformer, som visa sig i den stora alléen, äro de af honom förfärdigade de skönaste. Ibland upptäcker man äfven en Polsk officer i trängseln, men som likväl gjorde en slät figur emot "gardesståten" och måste uppskjuta sin revanche tills i slutet af November 1836.

Kanske förlorade mästern *Mendel* på denna dag, mer än mången, som tillsatte sitt "skyldiga lif," — åtminstone ville icke jag blifva dömd, att med Polska bankonoter ersätta deficit i *Mendels* konto.

Såsom medeltling emellan militär och civil se vi i Sachsiska trädgården hoptals de Ryska embetsmännen vid kommissariatet, militärofficiauter, regements-, stab- och hästläkare, o. s. v. hvilkas anblick förskaffar Polackarna ett eget nationalnöje.

Deras uniform är den bekanta Ryska gröna, utan epåletter, formhattar utan fjädrar, värja och portepé, och till allt detta vanligtvis en fräck uppsyn. Stabs-officerarne (enligt rangen) bära sporrar, öfverstarne och generalerne snören på axlarna, hvilket i allmänhet, oaktadt

"formen," ser mycket oformligt ut. Äfven föranleder ett sådant tjockt snöre *bredvid* halsen en ominös hänsyftning. Herrarne i civil dräkt försvinna på en dylik promenad nästan helt och hållet. De må än aldrig så mycket rätta sig efter den nyaste modjournalen — så hjälper detta ändå ingen ting.

Det gröna klädet visar sin attraherande kraft — de skönas och mindre skönas blickar flyga förbi de civila och syselsätta sig blott med mäster Mendels samliga arbeten, i gyldene snitt och rätt artigt pressade.

Nära Schweitzar-restaurationen, till vänster om ingången till trädgården, skåda vi en grupp, som vi omöjligt med stillastående kunna gå förbi.

En oerhördt lång, svart, hvit och gul sultan (fjäderbuske) sänker sig, lik en luftig tårpil ned öfver den lysande kastorhatten, som, af undseende för stället, der det icke är så alldeles säkert, enligt formen blifvit satt på tvären och nedtryckt på de öfvermodiga lockarna, som, i dresseringens tvång, längta efter frihet, under det de kyssas af en smekande luftfläkt.

Den som bär denna kastorsultan är en smärt, ung man i busar-interims-

uniform — det är: i grön rock med silfverbord och karmosinröd kant, och massiva silfverepåletter, gröna pantalonger med röda lister, sporrar och släpande sabel i stålskida och, hvilket är hufvudsaken: en växt, som icke har sin like.

Det är en mäktig rik kornett ifrån Moskau, som på en dag gör af med mera pengar, än mängen annan i hela sin lifstid uppburit i gage; han håller sex ridhästar, en Arabisk, en snöhvit kosackhäst en Engelsk fuchs, en Spansk, en Ungersk och en Rysk, alla utan det minsta lyte och fullkomligt felfria, till stor förgelse för de afundsjuke generalerna. Engländaren frustar och stampar utanför den så kallade "jernporten," för en kabriolet, hållen af en i himmelsblått och silfver klädd Jockey, en täck yngling, på hviken flickorna i förbigående kasta långtande blickar.

Kornetten leker med sin handske, står i en framlutande ställning, knappt märkligt skramlande med sporrarne; han samtalar med damer.

En tjock, korpulent fru mamma med en under den Brüsselska linongen sväljande yppig barm, kringsväfvad af den smekande sefren, i frasande sidenkläd-

ning, efter nyaste modet, låter med flit sin beundransvärda ternaux sjunka till marken, för att visa, att hon icke värdat sig stort om den, emedan hon äger flere sådana. Den tjocka fru mammas drag äro skarpt orientaliska och hennes kol-svarta lockar stöta något i blått, hvaröfver hon är mycket inbilsk. — Men den goda damen betänker icke att papiljotterna af det sönderrifna gamla testamentet skada äfven det skönaste hår, och att de narraktiga människorna mången gång hellre söka det blåa i ögonen än i hårlockarna.

Två döttrar och en kusin omgifva den Österländska matronan och genomlöpa guvernantens ifrån Lausanne hela skola i deras negativa sätt att vara emot den gudomliga husarkornetten, som, utgången ifrån St. Petersburgs skola, är bättre bevandrad i galanteriet än i taktiken, den han äfven i Warschau icke synnerligen behöfver. En kusin till damen leker med sina manschetter och uträknar på sina vestknappar dagens kurs.

Samtalet angår *Chlop millionowe* (bonden millionär), som, till hufvudstadens förtjus-

tjusning, nyligen på Polska blifvit gifven på theatern.

Den konstälskande husaren kan icke nog berömma signor *Zagettis* dekorationer. Äfven damen med det svartblåa håret, är i sitt hjertas betydliga djup förtjust öfver Miotelka-visan, och menar att musiken i det hela har mycken likhet med Mozarts och Rossinis, likväl finner hon det oanständigt, att kvinnorna visa sig i tricots — hvaröfver de tre unga damerna, enligt instruktion af guvernanten ifrån Lausaune, alla på en gång rodna, och långsamt slå ned sina ögon, hvilka hittills obemärkt hvilade på den smärta lifgardes-kornetten, tills deras blickar sluteligen stanna på hans täcka stöflor.

Den inskränkta kusinen, som redan några gånger gäspat af alla krafter, afbryter framfuset och helt tvärt samtalet, och berättar för den ifrån Moskau rekommenderade, att han redan i förrgår för honom aflagt tietusen Kremnitzare, och dervid varit så lycklig, att få tag i bara fullvigtiga.

Huru kan man i Sachsiska trädgården tala om affärer, och på köpet om fullvigtiga Kremnitzare? — Men den gäspande

H. H. Memoirer.

kusinen vet icke något intressantare samtals-ämne, och hvaraf pungen full är, derom talar munnen.

Kornetten tackar på det förbindligaste, och söker att komma ifrån denna småsak, en karakters-storhet, hvilken nästan till glädjelärar rörer fru mamma, som med förundran och vördnad betraktar den mammon-beslägtade ynglingen. Hon hoppas ju, att i denna ankomling ifrån Moskau, som till hennes hus aflemnat sina kreditiver och speciella rekommendationer, fånga en länge efterlängtd, ståtlig svärson! Men, "mamma spår, och Gud rår!"

De ondskefulla blickar, hvilka hon kastar på den täcka kusinen, undfalla för ingen del den galanta kornetten — hon är den skönaste i hela denna trio, och den skälmska husaren lägger nu riktigt an på, att med ett verkligt Hjöbslidande qvälja den kolossala bankierfrun.

Han låter sina briljant-blixtrande fingrar spela på öfverläppen, der innan kort en täck mustasch skall intaga sitt rum, utvecklar sina parfumerade lockar, slår ihop de besporrade klackarna, och frågar den skygga kusinen, med en verklig Parisisk salongton: hvad han tycker om *Bulgarins* sista roman? ty han är hän-

delsevis i hela familjen den enda, som läser Ryska, och tanten rycker af raseri på läpparna, griper i sin förbittring till den sista utvägen, och rekommenderar sig hos den ogalanta kornetten.

Hennes beslut är fattadt. Hon reser hem med sina blomstrande döttrar och den oartiga kusinen, och har knappt inträdt i sitt kabinet, förr än hon ringer på kammartjenaren, som genast anbefalles att skyndsamt skaffa en lärare i Ryskan för hennes döttrar, om möjligt en, som redan kommit något till åren, men ingen Jude.

24.

KRACZINKISKA TRÄDGÅRDEN. — FRANCISKANERGATAN. — JUDARNE.

Likasom den Sachsiska, är också den Kraczinkiska trädgården öppen för promenerande, äfvenledes försedd med ett kaffehus, och högst angenäm genom skuggrika alléer.

Sällskapet är på vissa timmar i båda trädgårdarna lika, och merendels går man ifrån den ena till den andra.

I båda sitta damerna till höger och venster i hufvud-alléerna, skådande och skådade, och uniformerna passera mönstring, i motsatts med de tillbakaträngda civilisterna.

I Kraczkiska trädgården drickes, som man vet, om våren artificiellt hälsovatten, och månet kärlekssjukt hjerta söker här lindring genom ett förtroligt umgänge med det älskade föremålet, hvar emot hvarken Nowosilzow eller Storfursten Konstantin Cezarewitsch hafva något att invända, ehuru hvarenda liaison, som en militär härstädes ingår, på vanligt sätt rapporteras för honom.

Dessa trädgårdar i staden äro visserligen lika så sköna, som viktiga, då åtminstone många officerare och embetsmän lefvat och dött i Warschau, utan att, utom i tjensteåligganden, hafva vågat sig till stadsportarne. De voro alla stadsfångar, i ordets strängaste bemärkelse, och de funno det högst generande, att begifva sig utom staden, emedan de på hemvägen om aftonen måste gifva upp sina

namn, hvilka sedan anmäldes på Belvedere.

Den Storfurstliga vettgirighetens frågor:

Hvart har den farit? Hvar har den varit? Hvad ville han der? Var han allena? Talade han med någon? — dessa och dylika frågor i tysthet, undvek gerna hvar och en, och for derföre hellre ifrån förstaden Krakau genom nya Verlden, förbi Alexanderskyrkan, in i alléen till Mokotowska-Rogatka, vände om, innan han fick Belvedere i sigte, och steg ibland ur med de sina, vid någon af de två trädgårdarne, visade sig och for åter hem; så lefde officern och embetsmannen det ena året efter det andra, utan att utanför barrieren hämta frisk luft, undantagande på sin höjd annandag Pingst i dammet vid klostret *Bilani*.

Ifrån Kraczkiska trädgården hafva vi icke långt till Franciskaner-gatan, en stor gata i nya staden, bebodd af bara Judar, hvilkas bodar upptaga båda sidorna af gatan, och i hvilka man finner allt. hvarmed schackerhandeln någonsin befatat sig.

Enligt uppgift finnas tietusen Judar i Warschau, likväl torde deras antal kun-

na uppskattas vida högre, emedan ingen Jude genom döpelsen låter aftvä sig sin judiskhet, och i grafven tager med sig sin schackeranda, om han också af spekulation bekänner sig till de kristna.

Franciskaner-gatan liknar Judarnes tummelplats i *Frankfurt*, *Prag* och *Rom*, äfvensom Juden öfverallt blifver sig lik, i Amsterdam likasom i Livorno, i Friedrichstadt vid Eydern likasom vid Franciskanergatan i Warschau.

Orenlighet garnerad med smuts, penningnålhet, som förtärer hela hans väsende till ett benangel; skamlös och utan hederskänsla, så snart det är fråga om att vinna en Polsk groschen; samvetslös för en Polsk gyllen — men för öfrigt en eländig, usel varelse, som äger den giltigaste växel på vårt medlidande; sådan är Juden, som på Franciskaner-gatan fattar hvarje förbigående i rockskörtet, och med krypande, slafvisk fruktan anropar hvar och en, som händelsevis förer något "farligt" med sig i skidan — sådan är den eländige, som spritter till af förskräckelse, och är färdig att störta baklänges, när hastigt en kraftig ed från mustasch-prydda läppar dundrar emot honom.

Hvad Miodowa- och Senators-gatan är för den eleganta världen, det är Franciskanergatan för medelklassen och det lägre folket; likväl måste man härvid märka, att icke en enda lyxartikel, äfven den aldrafinaste och nymodigaste, finnes, som icke en Jude vid Franciskanergatan genast anskaffar, äfven om han "någorstädes skulle knipa den," likasom Menhipheles gjorde med juvelskrinet åt Gretchen i Göthes "Faust!"

Icke sällan märker man i hvimlet af denna beständiga marknad en Rysk soldat, som hvar tredje dag får några timmars permission, att för resten af sitt gage anskaffa sig de nödvändigaste småsaker.

Vandrande med sitt allvarsamma, bleka ansigte, skådar han omkring sig och tänker vid hvarje sak, som han betraktar, på sin "form," till hvilken hans handelslust inskränker sig.

Lancieren vid regementet Konstantin söker ingenting annat än blått och rött, Kyrassieren endast hvitt och gult garn, Grodnowska husaren grönt och mörkrödt o. s. v. och så snart den anropande Juden får tag i en soldat, så läser han genast i hans blick hvad han vill hafva, antingen garn eller krita, skovax eller

såpa. Här köper många sitt eget elände, som t. ex. han med den olyckliga handsken, hvars formstridiga söm ådrog honom femhundra prygel.

Och likväl måste den fattige soldaten köpa sig dylika saker, emedan de levererade kronpersedlarne icke hålla till en längre slitning.

Ifrån Franciskanergatan kunna vi komma förbi de barmhertige Brödernas kloster och därhuset, till det fjerde Polska linjeinfanteri-regementets kasern, hvilket öfverste *Boguslawski* kommenderade, Storfurstens favoritregemente, i anseende till dess öfverträffliga exercis, hvars rörelser man måste se, för att kunna göra sig ett begrepp derom.

Icke långt från kasernen (som för öfrigt är delad i två palats) ligger tukthuset, hvars personal endast genom sina tunga kedjor skiljer sig ifrån den Polska officern. Soldaterna voro vida värre deran.

Längre bort komma vi till den redan omtalta kronokasernen, der, ibland andra äfven det Litthauiska grenadier-regementet låg, tillika med det Polska gardesinfanteriet.

För öfrigt har stadstrakten samma karakter som campagne de Rom; det fattas en-

dast de synliga ruinerna, som här endast finnas i människornas inre.

En hög väderqvarn skjuter upp på en höjd och öfver Weichseln leder en annan skeppsbrygga, som år 1829 anlades för Kejsar *Nicolai* intåg, såsom *Konung af Polen*.

Men viktigare än denna kungs-brygga är den så kallade "springkällan" — en brunn, som äger det bästa vatten i Warschau, en välgerning, som för många törstig är vida mera vederqvickande, än en nådeblick af legitimiteten.

Ifrån nya Staden, i hvilken vi nu befinna oss, komma vi, vandrande framåt på höjden, in i gamla Staden, som fordom innefattade hela *Warschau*, hvaraf en betydlig gata *Podval* (under wallen) har sitt namn och löper parallel med *Ulica Miodowa*.

Den egentliga gamla staden har ett särskilt, rymligt torg, trånga gator med ganska gamla, men fast byggda hus, hvaribland äfven många mycket beryktade men äfven lika så mycket besökta.

Gående rakt fram tillbaka, komma vi ändteligen till slottsplatsen, på hvilken den höga marmorpelaren med konung *Sigmunds* bildstod uppskjuter i höjden.

En hufvudgata förer härifrån, under den gamla firman "Krakauer-förstad," ungefär en half mils väg och äfven under namnet "Nya Verlden" till Alexanderskyrkan, vid hvilken vi redan förut varit. Bildande med den gamla Krakauer-förstaden en spetsig vinkel, förer Senatorsgatan till den nya teaterns torg, förbi polisens palats, på andra sidan om torget till elektoralgatan, ungefär en half timmas väg till Wolaer Rogatka, såsom radius i halfkretsen: Warschau.

Den gamla teatern ligger vid ingången till Franciskanergatan, på Kraczinskiska torget.

25.

RYSKA ALLÉER. — PRELATEN OCH COPERNICI BILDSTOD. — PONIATOWSKIS BILDSTOD BLEF ICKE GJUTEN. — LYCEUM. — UNIVERSITETET. — DEN FARLIGA FIXA IDÉEN. — LITTERATUR OCH BOKHANDEL.

Till staden Warschaus förskönande har under Konstantins regering visserligen myc-

ket blifvit gjordt, men dessa försköningar bära på ett märkvärdigt sätt karakteren af militärisk likformighet, som t. ex. de nästan oöfverskådliga, snörräta poppelalléerna i den nyare, södra delen af staden (t. ex. ifrån Weichseln till Jerusalemsbarrieren), hvilka alltid påmint om en Rysk front.

De erbjuda hvarken skugga eller frukt, och ekar eller lindar hade utan tvifvel varit vida tjenligare; men eken är i allegoriskt afseende ett förhatligt träd, och linden får mycket för tidigt löf och blommor — ett dåligt exempel, som bör undvikas.

En vördnadsvärd prelat hade icke allenast testamenterat sin förmögenhet till stadens förskönande, utan äfven uppfört en byggnad till en akademi för konsterna, hvilken, genom arkitektens förseelse, blef oduglig till kasern.

Genom denna fond blef *Copernici* bildstod af Thorwaldsen modellerad i Rom, i Warschau gjuten i brons och, år 1830, upprest utanför konstakademien på ett torg vid "nya verlden."

Redan på prelatens begrafningsdag (hvars

namn *) förvaras i Polska litteraturen och konsthistorien bättre än i mitt kommando-minne) hade Storfursten befallt en stor manöver, på det att åtminstone den patriotiska militären icke måtte få bevista begrafningen i klostret *Bilani* utanför staden.

Naturligtvis var äfven uppresandet af en bildstod, till en Polsk Stjernkikares ära, en styggelse för Storfursten.

Han lät genast kalla till sig den gamle *Niemcewicz*, då han fick veta, att denne vid bildstodens aftäckande ämnade hålla ett tal till folket.

Ursinnig frågade han den åldrige skalden, hvad han då egentligen ämnade säga vid detta tillfälle, och den bekymrade Polacken hade ingen annan utväg än att göra följande compliment.

"Han ämnade begagna detta tillfälle, att offentligen upphöja det beskydd Polen åtnjöt under Hans Majestät Kejsarens och Konungens regering, men i synnerhet prisa Hans Kejsrliga Höghets nåd,

---

*) Det var abbé *Staszie*.

Anmärkning af en Polack.

som så huldrikt tillätit Polackarna att uppresa denna minnesvärd åt nationaläran."

Detta lät ändteligen höra sig, och den gamle skalden fick, under hotelser af den Storfurstliga onåden, den skarpaste tillsägelse, att sorgfälligt undvika allt annat, som kunde hafva afseende på Polen.

Niemcewicz måste rifva sönder sitt ehuru med mycken försigtighet författade konsept, och prisade, vid bildstodens aftäckande, det Ryska väldet — såsom man fordrat.

Redan år 1822 såg jag Furst *Poniatowskis* bild till häst, börjad i Thorvaldsens atelier i Rom och väntade att finna den uppställd i Warschau, då jag fem år derefter ankom till denna stad.

Men *Poniatowskis* staty var ännu icke uppställd och kan under Konstantins styrelse aldrig blifva det. — Hvad som sker nu — vete Gud.

Kostnaden för modellen till denna staty hade blifvit betäckt genom patriotiska bidrag, och det fattades endast obetydligt i subskriptionssumman, för att låta gjuta den i brons.

Efter allt hvad vi hittills berättat, lär det väl icke förvåna någon, att till och med den störste patriot, uppskrämd af

den tryckande despotismen, måste rädas för att insända något bidrag till Poniatowskis minnesvård, emedan hans namn (om han ock höll det aldrig så hemligt) genast infördes i de Misstänkta's bok, eller förseddes med noter, om det förut befunns inskrifvet derstädes.

"*Poniatowskis död*," en originalmålning af *Vernet*, (bekant genom kopparstick och lithografier) såldes i Warschau på auktion på offentlig gata för några hundra Polska gyllen och vandrade tillbaka till Paris, emedan ingen Polack vågade att lägga sig till eller låta inropa denna nationalitetens altarbild, af fruktan för spionernas falkblick, som i hvad mask som helst skulle hafva upptäckt patriotien. Detta oaktadt gränsar denne hjertes dyrkan i folkets hjertan till det äfventyrliga. Jag skulle minnas ganska orätt, om icke i hvarenda kammare i Polen (i Warschau, som annorstädes i Polen) der jag bodde och inträdde, jag fann Poniatowskis bild hängande på väggen, ehuru alltid och öfverallt Storfursten Konstantin Cezarewitschs bild prunkade bredvid, likasom ett tillståndskort af polisen, att få äga och visa den förre. En verkeligen egen folkironi.

Gymnasium eller Lyceum består af sex klasser, som eleven måste genomgå, två år i hvarje klass. Derefter utexamineras han till universitetet, så vida han icke blir improberad, hvilket äfven kan hända hederligt folks söner.

Vid universitetet äro alla läroämnen noga klassificerade och vetenskapen beredes, likasom läkemedlen i ett väl inrättadt apothek, med största varsamhet och försigtighet, dosis efter dosis, och ingifves den sjuke lika långsamt och försigtigt.

Men en hufvudmetod omfattar den starka afföringskur, som under hela universalbehandlingen användes. Den unge studenten måste nämligen på något sätt gifva ifrån sig allt, som kunde motverka vetenskapsapotekets läkemedel, och detta häftigt motsträfvande beskref man för mig såsom en olycksalig fix idé, som vi vanligen kalla sundt förnuft.

Den fixa förnuftsidéen måste först laboreras ut, innan den stackars patienten, som genomgår denna akademiska svältkur, någonsin får tänka på att blifva dimitterad.

Har det sunda förnuftet hårdnackadt bitit sig in hos den unge mannen, och vill det alldeles icke gifva vika; så in-

sätter man honom såsom en farlig person, såsom en verklig demagog i ett kloster, eller skickar honom på fästning till Zamocz, eller sticker in honom såsom rekryt i ett balancerande infanteriregemente, eller låter honom göra en lustfärd till Siberien, hvilket senare endast sker då, om den förnuftige är en Ryss.

Polackarne få, enligt lag, icke forslas till Siberien. Händer detta likväl någon gång, så förstår hvar och en att det skett af misstag.

Gymnasisterne och studenterne bära ett livré, som man kallar uniform: en blå rock, med en knapprad och ståndkrage, svarta pantalonger, hvit eller svart vest etc. Kragen är prydd med hvita ränder, studenternas dubbla, gymnasiernas enkla. Äfven metallknapparne utmärka olika afdelningar, såsom vid regementen och kompanier.

Det tvång studenterne äro underkastade är oerhördt, emedan hela deras lefnadssätt är stäldt på kasernfot och underkastadt korprals-käppen, som vid minsta förseelse drifver dem i kurrän.

Förmodligen är det väl nu, eller blifver helt annorlunda, sedan deputationen af de sexton begaf sig till Belvedere. Vi

komma ofta i trassel med "tiden," men måste likväl fortfara att beständigt i vår framställning tala i perfectum. Studenterna besöktes till och med på sina egna rum af professorer, af universitets-kreatur och spioner, hvilka vakade öfver deras lektyr och sörjde därför, att ingen fick begagna någon farlig bok i hvad vetenskap som helst.

Några sällskapssammankomster tillätos ännu mindre; men utsväfning och liderlighet ursäktades såsom oskyldiga ungdomssynder och behandlades med efterlåtenhet. Den som utmärkte sig i Fransyska exercitier — fick det bästa betyg och rekommenderades på förhand till embetsexamen.

Emedan jag längre fram ämnar vidröra censurförhållandena — den fria (d. v. s. som står fri, tom och obrukad) pressen, så behöfver jag icke vidlyftigt nämna, att litteraturen (hvars centralpunkt är Warschau) i Polen är i det beklagligaste tillstånd; derföre framstår också, å andra sidan, skalden *Mickiewicz* desto större, då han, oaktadt de tvingande bojer, som fångsla honom, upprätthöll sin kraft och i denna ödsliga tid uppskjuter lik en stolt ceder, hvars topp solen belyser, innan

hon ännu kastar sina strålar på den utdöda och förtorkade heden. — Mången ung talent, som höll på att uppblomma, qväfdes liksom hvarje stråfvande i vetenskap och konst. Häraf kan man äfven sluta till den litterära rörelsen i bokhandeln, som inskränker sig till skolböcker under *Nowositzows* administration och till Fransysk modlitteratur etc., hvarmed bokhandlaren *Glücksberg* gör stora affärer.

Med Tyska litteraturen synes *Breczina* (bok- och musikhandel) mera befatta sig, likväl passerar något nytt Tyskt verk af någon betydighet högst sällan censuren. Främmande tidskrifter äro dessutom, både i Polen och Ryssland, helt och hållet förbjudna.

POSTEN. — ALLA BREF UPPERYTAS. — UTLÄNDSKA SPIONER. — DEN INRE FRIDENS FÖRSTÖRELSE GENOM SPIONVÄSENDET.

Posten är en ansenlig byggnad i Krakauer-förstaden och omfattar brefkorres-

pondensen, och diligence- och kurir-expeditionerna.

Alla postembetsmän bära den Storfurstliga byråns *Ryska* civil-uniform, grönt med mörkrödt, då deremot de öfriga Polska embetsmännen bära den blåa nationaluniformen.

Tillika med denna Ryska uniform, anmärka vi en för hela Ryska riket gällande lag, hvilken, såsom en hemlig instruktion, befaller, att icke ett enda bref, som icke förut blifvit öppnadt och genomläst, afgifves eller afskickas till sin adress eller egare, till hvilket ändamål, på hvarje postkontor, ett efter brefvens talrikhet bestämdt antal läsare äro anställda. Skulle likväl något kuvert kunnat öppnadt gå öfver gränsen, eller till sin egare i riket, eller expedieras ett ankommet bref oläst till sin adress, så sker sådant endast genom den anställde läsarens vårdslöshet, som kanske under den tiden läser tidningarne, eller spelar ett parti whist.

Misslyckas för en och annan uppbrytare kuvertets öppnande, eller går det sönder under hans händer, så kastas hela brefvet afsides.

Missstänkta bref skickades till särskilda instanser i den hemliga polisen, allt ef-

ter som innehållet eller afsändarens och emottagarens stånd bestämmer det; de som angingo Ryssland eller Ryssar, skickades till *Nowozilzow*, utländska bref åter till general *Fenshawe*, o. s. v.; de som rörde militären, lemnades till *Sass*, som afgaf sin rapport antingen till general *Rocznicki*, eller, genom *Kuruta*, till Storfursten. Öfverste *Sass* hade äfven att göra med den utländska korrespondensen, hvori han understöddes af utländska spioner, hvaraf två, en Tysk*) och en Ryss, lefva i Dresden.

Detta ingrepp i förseglings-helgedomen, äfvensom spionväsendet i allmänhet, förstörde oundvikligen landets inre frid, (emedan det, bedröfligt nog, på det ömaste rörde hvarje menniska, som blifvit beröfvad tillfälle att meddela sig), att det väl icke är att undra på, om det längesedan uppväknade folkhatet utbröt i en öppen förtviflad kamp emot förräderiet.

*) Denne så kallade Tysk, åtnjuter af Storfursten ärligen tusen dukater i pension, och jag lärde i Warschau *noga känna* hans hemliga förhållanden. Han reser omkring i hela Tyskland, och uppehöll sig om vintern 1827 i München.

Ingen kunde meddela en vän sina känslor, utan att blottställas för den faran, att se den oskyldigaste hemlighet förrädd genom en tredje.

Tvenne förtrogna vänners skilsmässa, t. ex. vid en afresa till ett nära eller aflägsset guvernement, försänkte den heligaste känsla i en tillsluten graf, som icke känner något språk.

Ett varmt hjertas utgjutelse i vänskap och kärlek, visar spionen, som på embettes vägnar intränger i själarnes hemligheter, en menniska, i hvars bröst man äfven kan vänta en dylik känsla för sanning, rättvisa och frihet; således en högst farlig, misstänkt menniska, emot hvilken regeringen vet att taga sina mått och steg. Likasom de ådagalagda känslorna och själsrörelserna, afgöra äfven de uttalade tankarne, åsigterna och meningarne den lott, som väntar den brottslige, hvars klara förstånd är lika så farligt, som den andres djupa känsla. Samma bannlysning slungas emot begge, de räknas, såsom svärmare och exalterade, till de farliga narrarne, och kastas i bojer och fängelser — för statens säkerhet.

I sjelfva Warschau voro mer än hundra Ryska spioner (enligt hvad man vet

gjorde deras antal i hela Polen öfver fyra tusen). Af alla stånd, ifrån den så kallade kavaljern till den fattigaste trashank, uppskötö de, liksom ruttna svampar, i hvarje sällskap och hvarje familj, så att ingen enda sällskapskrets, intet enda hus kunde vara säkert, att icke kanske en besöldad förrädare, under masken af en deltagande förtrolighet, insmugit sig ibland dem.

Försätt dig, så godt du förmår, gode läsare, i dessa förhållanden; tänk dig din broder, din fader, din son, din sväger, eller din vän, såsom en köpt spion, vid din sida i den husliga kretsen; föreställ dig hvarje förtroende missbrukadt, och fråga dig sedan sjelf, huru mycket du ännu har öfrigt, hvad du ännu äger af sällhet och frid! Du har föga öfrigt, gode läsare! och är du händelsevis en Poläck, så kasta hastigt ifrån dig min bok, och grip till svärdet, för att hämnas ditt folks nesa och förnedring.

Några månader sedan stölden blifvit begången, migge jag honom, hvarvid han redan på stånd utropade:

27.
EN JUDES RYSKA BEHÄNDLING.

Den rättvisa, som i Tyskland hvarje tiggare kan vinna, om han i rättan tid vänder sig till en rätt autoritet, var, under det Ryska väldet i *Warschau*, någonting lika så sällsynt, som Preussiskt knaster, hvilket, såsom kontraband, icke får komma öfver gränsen.

En af mina bekanta, löjtnant vid ett Ryskt gardes-regemente, hade blifvit groft bestulen; allt hans linne hade försvunnit ur hans byrå, och ingen hade minsta spaning på tjuften; hans betjent hade, efter flere års knutpiskning, hvad trohet och redlighet beträffade, bestått profvet.

Löjtnanten fick den fixa ideen, att en Jude hade bestulit honom, och denna idé sysselsatte honom dagligen, så att han, så snart någon Jude gick förbi honom på gatan, genast tänkte på sitt förlorade linne, och ofta upprepade: "får jag en gång tag i min Jude, så låter jag piska honom sönder och samman."

Några månader sedan stölden blifvit begången, mötte jag honom, hvarvid han redan på afstånd skrattande utropade: "Hörpå! Jag har fått tag i Juden! kom med, kom med! så skall Ni få se, huru jag låter banka honom!"

Menniskornas öden studerar jag hellre än dogmatik; jag följde derför med min kamrat, som på vägen berättade mig huru han fått rätt på tjuften.

Hans betjent hade för en timme sedan fått en Jude i kragen, som just var i begrepp att med en stulen rock smyga sig utur hans grannes, en Polsk öfverstes, kammare. Löjtnanten kom just i det samma hem, och blef vittne till detta uppträde, hvarvid genast hans fixa idé vaknade; "det är din Jude, det är samma Jude, som stulit ditt linne! Nu skall han få lön derför!"

Utän vidare omständigheter låter han föra Juden i kvarterets polisbyrå, och uppträder sjelf som anklagare.

Juden har blifvit ertappad på färsk gerning; har visserligen återgifvit det stulna, men är likväl, enligt lag, ovillkorligt straffbar.

Spön,

Spön, käppar, sablar etc. ligga tillreds i hvarje polisbyrå. Löjtnanten, som påyrkade Judens bestraffning, fick följande svar af embetsmannen:

"Vill Ni genast hafva honom straffad, så får jag, utan rättegång, icke låta gifva Juden mer än fem käpprapp; men då är han också straffad, och lagen skyddar honom emot vidare bestraffning."

Den Ryska officern ler och tänker: det senare få vi nog råd för! Dessa fem skall min Jude få såsom handpengar. — Rappa på med de fem!

Han lofvade polissoldaten en sup wodka, om han ville slå dugtigt. Juden lades i den vanliga posituren och fick tju-tande sina fem rapp.

Nu borde Juden lagligen vara fri. Men officern ber embetsmannen att låta en polissoldat få åtfölja hans betjent, för att föra Juden till en af hans kamrater i Krakauer-förstaden, emedan han också blifvit bestulen och kanske i Juden torde igenkänna den som begått stölden.

"Hvarför icke," svarade embetsmannen, och Juden affördes.

Men i stället att föra den bestraffade till förstaden, låter officern släpa honom

H. H. Memoirer.

till *Wareczka Ulika*, der hans regementsbyrå var, i hvilken stundeligen handfasta ordonnanssoldater anträffas, som äro dunkdrifna i att räkna och utdela prygel.

Juden märkte oråd, stretade emot, då det blef fråga om att träda inom den farliga porten och förklarade: "att han gerna skulle följa med till herr officern i Krakauer-förstaden, emedan han vore säker att denne i honom icke skulle igenkänna någon tjuf, då han aldrig bestulit någon officer i denna förstad! Men i detta hus hade han ingenting att göra, och åberopade sitt undergångna straff och domstolens utslag."

Dessa ord voro talade i vinden, som hven igenom *Wareczka Ulika*. Polissoldaten affärdades, och ordonnanserna fattade tag i Juden och inspärrade honom tills vidare i ett hål, der han satt, då jag träffade min löjtnant på gatan.

"Jag tänkte hämta vår Theodor, ty jag ville att han skulle vara vittne till leken," tillade han, "men jag träffade honom icke hemma, och det fögnar mig att jag råkat Er — det kommer att gå bett till."

Min invänning att han alldeles icke hade någon rättighet att låta sönderpiska den stackars Juden, — hvarje förnuftig

föreställning gagnade till intet. Den förbittrade judfienden menade: en Jude hade bestulit honom (hvilket just ännu var frågan!); denne Jude hade blifvit ertappad såsom tjuf, det kunde vara samma Jude (o möjlighet!), och om det också icke vore det, så skulle han på den andras räkning få sina femhundra.

Vi inträdde i ordonnansbyrån, en låg barack midt emot regementsadjutantens boning. Juden darrade och var dödsblek.

Spöna lågo på marken. Fyra karlar väntade på deras regementsofficers befallning.

"Tag af honom rocken!" kommanderade denne; detta skedde under det Juden ideligen skrek: "*Gewalt! Gewalt!*" och jemrande, med darrande läppar, bönföll om förskoning.

"Var barmhertig, Herr Paron! Var rättvis, Herr Paron! Hvad vill ni med mej! *Gewalt, Gewalt*, Herr Paron! Har jach icke redan bekommit min schtraff? Kan jach blifva zwey mal schtraffet for en ende forseelse!" (Den gode Juden kallade sin stöld för en forseelse, liksom han "tagit miste" om rocken). Hab jach bekommen mina fünf, warum vill Herr Paron då låte gifve mig noch fünf —

Gewalt! wai! wai! Wenn der Herr Paron ein Recht gehabt att låte prygle mig, warum hat der Herr Paron icke låtit göre det hos den Herr Polizei-Commissar? Gewalt, Gewalt!"

"Nå nå, tig stilla Jude!" sade löjtnanten leende, och min bön för Juden half ingen ting. Hvad kunde jag uträtta här? Den älsta löjtnanten vid ett annat regemente *kommenderade*, och jag hade här ingenting att säga; vår vänskap betydde här intet! våra åsichter voro likaså olika, som vår uniform.

Den gråtande Judens anletsdrag blefvo krampaktigare — en skådespelare hade här haft ett tillfälle, som väl utom Polen sällan erbjuder sig, att studera Shakespears *Shylock*.

Två handfasta karlar fattade tag i den tjutande Juden och kastade honom på närmaste britsch — "Femhundra!" kommanderade löjtnanten, och ceremonien började.

Då de första tvåhundra blifvit gifna, märkte judfienden att spöna voro för torra och att många under piskningen gått utaf.

"Sabeln!" kommanderade han nu; Judens tjut hade samlat grannarne utanför porten. Hvad som föregick derinne kun-

de hvar och en lätt föreställa sig. Det hörde ju till ordningen för dagen.

Juden gret, skrek och vrålade beständigt: "Gewalt, Gewalt, wai, wai!" och bad. — Två karlar höllo honom i axlarna och tryckte honom ned på halmsäcken. En annan drog honom i benen.

Sabeln susade genom luften — men klingorna från Tula duga icke stort; han gaf efter, böjde sig och officern släppte till sin egen.

En af de Barmbertiga Systrarna ville rycka upp dörren och utanföre hördes ett häftigt sorl.

"*Pascholl won! Kurwa!* — framdundrade löjtnanten, och hans egen sabel gjorde den erforderliga tjensten.

Juden restes på fötterna — och hade gerna nedsjunkit på en stol, om icke detta i hans nuvarande belägenhet förorsakat honom en ännu olidligare smärta.

"Är du nöjd, eller . . .?" frågade baronen med dundrande stämma, och Juden — blottade sitt hufvud och sade:

"Jach, jach danke! Herr Paron! Jach danke gehorsamt for gnädige schtraf!"

I sanning, jag visste icke hvaröfver jag mera borde förvänas: öfver det som förut

tilldragit sig, eller öfver Judens tacksägelse för nådigt straff.

Lik en hund, som man parfumerat med terpentin, linkade den jemrände Israeliten uppåt Nya Verlden och försvann vid ett gathörn.

28.

RYSKA PRYGEL FÖR EN POLSK GYLLEN.

Jag var äfven vittne till en annan dylik judaffär. På lazarettet *Ujazdow* lågo sju Ryska officerare i ett rum; det Polska lazarettet var i allmänhet alltid afskildt ifrån vårt.

Såsom konvalescent besökte jag ibland dessa sju officerare, hvaribland flere voro mina kamrater.

Hvarken lasarettet eller någon enda kaseren får beträdas af en civil, mycket mindre af en Jude; de afvisas alltid af skyltvakten.

Det oaktadt insmyger sig ibland en Jude i *Ujazdow*, i sällskap med en soldat

och likasom någon af officerarne låtit kalla honom.

På detta sätt inkommen inom porten, inträdde en judisk lädkrämare i de sju officerarnes rum, hvilka genast samlade sig ikring honom för att handla.

Jag frågade priset på en sax, Baron R . . . . på en kam, och Juden fordrade, som vanligt, det tiofaldiga af värdet.

"Din hund," röt baronen, "vill du drifva gäck med oss! Jag låter prygla dig på stället! — Alexejeff! der har du en gyllen! tag och prygla opp Juden och vräk honom utför trappan!"

Juden packade in sina varor och teg.

Alexejeff, en uppässande, styf invalid räktade sig och svarade sitt vanliga: "*Stuschey, Chospodin Karnet!* och skuffade Juden utom dörren.

Efter en fjerndels timma lemnade jag sjukkammaren för att gå till min egen, och fann Juden med sönderslaget hufvud och blodig liggande på trappan; bredvid honom låg hans kramlåda sönderslagen, golfvet nedvätt af eau de cologne och så kallad rosenolja, alla småsaker spridda rundtomkring och sönderslagne. Det var en tragisk syn. Hastigt skyndade jag

tillbaka till min kamrat, som gifvit den ofvannämnda befallningen, och förde ut honom, för att se detta uppträde.

Det gjorde honom ondt, ty det var för öfrigt en bra gosse; han hade icke menat så illa och ställde *Alexejeff* till ansvar, under det jag försökte att uppresna Juden och skräpa ihop qvarlevorna af hans förstörda kram.

Alexejeff rättade sig och svarade: "han hade, för att punktligen efterkomma befallningen, gifvit Juden prygel för en Polsk gyllen; derefter hade han, af medlidande, endast kastat honom utför *halfva* trappan, hvilket hvar och en ännu kunde se. Hade kornetten icke gifvit honom mer än fem eller tie Polska groschen, så skulle han också gifvit Juden mindre prygel i förhållande derefter. För öfrigt var det ju bara en Jude."

Den blödande, en torr och mager gammal man, förstod af denna Ryska förklaring högst obetydligt och linkade, utan att begära en enda groschen i ersättning, tyst och stilla sin väg.

Om min vän baronen sedermera låtit gifva honom några rubel — vet jag icke, men jag hoppas det.

RYSKT SÄTT ATT AFFÄRDA EN HYRVAGN.

"Alla goda ting äro tre," och äfven dessa rysliga historier må blifva "tre," fastän jag utan svårighet skulle kunna berätta trettie, bara jag ville kasta mina blickar på *regementerna*.

En sommarafton temmeligen sent, vandrade jag genom alléerna i *Lazienka*, och gick in på värdshuset, icke långt ifrån Uhlanvaktens, för att i hemlighet dricka ett glas punsch.

Redan vid ingången hörde jag ett förfärligt larm. En Rysk infanteri-officer grälade med en drosk-kusk om betalningen. Kusken hade rättighet att för hvarje tur, lång eller kort, fordra en Polsk gyllen; der den åkande stiger ur och i, börjar åter en ny tur.

Hvem af begge parterna i närvarande fall hade rätt, kunde jag hvarken af kuskens böner och bedyranden, eller officers eder och skymford taga reda på, gick förbi det skandalösa uppträdet och begaf mig i en aflägsen kammare.

Oljudet blef allt högre och högre och jag närmade mig åter de trätande, som nu begifvit sig i ett af förmaken.

Blödande låg kusken på golfvet, jemrande och klagande under infanteristens fötter, hvilkens värja öfvade sin styrka på den öfverväldigades knotor.

De Polska kvinnorna i värdshuset stodo bleka och förstörda bredvid och bådo om nåd för den stackars drosk-kusken; men Ryssen lyssnade denna gång icke till deras böner, utan fortfor att piska på och svärja, tills jag druckit mitt glas punsch, som en gråtande Polska sluteligen framsatte åt mig. Försänkt i djupa tankar gick jag min väg.

Sedan jag gått ungefär en half werst, for en tom droska förbi mig; den arme, blödige kusken satt på kuskbocken, svor och förbannade Ryssarne på god Polska till "tusen millioner djeflar" — hvilket jag, i min Ryska uniform, fann högst komiskt.

POLACKARNES RÄTTIGHETER.

1.

POLENS FOLKMÄNGD.

Konungariket Polens folkmängd utgör, enligt Hassel (efter en beräkning 1820), på en yta af 2,293²² geografiska qvadratmil, 3,440,000 invånare.

Nämligen:

Woiwodskapet	Masovien	321, ¹⁰	—	481,000.
—	Kalisch	321, ²⁴	—	512,000.
—	Krakau	211, ⁴⁸	—	445,000.
—	Sandomir	282, ³⁰	—	432,000.
—	Lublin	317, ²⁶	—	490,000.
—	Podlachien	228,	—	286,000.
—	Plock	290,	—	364,000.
—	Augustow	321, ²⁴	—	430,000.

Efter en icke längesedan i Paris utkommen öfversigt innehåller konungariket Polen på 2,270 Tyska qvadratmil en folk-

mängd af 3,475,742 (1823); uppställer en armé af 55,000 man, räknar 34,231,225 francs i inkomster och äger 34,523 studerande.

Österrikiska Polen och Gallicien räknar på 1528 kvadratmil en folkmängd af 4,226,969 personer, uppställer en armé af 58,760 man, räknar 43,500,000 francs inkomster och har 51,010 studerande.

Preussiska Polen: 1664 kvadratmil; folkmängd 2,584,124; arméen: 51,546 man; inkomster: 35,054,057; studerande: 49,875. Vidare:

Krakau: 21 kvadratmil; folkmängd: 107,934; militär: 320; inkomster: 761,332 och 4,872 studerande.

Polackarnes antal i vestra Ryssland; såsom i de Ryska guvernementerna Wilna, Grodno, Bialystock, Witebsk, Mohilew, Minsk, Vohlrynien och Podolien kan icke bestämdt uppgifvas; det skattas af några till 10,000, af Polackarna sjelfva till 25,000.

Till Polska nationen höra äfvenledes de, som, ehuru under Österrikisk och Preussisk regering, likväl med de förra öfverensstämma i språk och seder och i följd af deras nationalkarakter sjelfve bekänna sig för Polackar.

Om tiden, som på ett halft år visat oss likaså stora som sällsamma företeelser, någonsin under frihetens fana skall förena alla Polackar, livvade af en anda, och när denna pånyttfödelse af ett förtrampadt folk skall äga rum — detta vare framtiden hemställdt.

Men att ett folk, som otvifvelaktigt, i *fosterländsk anda*, näst efter Fransmännen, är det första i Europa, emedan intet folk, i entusiasm för fosterlandet, kan jemföra sig med Polackarne:

Att ett sådant folk, ett offer för politiska intriger och minister-ränker, skulle upplösas, och till och med dess namn försvinna ur historien, synes strida emot den Allsmäktiges rådslag, som vakar öfver folkens öden, om också legitimitetens byråer svurit nationernas undergång.

En Fransysk journal säger aningsfullt i April 1830 om Polen:

"Elle n'existe plus maintenant; mais la nation Polonoise existe toujours (Polen finnes icke mera, men Polska nationen finnes alltid.)"

STATSFORM.

”Ryssland och Polen utgöra tvenne af ett öfverhufvud beherrskade, men likväl särskilda riket; Ryssland erbjuder bilden af en fullkomligt oinskränkt monarki, der herrskarens vilja ensam är lag; Polen deremot är en konstitutionell monarki, i hvilken den lagstiftande och verkställande makten äro fullkomligt skilda från hvarandra. I Ryssland bindes Sjelfherrskaren af ingenting, så vida han icke vill hafva afseende på några genom sin ålder vördnadsvärda folkstadgar, på sina företrädares konstitution (?) och den offentliga opinionen (?).

Polen har åtminstone en *charta*, hvarmed det kan väpnas sig emot ett orättmätigt godtycke.”

Så lyder texten om Polska statsförfattningen i Dr. G. Hassels lärobok i statistiken (Weimar 1822), hvilken jag lagt till grund för min undersökning och allt framgent utmärker med citationstecken, eme-

dan det icke är mitt sätt, att smycka mig med lånta fjädrar.

Polen var således en ”konstitutionell monarki,” hade till och med en ”*charta*,” hvarmed det kunde väpnas sig emot orättmätigt förtryck.” (Egentligen är hvarje förtryck orättmätigt, men vi vilja bibehålla vår ”heliga skrifts” ord).

Polen var en konstitutionell monarki; hade en *charta*, och Polackarne fördrogo hela femton åren ända till d. 29 Nov. 1830, det nesligaste och mest förtryckande godtycke, som nånsin ett folk uthärdat.

Store Gud! med hvilken långmodighet och med hvad tålmod har du icke utrustat dina ädla Polackar!

I all evighet torde, efter allt hvad vi hittills anfört, det ordspråket blifva gällande:

”Uthärda med Polskt tålmod!” eller: ”tålig som en Polack!” eller: ”Polsk långmodighet!”

Tålmod är en dygd — långmodighet ett högre tålmod — således högre dygd; och ett folk, som tåligt bar slafbojan och likväl inom sig närde kraften att spränga den, framträder ostridigt i en sann storhet.

Ju lifligare vi försätta oss i Polens och i synnerhet i staden *Warschaws* belägenhet under *Konstantins* styrelse, desto högljuddare upprepa vi utropet i vår inledning till dessa blad, och hvad vi med förvåning betrakta såsom ett faktum, förefaller oss lika så obegripligt, som det är säkert att vi, om en Tysk lärd ställt sig bredvid en åkarkamp och examinerande frågat oss: "skulle väl denna åkarkamp ännu i dag kunna förvandlas till en modig Pegasus?" på denna fråga skulle hafva gifvit ett nekande svar.

Jag hoppas att, efter min ofvanstående förklaring, de ädla Polackarne icke finna sig förolämpade, om jag tillstår, att hela deras nation, under det jag lefde ibland dem, ofta förekommit mig såsom en eländig åkarkamp, hvars rygg var ett register af lidande genom spöär, hvars knän svigtade af hunger och mattighet, hvars blick var uselhet — och hvars lif ett namnlöst elände.

Ja, det är sant, om man undantager Englands inre skakning, der också eländet, likt salat, skjuter i frö, så skyddar likväl lagen i England hvarje åkarkamp bättre emot misshandlingar än den kon-

stitutionella *chartan* hittills skyddat de arma, olyckliga Polackarna!

Jag tillstår gerna min okunnighet, i det jag bekänner, att jag en gång frågade en Polack i *Warschau*:

"Hvem har tillintetgjort er konstitution, och när har den blifvit satt utom all kraft och verkan?"

Denna fråga syftade på en ukas, hvars tillkomst kunnat förblifva obekant för mig, under det jag, sysselsatt i andra länder, mindre bekymrade mig om Polen.

"Min Gud! svarade Polacken, *vi hafva ju en konstitution,*" hvilken Kejsaren, såsom vår konstitutionella monarkis konung besvurit, men Kejsarens broder *beskurit*, likt en rekryts hufvud.

Det uppstod en lång paus och vi sågo på hvarandra.

"Ni bär Ryska uniformen," fortsfor Polacken; vet Ni då ej, att ni endast såsom gäst bär densamma här i *Warschau*; att, enligt vår konstitution, hvarken Polsk militär *far* föras till Ryssland, eller *Rysk militär till Polen*?" Jag spratt till och svarade hastigt:

"Min vän, Ni misstar er! *Storfursten Konstantin* ligger här med *sjutusen* man

garder! och han skulle icke hafva någon rättighet dertill?

"Alldeles icke, mon cher! Han äger ingen annan rättighet att draga en enda skvadron eller ett enda kompani Ryssar till Polen, än *godtyckets*, om godtycke någonsin kan kallas rättighet. Folkets gästvänskap har tillåtit garderna att intåga härstades, likasom Storfurstens fruktan fört dem hit.

"Jag nekar icke," fortfor Polacken, "att dessa fem Ryska gardesregementen, å en annan sida, befordra den allmänna rörelsen i *Warschau*, emedan hvart och ett af dem visserligen sätter mer än en miljon silfverrubel i omlopp och riktar vår stad; men denna vinst tillfaller oss på bekostnad af vår *Ära*, som vi dagligen se förnärmad genom den absoluta maktens våldsamma mått och steg, hvilka den Ryska besättningen understödjer i Storfurstens person."

"Åsynen af en Rysk uniform måste vara oss förhatlig, ehuruväl så många Polackar hära den, hvilka klokheten lärt att "hålla god mine i elakt spel," och att finna sig i och foga sig efter den hårda nödvändigheten, hvars jernfjettrar fångsla våra steg och rörelser, ja, våra ord och

tankar. Hyart vi vända oss, känna vi oss inskränkta och tvungna genom absolutismens förtryck och vi kunna blott — *sucka öfver förtrampad folk rätt.*"

Denna förklaring af den ädle Polacken föresväfvade mina tankar i flere dagar.

Huru, för tusan! tänkte jag, hur skulle det gå med oss, om Polackarne en gång komme på det infallet, att kasta oss — ehuru sjutusen till antalet — samt och synnerligen utom stadsportarna, eller till och med nedergöra oss, innan vi visste ordet utaf?!

Men jag brast vid denna tanke i ett högt gapskratt, i det jag gick förbi Alexanders-kyrkan, emedan det föll mig in, att jag dagligen lika så gerna kunde tänka mig omöjligheten förverkligad och föreställa mig, att Alexanders-kyrkan denna afton skulle komma på the hos mig och spela ett parti marriage med mig.

Så länge *Storfursten Konstantin* och *Nowosilzow* finnas i *Warschau*, kan ingen *Mazurka* komma att dansas, fortfor jag i mina stilla betraktelser.

Det är en afgjord omöjlighet, att tio personer, ohörda och obelyssnade kunna förena sig till det oskyldigaste ändamål, mycket mindre, att hundratusen skulle

förbinda sig — att visa den fjortontusen-
armade gästen på dörren.
"Du kan i lugn dricka ditt Ryska thé
och röka din Polska tobak — ingen Po-
lack skall röra ett hår på dig." Och jag
är fast öfvertygad, att så tänkte i medio
af November de fleste i Rysk uniform i
Warschau. — Men jag måste sluta min
betraktelse med den bekännelsen: "om de
goda Polackarne fattade dig och dina
kamrater i kragen — i sanning, de gjor-
de ingen ting annat än hyad deras *kon-*
stitution tillåter dem!"

POLENS FÖRFATTNING.

"*Polens statsförfattning afviker helt och
hållet ifrån den Ryska: det är en mo-
narki, der rättigheten att stifta lagar är
delad emellan statens öfverhufvud och
folkets representanter: det är en konsti-
tutionell monarki.*"

"Grunddragen i den Polska författning-
gen äro följande:

1) "Den lagstiftande och verkställande
makten är delad: den förra utöfvas af
Monarken och Ständerna, den senare af
Monarken ensam."

2) "Det största antalet af medborgare
bekänner sig till katholska kyrkan, utan
att derföre andra religioners frihet in-
skränktes, eller att andra trosförvandter
äro uteslutna ifrån åtnjutandet af med-
borgerliga rättigheter."

3) "Alla klasser af medborgare skyddas
af den gamla grundlagsstadgan: *neminem
captivabimus, nisi jure victum.* (In-
gen får beröfvas sin personliga frihet,
utan att lagligen vara dömd eller öfver-
bevisad om något brott.)"

4) "All egendom är helig och okränk-
bar; äfven en utlänning kan förvärfva
egendom i Polen och blifva Polsk med-
borgare."

5) "Endast en Polack, eller en som
blifvit naturaliserad, kan beklåda stats-
embeten."

6) "Pressen är fri."

7) "Polska språket nyttjas vid alla of-
fentliga förhandlingar."

8) "Krigsmakten får endast användas
till landets försvar."

9) "Den offentliga undervisningen är nationell och erhålles utan betalning."

10) "Stadens (Warschau) privilegier bibehållas."

11) "Landtmannen är personligen fri och kan förvärfva egendom."

12) "Judarne stå under skydd af hit-tills gällande lagar."

"Folket utöfvar sin andel i lagstiftande makten genom en riksdag."

"Denna riksdag samlas efter tvenne års förlopp på den af Konungen och Kejsaren bestämda tiden, på fjorton dagar, och rådslår om skatternas påläggande, om lagars stiftande, hvartill förslag uppgöras i statsrådet och på Kejsarens och Konungens befallning föreläggas riksdagen. Denne består af två kamrar:"

1) "Senatens kammare, bestående af trettio medlemmar, nemligen: tio biskopar, som utnämnas af Kejsaren och Konungen, men bekräftas af Påfven; tio woiwoder och tio kastellaner, hvilka statsrådet utnämner. Presidenten utnämnes af Kejsaren och Konungen."

"Senatorernes platser äro för lifstid."

"De i landtbådskammaren diskuterade lagar föreläggas Senaten, som, med un-

dantag af vissa fall (?) gifver sitt bifall dertill."

2) "Landtbådens kammare, bestående af sextio medlemmar, som väljas i kretsarnes adeliga sammankomster och måste innehafva en ålder af fyratio år. Konungariket Polen är för detta ändamål indeladt i fyratio församlingar: åtta för staden Warschau och trettiotvå för det öfriga landet; hvarje församling måste åtminstone räkna 600 röstberättigade medlemmar. De valde landtbåden bibehålla sina funktioner i nio år och omväljas till en tredjedel hvart tredje år i hela landet. President är en af Kejsaren och Konungen utnämnd marskalk. Statsrådets medlemmar äro födde (?) medlemmar af landtbådskammaren och hafva der säte och delibererande stämma."

"Kammaren utnämner tre kommissioner af fem medlemmar för finans-, civil- och kriminal-lagarna, och endast medlemmarne i dessa kommissioner och ministrarne hafva rättighet att tala i församlingen; de andra medlemmarne afgöra efter hemlig omröstning. Krets-församlingarnes landtdagar bestå utaf kretsarnes adelsmän, församlingarne och de ofrälse godsägarna och andra röstgäande medlemmar, men hvilka

måste vara 22 år gamla; de sammankallas af monarken och utvälja, under en marskalks presidium, landtbåden.”

Om vi, under en återblick på Polen och *Warschau* under Storfursten Konstantins styrelse, betrakta enskilda punkter i denna författning, så förekommer oss Polacken såsom en possessionat, som hvarken får gå och spatsera i sin egen trädgård, hvarken taga ett äpple af sitt eget träd eller äta en potates, som växt på hans egen jord; emedan — nå ja, emedan en objuden gäst gör honom besittningsrätten stridig, har visat ut honom ur hans trädgård och ställt skyltvakter **rundtomkring** muren, som hindra honom att gå in och äfven draga försorg om, att man icke i hemlighet får smyga till honom hvarken ett äpple eller en potates; ja, hyrde spioner och lyssnare omgifva den fördrifna egendomsherrn, för att utforska och bespeja honom, om han någon gång skulle göra mine af att påstå sin rätt.

I rak motsägelse med §. 1 var den lagstiftande och verkställande makten icke delad, utan styrde och hushållade efter behag endast och allenast i Hans Kejsersliga

liga Höghets, Storfursten Konstantin Cesa-rewitsch' person, Generalissimus för Ryska kavalleriet och Befälhafvare öfver den Polska-Lithauiska arméen. Och dermed punkt.

Hvad §. 3 beträffar, så hade denna gamla grundlagsstadga, enligt innehållet af vårt 13 kapitel, blifvit *kullkastad* af kärran på Sachsiska torget, om den under Konstantins styrelse någonsin existerat.

§. 6 är en uppenbar ironi och borde egentligen icke alls vidröras.

Pressen är fri? — O afväpnade rättvisa, huru förefaller du mig!? Pressen skulle hafva varit fri i Polen, under det knappt en bok fick komma i pressen — mycket mindre med ett fritt ord?!

Pressen skulle hafva varit fri, under det hundradetals personer blifvit häktade för tankar och känslor, som de knappt munteligen, mycket mindre skrifligen någonsin yttrat?!

Pressen skulle hafva varit fri då en Tysk, hvars namn nu undfallit mig *),

*) Om jag glömt detta och andra namn, som nu vore viktiga för mig att minnas, så ur-
H. H. Memoirer.

en lärd, som uppehöll sig i Warschau såsom bibliotekarie hos en magnat — för hela sin lifstid såsom gemen soldat blef instucken i ett Lithauiskt infanteri-regemente, emedan han, i ett värdshus utanför staden, för tvenne af sina vänner uppläst några paragrafer af Polska konstitutionen, och derefter klingat med glasen för densamma?!

Pressen skulle hafva varit fri, under det utgifvarne af de mest inskränkta offentliga bladen icke tordes intaga den oskyldigaste rad, utan att dervid löpa fara att genast efter nummerns utkommande blifva arresterade och utan förskoning affördas på fästning; likasom de i alla fall vandrade ur den ena arresten i den andra?!

Pressen skulle hafva varit fri, då knappt en press kunde uppsättas, då ingen vågade att gifva en sida, mycket mindre en bok till censuren, af fruktan för en illfundig och lömsk uttolkning af de klaraste och

---

säktas jag af den belägenhet, hvori jag befann mig, då jag hörde dem; det hade icke behöfts mer än att hos mig finna dylika namn *annoterade* — för att bereda mig samma öde, som dräbbade denne Tysken och flere andra.

tydligaste ord, ehuru dessa blifvit nedskrifna, med tankarne fästade på det inskränkande tvång som hvilade öfver all yttrande rätt?!

Sannerligen, §. 6 är en satir, som gör sin uppfinnare heder. All möjlig respekt för den okända spefogeln!

Enligt §. 8, tjénar militären blott till landets försvar, och måste likväl tjéna Storfursten till en lekboll för hans Storfurstliga nycker. Ja, han skall till och med hafva beslutit att gifva befallning till hela Polska militärens utmarscherande ur Warschau — för att ersätta densamma genom en förstärkning af Ryska troppar. Ett steg, som är honom likt — men som, genom sammanstötande omständigheter, körde honom sjelf utom stadsportarne.

”Landtmannen är personligen fri och kan förvärfva egendom,” säger §. 11.

Likaså fri som den Polska bonden var också min hund i Warschau, hvilken jag åtminstone icke skulle hafva nekat, att lära några konststycken, för att förtjena sitt bröd, om han visat håg derför. Den usle Polska bondens frihet var boskapens frihet, hvilken uppväxer liksom denne, utan den ringaste menskliga bildning och

på sin höjd råmar emot solen då åter en ny dag framgryr.

Enligt §. 12, stå Judarne under hittills gällande lagars beskydd. Detta är en osanning, till hvars bevisande jag icke behöfver mer än åberopa en enda händelse *) , hvartill jag var åsyna vittne.

Vidare heter det: "Folket utöfvar sin andel i den lagstiftande makten genom en riksdag."

Åter en stor osanning!

Jag har upplefvat en riksdag i Warschau, och känner ganska väl hur det gick till med folkets andel i representanternas val, mycket mer med dess andel i den lagstiftande makten.

Den lagstiftande och lagförstörande makten, i den ofvanbeskrifnes person, lät framlägga för sig listorna på representanterna och utströk utan vidare krus alla de Polackars namn, om hvilka man kunde hafva äfven den aflägsnaste aning att de, såsom Polackar, skulle våga att säga ett ord på riksdagen; och om någon patriot tilläts att deltaga i riksdagen, så skedde det derföre, emedan man visste,

*) Se Afdeln. II, kap. 27 och 28.

att man hade att påräkna en tillräcklig majoritet, som ganska säkert förde till målet.

Men derföre utbasunade också alla tidningar, efter riksdagens slut, att allt, hvaröfver man rådplägat, blifvit antaget och gilladt.

Den som var närvarande på sjelfva skådeplatsen för dessa händelser, kunde lätt förklara sig denna gåta, och man behöfver just icke en gång vara Polack, för att i harmen öfver ett sådant förfarande kasta pennan ifrån sig.

4.

STATSFÖRVALTNINGEN.

Polen är i sin Statsförvaltning helt och hållet afskildt från Ryssland och har sin särskilda förvaltning."

"I spetsen för regeringen står en *Namiestnik*, eller kunglig ståthållare, som representerar monarkens person."

"Lagskipningen är anförtrodd åt stats-

rådet; som delar sig i fyra kommissioner, af hvilka de tre första förestås af en minister. Detta statsråd aflägger i *allmänhet* (?) årligen räkenskap för rikets tillstånd. De tre ministrarne och statsrådets medlemmar äro ansvariga."

Efter Furst *Zayontscheks*, Polens sista ståthållares död, som dog för ungefär fem år sedan — förblef *Namiestniks* embetet obesatt. Storfursten Konstantin var alldeles icke konungariket Polens ståthållare — ministern, furst *Sabolewski*, företrädde *Namiestniks* ställe.

Hvarken statsrådet eller någon minister kunde vaka öfver lagskipningen i Polen, emedan allt i allo hemställdes Storfursten *Konstantin* och Kejsarens generalkommissarie *Nowosilzow*.

"En minister och statssekreterare förblifver beständigt hos monarken." Valet af denne minister måste gillas af Konstantin, som vid detsamma förfor alldeles på samma sätt, som vid valen af deputerade till riksdagen.

5.
STATSBORGARE I RYSSLAND.
(Införes för jämförelsens skull).

Såväl i Ryssland som i Polen delas statsborgarne i *adel*, *presterskap*, *borgare* och *bönder*; men dessa stånd, som äro försedda med särskilda privilegier, få blott i Polen deltaga i Regeringen." Det senare hafva vi i det föregående tillräckligt utvecklat.

Adel.

"I Ryssland är adeln det högsta och viktigaste riksstånd, som fått sig vissa företrädesrättigheter försäkrade, såsom t. ex. att för sin person och sin fasta egendom vara befriadt ifrån alla skatter; *likväl beskattar kronan dess lifegna efter behag.*"

Adeln ärfves antingen eller förvärfvas genom tjänst, hvilket vi förut redan upplyst under rubriken: "*Ryska rangklasser*."

*) Se Afdeln. II, kap. 18.

Presterskapet.

"Presterskapet utgör väl icke något ärf-
ligt stånd, likväl betraktas det i manife-
sterna ofta såsom ett särskilt stånd. Dess
företrädesrättigheter bestå i *befrielse från
kroppsstraff och skatter*, till och med
från koppskatten, likväl måste det, med
undantag af de Tyska provinserna, der
presterskapet aktas lika med adeln, ställa
sina söner såsom rekryter."

Man måste således noga märka, att in-
gen prest eller andelig kan få spö eller
prygel, om han icke får dem *händelsevis*,
hvilket ofta kan inträffa. General *Mar-
kow* lät ju, då han ännu var ryttmästare,
sina kuskar och betjenter prygla en ka-
puciner munk både röd och blå.

Kapucinermunken kom med en bonde
farande ifrån landet till *Warschau*, och
vagnstjeln (eller kärnan) vidörde rytt-
mästarens häst, som började göra sina sat-
ser och pröfva lancierens skicklighet i rid-
konsten. Utom sig af raseri, förfor den
vildsinte såsom jag förut berättat, och
hela staden *Warschau* var uppretad öfver
den stackars kapuciner munkens behand-
ling.

Betrakta Ryssarne Polen såsom ett Ryskt

gouvernement, så måste också hvarje stats-
borgare åtnjuta de rättigheter, som Ryss-
lands lagar försäkra dem om.

Då jag en gång vid ofvanstående be-
rättelse frågade, hvad som derföre hände
ryttmästaren, ryckte Ryssen, af hvilken
jag hörde den, på axlarne och sade:

"Polen är ett *eröfradt land* — *Warschau*
besatt af främmande troppar! Hvem törs
sätta sig upp emot makten?"

Borgare.

"Borgaren är personligen fri och står
under egna öfverheter och stadsprivilegier,
men är, likväl med undantag, skyldig att
ställa sig såsom rekryt."

"Man urskiljer fem klasser:"

- a) "Egentliga borgare."
- b) "De tre gillena, till hvilka de höra,
som kunna bevisa att de äro i besittning
af ett visst kapital, hvarefter deras för-
mogenhetsavgift klassificeras. Hvert och ett
af dessa gillan åtnjuter särskilda förmå-
ner, nämligen i ansende till näringsfri-
heten."
- c) "Skråna och professionerna."
- d) "De främlingar som sysselsätta sig i
staten."

e) "Borgare till namnet, såsom t. ex. lärde, konstnärer etc.

"Äfven dem beviljar lagen stora företrädesrättigheter: *de äro, såsom de båda första gillena, befriade från kroppsstraff.*"

Hvad gillena angår, så är deras inrättning högst enkel, för att komma ifrån *människans värde*, såsom människa.

Oaktadt det positiva, solida värdet, är en köpman af tredje gillet ändå icke annat än skymfligtvis "människa!" (*Schel-lowack!*), en eländig varelse, som hvarje officer och embetsman i uniform kan behandla efter behag. Anför han klagomål — så får han knut, likasåväl som någonsin en af det andra eller till och med af det första gillet; sådant sker likväl, hvad de senare beträffar, i all sköns tysthet och förklaras sedan såsom ett missförstånd.

En köpman af tredje gillet är ändå ingenting annat än en erbarmlig *soback* (hund), en miserabel *Durack* (egentligen en narr, men låter icke öfversätta sig), ty han har blott en bagatell till förmögenhet, och dessutom har han icke *tjenat*, hvarigenom en människa i Ryssland endast kan få något värde, om han också i tjuge eller fem och tjugeårig tjänstgöring

för tietusen prygelrapp köpt sig den fjortonde klassens rang.

Vidare måste man nöga märka, att Rysslands lagar bevilja *lärda* och *konstnärer* stora företrädesrättigheter, ja, att till och med också de äro *befriade från knut!* En humanitet, som visserligen förtjenar att erkännas.

Jag önskar likväl, att för hvarje rapp, som i det stora Ryska riket, duggat på en så kallad lärds eller konstnärs aldrabredaste, icke få mer än en enda pappersrubel, och jag är säker, att jag skulle kunna lägga opp ett kapital, som genast skulle förskaffa mig inträde i det första gillet.

Bönder.

"I allmänhet är hvarje Rysk och Polsk *) bonde *lifegen*, har ingen egendom och gäller icke såsom en person i staten, utan såsom en sak, hvarmed dess ägare kan förfara efter godtycke, — den han kan sälja, pantsätta, spela bort, allt efter behag; han får likväl icke straffa honom till lifvet, icke hindra honom ifrån äktenskap och

*) Här menas den Polska bonden utom konungariket, såsom t. ex. i vestra Ryssland.

icke missbruka kans döttrar till sina lustars tillfredsställande. De delas för öfrigt i kronobönder och ekonomi-, bergverks- och privat- eller adelsbönder."

Den ofvannämnda "egendomen" skattas, som man vet, efter *själar*, och ägaren betecknar sin rikedom alltid genom så och så många själar.

Enligt Hassels "*Europeiska Statistik*," får således ägaren efter behag "förfara med människosjälar;" han får *sälja, pantsätta och spela bort dem* efter behag och lärer nog själf vara så klok att icke "*straffa dem till lifvet*," emedan han ju derigenom skulle minska och skada sin egendom.

En människosjäl är ju alltid så god som kontanta pengar, i synnerhet om den sitter fången i en dräglig, välskapad kropp, och kostar vanligtvis fyra tusen Rubel i Banco.

Ägaren får väl icke lagligen hindra de lifegna ifrån äktenskap, men — "Gud är högt uppsatt och Czaren långt borta!" Hvad händer honom, om han ändå gör det?

Får en lifegen anföra klagomål emot sin Herre? Hos hvem skulle han klaga? Kanske vid domstol? — Är icke domma-

ren, såsom hörande till samma stånd som husbonden, som misshandlar sina "själar," redan på förhand, i hvarje fall på dennes sida?

"O *Axinia, Axinia!*" suckar den förkrossade Ossip i Rampachs "*Isidor och Olga*," och den förtviflade *Ossips* suck flyger i en gäll och skärande jemmerton genom det sönderkiutade Ryssland och — himmer icke ett menskligt öra!

Ägaren får vidare "*icke missbruka sina lifegnas döttrar till sina lustars tillfredsställande*." Det är verkligen menskligt, det är i sanning human. — Men *bruka dem* får han, och ingen hindrar honom, om han vill göra det, och om han dagligen verkställer det.

Läsare! Tror du att du kan förskaffa dig en åsigt angående Ryska tänkesättet i denna punkt. — Du kan det ej, om du icke flere år lefvat ibland Ryssar och haft tillfälle, att af enskilda karaktersdrag uppfatta en bild af det hela.

Det vare långt ifrån mig, att vilja påstå, att den Ryske själa-ägaren städse och öfverallt är så utan vett och förnuft. Äfven ibland Ryssar har jag lärt känna ädla, förträffliga människor, ehuru de blott kallade sig Ryssar och voro Tyskar. —

Men i det hela tänker hvarje Ryss, bildad eller obildad, öfver ofvannämde punkt långt friare än en Tysk demagog öfver legitimiteten, och behandlar sina lifegna desto hårdare, ju djupare han, genom ofvanförde lags *våldförande, förnedrat* dem.

Hela Ryssland är ett enda, stort *Harem*, och offren skilja sig ifrån de Turkiska endast deri, att de icke bära några slöjor, hvilket gör valet desto lättare.

Omedelbart efter de lärda och konstnärerna följa i Ryska registraturen inhyses-hjonerna, på Polska: *Laydaki!* d. ä. uslingar, trashankar!

6.

STATSBORGARE I POLEN.

"I Polen gifves det likaledes fyra Ståndsklasser."

1) "*Adeln*, som blott består af en korps. Skilnad emellan hög och låg adel finnes icke i teorien. Den rikaste magnat gäl-

ler inför lagen icke mer än den ringaste adelsman — *eques Polonus par omnibus, nemini secundus.*"

"Den är högst talrik och säkert höra 60,000 familjer till denna klass, men hvaraf ungefär knappt hundra äro rika, de öfriga alla fattiga."

Den som i Polen äger så mycket att han kan lefva, kallas ändå alltid fattig.

"Icke sällan bo i en by femtio fattiga adelsmän tillsammans; den rika adeln deremot äger furstliga rikedomar."

Hvarje Polsk adelsman fick fordom bära ett svärd, "*Carabella*," och omgjordade sig dermed såsom en sirat och prydnad.

Men vid Konstantins tillträde till styrelsen ägde detta blott rum i aflägsna trakter af landet, vid högtidligheter och dylikt.

Till och med den enklaste Polska *Kurtka* (rock med snören) var, som man vet, tillräcklig att utverka arrest; likaledes en *hvit filthatt*, under hvilken man misstänkte en Carbonaros hufvud.

2) "*Presterskapet* åtnjuter vissa företrädesrättigheter; det högre presterskapet har säte och stämma i *Senaten*."

Allt hvad som hörer till presterskapet,

står, genom *folkets* höjelse för bigotteri, i stort anseende. Om våren 1830 sades i Warschau, att samtliga klostren, genom en Kejsarlig lag, blifvit upphäfnade och deras gods indragna till allmänt nyttiga ändamål, hvarmed de bildade och upplyste syntes fullkomligt nöjde. Om denna lag trädte i kraft och utöfning blef mig obekant.

3) "*Borgarne* med särskilda privilegier; äfven *Judarne* räknas till dem."

Enligt utseendet synes borgarståndet i Polen, i synnerhet i Warschau, befinna sig mycket väl och känna sin värdighet — tills en Rysk officer, med ett dundrande: "*Pascholl won*" körer honom ur den hvarda droskan, om Ryssen i hast ej finner någon annan droska i grannskapet och ändteligen vill åka, hvilket jag sjelf sett.

"*Ja Obywatel Warszawski*" — "Jag är borgare i *Warschau!*" hjälper då ingen ting! *Pan Obywatel* måste stiga ur och får icke resonera! och det är det rådgästaste, att *Pan obywatel* tåligt fogar sig i sitt öde och — stiger ur.

4) "*Bönderna*" (landtmännen), hvilka vi redan i Afdel. III, Kap. 4 omtalat, "äro personligen fria, med rättighet att förvärfva egendom." — De äro öfverallt

nästän mycket fattiga, och af alla kreatur, som jag hittills sett, och dels lärt känna i *Raffs* och *Buffons* naturalhistoria, de eländigaste varelser på jorden; ja ännu fattigare och uslare än den Ryska bonden (lifegne), som åtminstone på sin lifränta kan räkna på — ett bestämdt antal prygel.

7

POLENS INRE FÖRVALTNING. — LAGSKIPNING.

"Äfven i anseende till den inre förvaltningen är Polen helt och hållet olika organiseradt emot Ryssland."

"Polen indelas i åtta *Woiwodskaper*: *Krakau*, *Sandomir*, *Kalisch*, *Lublin*, *Plock* (*Plosk*), *Masau* (*Masovien*), *Podlachien* och *Augustow*."

"I hvar och ett af dessa finnes: "En kommission, som vakar öfver de offentliga tjänstemännen och lagskipningen.

2) "Särskilda kommissioner till verk-

ställande af Woiwodskaps-kommissioner-
nas befallningar.”

3) ”Ett råd af Invånarne och
4) Ett visst antal landt- och stads-
domstolar.”

”Vidare hafva Ryssland och Polen helt
och hållet olika lagböcker, hwart och ett
sin särskilta organisation af domstolar.”

”I Ryssland är den 1649 promulgera-
de *Saborne Uloschenie* (förenad lagbok),
men hvilken är mycket ofullständig, all-
män rättsnorm, hvarest, likasom efter
senatens domslut, man öfverallt dömmar.
Likväl har man redan i flere år arbetat
på utgifvandet af en fullständig national-
codex.”

”I Polen har man hittills rättat sig ef-
ter den gamla konstitutionen (?) och co-
dex (?), men hvilka skola lemna rum
för den nya civila och kriminella lagbö-
ken, hvilken hittills ännu icke blifvit
promulgerad.”

Jag fick en gång af en jurist veta, att
de så kallade domstolarne icke *singo* (hvil-
ket förstås af sig sjelft) följa den gamla
konstitutionen, och att ofvannämde codex
icke var annat än en akademisk *lärobok*
i den civila lagfarenheten, hvori man,

vid särskilta anledningar och tillfällen,
slog efter hvad man behöfde veta.

”Underdomstolarne i Polen utgöras af
landtdomstolarne i civila mål, af stads-
domstolarne i brottmål. Ifrån båda vädjas
till appellations-domstolarne i *Petrikau*
och *Lublin*, och ifrån dessa till det hög-
sta tribunalet i *Warschau*, som är före-
nadt med statsrådet.”

”Två tredjedelar af domrarne i lägre
instans väljas, de öfriga och de vid
de högre domstolarne utnämnas af mo-
narken och äro på listtid. Äfven finnas
i alla lagsagor fredsdomare, för att bi-
lägga mindre saker.”

Både i Polen och Ryssland är lagskip-
ningen i en högst usel belägenhet, och
bestickning och mutor höra till ordningen
för dagen, hvilket kan bevisas genom
hundredtals exempel.

Säkra talar jag om det, som jag sjelf
upplefvat och erfarit; jag vill således här
anföra några exempel.

Hos en af mina vänner bortstals en natt
silfver för ungefär trehundra riksdalens
värde, och alla omständigheter gjorde det
sannolikt, att stölden blifvit föröfvad af
en så kallad *hustjuf*, en afskedad kusk,
som också genast på misstanken arresterad.

des. Efter flere förhör, hvilka först på den bestulnes enträgna uppmaningar ägde rum, syntes ganska klart, att den häktade var den verkliga tjuften och likväl fördröjdes resultatet i tre veckor.

Den, hos hvilken stölden skett, ämnade just låta afföra fången till kriminaldomstolen, då polisembetsmännen förklarade: att de *för sjukdoms skull och af brist på bevis frigifvit kusken.*

En del af det stulna fanns emellertid i godt förvar hos polisen, men omnämndes icke mera.

I *Warschau* har hvar och en sin så kallade Husjude (skaffare, mäklare), som uträttar allt i allo åt honom, hvad han begär. Åt en sådan, i tjänst hos en af mina vänner, lemnade jag en gång 40 Polska gyllen, för att bära dem till skräddaren Mendel. Efter några veckor mötte jag den senare och frågade honom i förbigående, om han genom Juden *Schmuhl* fått sina 40 gyllen? Han förvånades och nekade, hvarefter jag vid tillfälle tog min väns Husjude i skola och examinerade honom.

Schmuhl sökte undflykter och sköt skulden på sin kollega *Baruch*, denne neka-

de och sköt skulden på *Schmuhl* och de Polska gyllen voro förlorade.

Min afresa från *Warschau* stundade och jag vände mig till polisen, der jag erfor, att denna saks afgörande kunde dragas ut några månader, i fall jag nödvändigt, på min egen kostnad, ville låta häkta Juden.

Sedan jag rådgjort med en erfaren embetsman, hörde jag, att detta vore alldeles onyttigt, emedan jag sluteligen skulle nödgas erlägga 80 gyllen i rättegångskostnader och dessutom ännu en gång betala de fyrtio gyllen till mästern Mendel. Det senare syntes mig det enklaste och jag afstod ifrån processen.

Men i Ryssland är lagskipningen eller rättvisans handhavande på en vida sämre fot.

Likasom rättvisan i Tyskland är en ädel Jungfru, som vet att bibehålla sitt goda rykte, om man också här och der berättar en och annan intrig om henne, så är hon i Italien en lösaktig och lättfärdig enka, som låter kurtisera sig, samlar skänker och icke är så noga hvad slags tillbedjare hon får. Men i Ryssland och Polen är hon en liderlig sköka, alltid och

Breslau till *Kalisch*, så betrakta noga de stolta ekarna i trakten omkring *Militsch*, gläd dig än en gång åt deras susande grönska, eller om det är vinter, åt deras glittrande rimfröst, öppna ditt hjerta vid deras anblick, tag afsked af *Tyskland* — men tillslut också sedan rätt fast ditt hjerta, likasom din koffert, om han icke förut är väl förvarad, gif akt på dina ord och på din börs — ty du reser till *Polen*.

Hade jag vetat att dessa ekar, hvilkas lummiga grenar susade omkring mig, varit de sista, då jag första gången reste igenom denna trakt, skulle jag hafva hälsat dem med vemod; men jag kom ej att tänka på betydelsen af de stolta orden: *Ekarnas land!* och begrep först susandet i deras toppar, då jag icke mera hörde det, då jag icke mera såg några ekar.

Öfvergången ifrån den Tyska naturen till den Polska förer oss så småningom in i den senare, om man ännu bör kalla det natur, hvaraf man omgifves, der det egentliga *Polen* börjar.

Dock, hvarföre talar jag om *Polen*? — Det gifves ju icke mera något *Polen* — *Preussen*, *Ryssland* och *Österrike* gifves det nu mera blott — men icke något *Polen*.

Men

Men vi vilja bibehålla detta ord för att utmärka ett land, som tillfälligtvis ännu i allmänna lifvet och i gemen kallas så.

”I allmänna lifvet och i gemen?”

Betydningsfulla ord! Ack det finnes ofta mycket gement i lifvet! och för att rätt djupt känna sanningen af detta påstående, behöfver man blott göra en resa till *Polen*.

Så vilja vi då, så hastigt som möjligt, begifva oss genom den del af den Preussiska staten, som, efter en exemplarisk tråkighet och ledsnad, ändteligen bildar den Ryska gränsen.

Vägen ifrån *Breslau* till *Kalisch* är en af de däligaste, som jag någonsin genomfarit — jag säger med flit genomfarit; ty den gick för det mesta djupt ned i ett moras, som lika så väl som månet annat kunde upphöjas till landsväg.

Vagnarne voro alldeles passande till vägen, d. v. s. lika så dåliga, så snart jag, bortom *Breslau*, passerat den första stationen, till hvilken den värdiga, stolta provincialstadens kultur ännu sträckte sig.

Under en hotande fara att bryta af mig armar och ben, eller att helt ömkligen förlora lifvet, gungade jag i den tredje

H. H. Memoirer.

stationens chaise-kärra, alltid beredd, att genom ett språng rädda min sönderbråkade lekamen, i fall den vid hvarje minut återkommande faran skulle gå i fullbordan.

Utom den beständigt befarade vältningen hotade äfven det usla åkdonet mig med ett annat elände; ty, det tycktes vara rent af omöjligt att med denna usla kärra komma till målet.

Uppretad öfver detta prejeri, att för dryg betalning på en sådan väg och i ett sådant åkdon fortskaffa en resande, började jag att i den eländiga pinokärran utösa förfärliga eder.

"Ja, ja! det kan jag icke hjälpa," svarade postiljonen med lugn — "jag har redan ofta sagt det åt herr posthållaren, men jag måste ändå alltid spänna för den gamla skräpkärran. Den får lunka med, tills den en vacker dag faller i stycken på landsvägen. Men husbonden vill så ha det, och jag är postiljon och får icke resonera."

Om posthållaren någonsin hört talas om humaniora eller bara om "menschlighet," så vill jag här på stället låta hjulen gå öfver mig! tänkte jag under fortfarande förargelse och fortsatte min färd långsamt på den olideliga pinbänken.

Kan du väl föreställa dig, gode läsare, huru världen månne hafva sett ut, innan hon ännu blef skapad?

Det kan jag mycket väl föreställa mig, sedan jag rest igenom det *Preussiska Polen*. Af de tusendetals bilder, som mitt minne omfattar, är denna en af de tydligaste; man skulle kunna, ända till illusion, göra efter den af sand, moras, ler, halm och bra mycket gödsel. I symnerhet sväfvar bilden af en by för min fantasi — det är visserligen en orättvisa emot den eländigaste af byar, att kalla den så, men — den heter likväl en by.

Himmel och kaos voro i denna bild det hufvudsakliga; jorden tycktes, som sagdt är, ännu icke vara skapad, och här och der framsköto några redan sönderfallna halmtak, spruckna lerväggar och ruttande gödselhögar ur sanden, som bottenlös uppqvälde kring våra vagnshjul. Detta var det hela — eljest visade sig för den långtansfulla blicken — alldeles ingenting.

Jag kände mig törstig och befallte postiljonen, att hålla vid värdshuset i byen, för att kunna få ett glas rätt friskt vatten. Han teg och körde litet åt venster nä-

ra intill ett halmtak, som sjunkit djupt ner öfver den murkna lerväggen.

Detta var det första, d. v. s. det förnämsta värdshuset.

Jag steg ur och frågade hvad som fanns till bästa, då jag naturligtvis vid ett värdshus icke kunde blott begära ett glas vatten.

En kvinna, — hvars beskrifning estetikens lagar förbjuda mig att lemna — tycktes vara döfstum och svarade ändteligen:

”Att här icke fanns annat än en snaps.”

En snaps och till och med ett glas vin hade jag sjelf med mig, men min tunga längtade efter en uppfriskande dryck och jag begärde därför rätt nöjd: ”Ett glas vatten.”

Qvinnan förde mig några steg öfver smuts- och gödselhögar till gården och visade mig brunnen.

Ett rysligt hål, kring hviket tre smutsiga bräder lågo såsom staket.

Ett brunt dyngvatten sände sina vidriga ångor upp ur djupet och kring brunnen lervägg sutto drypande, mögliga svampar.

”Är detta er brunn, goda qvinna?” frågade jag halft leende, halft rörd öfver det

”menschliga elände,” i hvilket lifvet här rörde sig.

”Ja, det är brunnen som Ni ser; men ämbaret ligger neri och stängen är afbruten, därför måste vi först skicka opp till herrgården, om herrn befäller vatten.”

”Herrgården?” frågade jag med förvåning. — ”Finns här en herrgård i grannskapet? Den har jag verkligen ännu icke blifvit varse.”

Qvinnan förde mig nu tillbaka till dörren till kojan och visade mig ett halmtak, som höjde sig obetydligt öfver de andra taken, omgifvet af lerväggar, likt en fästning. Detta var herregodset.

”Der bor således adelsmannen?” frågade jag.

”Ja, herre, om sommaren,” svarade qvinnan.

I sanning, ett Polskt sommarnöje! —

Min törst lemnade mig ännu ingen ro. Jag underrättade mig om icke någon annan brunn fanns i grannskapet.

”Den här och den på herrgården äro de båda enda brunnarne på stället,” lydte svaret — och med en försakande blick, som föll på en hop helnakna barn, hvil-

ka vältrade sig i sanden, steg jag åter upp i kärran.

Under det långsamma körandet hade jag tillfälle, att ännu en gång betrakta denna omgifning. Jag kunde icke påminna mig, att utom i Polen i något land hafva sett en dylik taffla.

Så långt mitt öga räckte — ingenting annat än ett tomt rum, der i framtiden med beqvämlighet en värld kunde skapas.

I förtviffan tog jag mig en nordisk klunk ur min resflaska, stoppade min pipa, och började tänka på folkens sällhet, mensklighetens lott och den Fransyska gardisten, som en gång under svordomar utropade:

”Och det kalla Polackarne ett *fäderresland?*”

Det var afton och natten förflöt. Då jag om morgonen vaknade på den sista stationen, var jag vid ett rysligt lynne. Jag tyckte att jag nu kommit till verdens ände, der hon skall vara förbommad med bräder. En kall vårmorgon framgrydde — men här fanns icke någon vår.

De fyra årstiderna tycktes här vara invecklade i en kriminalprocess om naturens död. Det tycktes till och med icke

finnas mer än tre och ett halft element. Luft, jord, moras och så mycket eld, som behöfdes för att kunna tända på en pipa.

Ändteligen visade sig venster om vägen ett högt stenbus — det Preussiska gräns-embetets hus, eller hvad det hette.

Postiljonen aflemnade sin sedel och slagbommen öppnades. Med en gnisslande ton tillslöts han bakom oss. Denna ton trängde genom själen på mig.

Så var jag således nu formligen söndrad och skild från ekarnes land, hvilket jag för ungefär tjuge timmar sedan redan i verkligheten lemnat.

Mitt hjerta klappade ängsligt. Nu befann jag mig egentligen *icke i något land*, ty först ungefär två eller två och en half werst ifrån denna sista örn på svarta och hvita plank, visade sig den dubbla örnen på den röda och hvita barrieren. — Hvilken kontrast emellan den Preussiska och Ryska gränsen! — Vid den förra ingen skyltvakt, ingen soldat, ingen gränsryttare; — vid den senare, bara tullbommar och kosacker, besökare, gränsjägare, sköldmärken och vapen.

2.

GRÄNSFOLIANTER. — KOSACKOFFICERN. —
KALISCH. — HÔTEL DE POLOGNE. —
MENNISKOMÄKLAREN. — DET ORIENTALI-
SKA. — DE SKÖNA POLSKORNA.

Huru skildra det ögonblick, då jag nu, allt närmare och närmare den Ryska tullbommen, såg de första långa kosackerna nästan orörliga stirra ut i den tomma, ödsliga trakten, hvarifrån mitt åkdon framrullade?

Tullbommen öppnades — vagnen rullade igenom och jag var i det Ryska guvernementet — *Polen*.

Min reskamrat kom ifrån *Paris*. Vi stego ur och fördes in i ett kontor till höger om vägen, der först en Polsk embetsman examinerade oss.

Tre tjocka folianter lågo bredvid honom: namnregister på misstänkta personer, samlade genom de Ryska spionernas verksamhet utomlands, på frimurare och Carbonari.

Han öppnade långsamt och betänksamt hvar och en af dessa, slog efter på alfa-

betet, annoterade sina anmärkningar, jernförde våra personer med våra pass, hvilka (såsom diplomatiska pass) icke innehöllo något signalement.

Tankfull och ännu en gång eftersinnande stirrade han i en af de hemlighetsfulla folianterna; min reskamrat gjorde mig i hemlighet uppmärksam derpå och jag igenkände mycket lätt bokstafven på den uppslagna sidan, och förändrade oförmärkt min ställning för att titta i hans kort.

Embetsmannen gjorde nu inga vidare frågor. Han undersökte våra pass, och den dubbla vaken, en kosack och en gränsjägare, som åtföljde oss, förde oss öfver chaussé-platsen in i det midt emot belägna huset till kosackofficern.

Vi inträdde i en snygg boning, genom hvars öppna fönster den friska morgonluften spelade. En trång kammare bredvid var lika så snyggt möblerad. Vapen i orientalisk form, hängde på väggarna, och öfverdrag och dukar betäckte divanen och borden, långa Turkiska pipor stodo i vråarna, och i en vid kostan (nattrock) stod kosackofficern, en hög, skön gestalt framför oss.

Mörkt, kort hår föll i krusiga lockar omkring hans fria panna, hans blick var själfull och liflig, hans anletsdrag ädla, allvarliga och värdiga, hans hållning och sätt att vara röjde ett ädelt skick och receptivitet för bildning.

Han emottog oss med en leende hälsning, bad oss taga plats i divanen och satte sig vid skrifberdet vid fönstret.

Sedan han inregistrerat och undersökt passen, lade han sorgfälligt ihop dem, steg opp och lemnade hvar och en af oss sitt pass under en bugning, gaf oss en kraftig handtryckning och sade sitt Ryska: "Välkomna i Byssland!"

Vi hade en silfverrubel i beredskap, men då jag gjorde en rörelse att lemna honom den, förklarade han med en stolt mine:

"Förlåt mig, Ni känner icke landets seder. Jag är officer. Vill Ni gifva min skrifvare en drickspenning — han har lof att taga emot sådant."

Om den gode mannen likväl sedan tagit emot rubeln, vilja vi, såsom varande hans ensak, låta vara oafgjordt.

En gränsjägare i grön och hvit uniform satte sig nu på kuskbocken och resan fortsattes till *Kalisch*. Vi hade förut fått veta att diligencen till *Warschau* (enligt

vår förut gjorda uträkning) skulle afgå om middagen, och tröstad af denna omständighet, öfverlemnade jag mig åt ödet. Att resa med extra post i Polen är mycket kostsamt.

Snart voro vi i *Kalisch*. Dess omgivning är icke ful, på några ställen till och med vacker och röjer en stigande kultur; utom *Warschau* har jag i Polen icke sett någon dylik. Betydliga klädesfabriker och schäferier i grannskapet höja välståndet; men vi vilja icke lemna någon statistisk geografi, utan fortskrida i framställningen af vår resa.

"Hôtel de Pologne" hade blifvit oss rekommenderadt — såsom det enda värds- hus af första rangen.

Det förtjenar sitt namn, så vida man med det ordspråket: "Polskt hushåll" förenar begreppet om värdslöshet, hvilken ofta äger rum hos menniskan, när hon förlorat — allt, till och med sitt namn.

Ehuru klockan redan var half åtta stod det likväl icke till att få rätt på någon tjenstfärdig ande, som kunde föra oss in i en kammare.

Jag ringde på klocksträngen, som om hela *Kalisch* ståt i lågor. Ingen visade sig.

Häftig af naturen, började jag svärja öfver väggarne, men ingen vägg antog gestalten af värdshusvärd, ehuru han verkligen tycktes vara lefvande.

Ändteligen kom en trasig piga och frågade hvad vi ville.

"Vi vilja in i gästrummet eller i en särskildt kammare, för att kläda om oss och frukostera. Det är vår begäran," svarade jag, och pigan försvann åter.

Vi satte oss på en bänk och en Jude närmade sig hviskande och mumlande, under det han bockade sig allt djupare och djupare.

"Är du kanske faktor eller *chargé d'affaires* här," frågade jag honom i en just icke mild ton, "så bestyr om, att vi blifva uppassade."

Den konfiskabla Israeliten började förvrida sitt syndaansigte allt mer och mer till grimaser, trädde närmare än som behöfdes och förklarade sig litet tydligare.

Hvad ville karlen?

Han tog oss för Fallstaff och Prins Henrik och ville truga på oss "Fru Hartigs" adress.

"För tusan!" drog jag till, "är det här i landet den aldrärförsta och viktigaste angelägenhet?"

"Åh ja! Det är alldeles i sin ordning!" sade min reskamrat leende, som kände Polen i grund.

En sömnig värdshusvärd trängde undan Juden och öppnade för oss två stora och tomma kamrar i första våningen. Sängställen utan sängkläder, smutsigt vatten i osnygga karafiner, alla slags orenade kökskärl utgjorde förrådet der inne.

Frisk luft är en god sak! tänkte jag och öppnade hastigt de höga fönstren. Vi beställde frukost och började vår toilette.

Kaffe blef inburet. Det var icke så dåligt, tvertom jag fann det rätt godt — ty jag hade hittills druckit det alnslånga Sachsiska och det något kortare Preussiska.

I Polen får en resande redan en profbit af det Orientaliska, som röjer sig i Judar, pipor och tobak (Polsk-Turkisk), i svarta ögon, sinlighet, böjelse för månggifte och slutligen en despotism, som i Orienten icke kan herrska godtyckligare. Så påminte oss äfven vårt kaffe i Kalisch om det Slaviskt-orientaliska lifvet. Man kunde äfven kalla det *slafviskt*, ty det är ett och detsamma, alldeles detsamma.

Vi gingo till postkontoret, för att besörja om hvad som vidare hörde till vår resa. — Våra koffertar hade vid vår an-

komst redan blifvit visiterade och undersökta ända ner på botten, i en god halftimme, innan vi trädde in i värdshuset. Detta är vanligt vid gränsen och ingen undrar derpå. "Mina böcker ådrogo sig besökarens uppmärksamhet, och då han förklarade att de måste förseglas och skickas till censuren i Warschau, visade jag honom titlarne och uppgaf mig såsom författare till "*Studenten i Salamanca*, till *Mainotterna*, *Blitztoni* och *Psarioten*."

"Studenten i Salam —? Mainot —? Blitz —? Ps — Ps — Psari—ot?" mumlade han, i det han betraktade mig med stora ögon.

"Jag ansvarar med min person för dessa böckers innehåll," afbröt jag honom. "Jag är den som — och reser sjelf till censuren i *Warschau*."

"Nå, ja!" fortför besökaren mumlande, "om Ni sjelf är "densamme," så gagnar det visserligen till ingen ting att skicka böckerne ensamma, det blir väl då godt och väl i Warschau. Men hvad innehålla de här böckerna?"

Afhandlingar om Whist och Boston, om flygmaskiner och Bayerska klimpar," svarade jag, och besökaren gick till den andra kofferten.

Sedan vi tingat oss platser i diligensen, ville vi, enligt bildade resandes sed och bruk, se oss omkring i staden och valde kaffehuset, och såsom man kan förstå, de solidaste.

Öfver allt flög *Dorchen Lakenreisser* emot oss, hvilket endast föreföll mig, men alldeles icke min kamrat, märkvärdigt. Han tröstade mig med *Warschau* och menade, att der skulle jag få se helt annat. Det finnes i *Polen* icke något kaffehus utan sina *Dorchen*.

Mycket fördärf, men föga frestelse — ty öfverallt var *Dorchen Lakenreisser* icke synnerligt retande.

Rik på synder, men fattig på skönhet.

All respekt likväl för Polskorna, i fråga om skönhet.

Klockan var öfver tie, och i de öppna fönstren vid de större gatorna visade sig nyfikna, lockiga hufvuden. Jag knäppte hastigt igen min vest ända upp till halsen, och rocken äfven så — för att icke förlora mitt hjerta.

Polskorna äro sköna, det kan icke nekas. Men, de äro — mycket sköna!

Jag är fullt och fast öfvertygad att Eva var en Polska.

Derom en annan gång. — Vi äro nu på resan igenom *Kalisch* och vandra såsom främlingar genom staden. Så har jag många gånger i min lefnad vandrat genom mången stad, och den som gjort detsamma, måste tillstå att menniskan, under åskådandet af de henne då omgifvande föremål, träder utom sig sjelf. Ingenting försätter henne i förening med hennes omgifning.

Man öfverlemnar sig åt ögonblickets intryck.

Ett ansigte i ett fönster, som man går förbi, är en dyrbar bild, som man betraktar i ett galleri, hvilket inom ett ögonblick tillslutes, ja kanske packas in. — Man återser aldrig denna målning. Men man återfinner endast sig sjelf i bilden. De strålar som den nedsänker på en, koncentrera sig i ens inre. — Icke hvarje tunder fattar vid första beröringen eld; mången bit låter gnista på gnista fräsa förbi och tändes icke — mången fattar eld och slocknar åter. Ack! huru många dödlige bära icke i stället för hjerta blott aska och ingenting annat än aska i bröstet.

Dessa må resa till Polen; der kunna de ännu alltid tändas af kärlekens eld.

Min reskamrat omtalade för mig en af sina bekanta, som i norden åt de sköna offrat sin själ, i Tyskland sitt hjerta, i Frankrike sitt snille, i Italien sitt förstånd, slutligen i Polen blifvit bankrutt på sinlighet och i Ryssland, såsom ett lefvande skelett i spiritus, gift sig, för att njuta den äktenskapliga lycksaligheten.

3.

POLEN. — EN SNÖRRÄT LINIE, PÅ HVILKEN MAN RESER BEQVÄMT. — VÄG-”KASERNER.” — POLSK OORDNING. — POLACKARNES NATIONAL-KARAKTER.

Sedan vi uppehållit oss några timmar i *Kalisch*, blef det lifligt omkring diligen-
cen och vi lagade oss i ordning till afresan.

Vi hade utom kaffet i värdshuset att betala för en obetydlig frukost, samt för tvenne rum; detta utgjorde en summa, för hvilken vi i öfra Bern och äfven på Righi kunnat njuta just detsamma och på

köpet skåda all naturens herrlighet. — Men det var ju entréen till Polen.

Vid den tid jag gjorde denna resa, var ännu icke någon så kallad Snabbvagn införd i Polen, på hvilken jag sedan reste ganska beqvämt, för godt köp och utomordentligt fort. Diligencen var en bred fyrsitsig vagn, i hvilken sex personer inpackades. Detta var enligt lag — och emot lagen får man, minst i *Polen*, sätta sig upp; — då skulle man råka väl ut.

Nu bar det af utåt chausséen — och tvenne begrepp hafva sedermera hos mig hopsmält till ett enda: Polen och en rät linje, på hvilken man åker fort.

Å en annan sida har Polen förefallit mig som en rättfälla. Det ligger fläsk i den — svin tillräckligt i alla afseenden — man smyger in med mycken lätthet — men att sedan komma ut, det är knuten! Då stöter man öfverallt med näsan emot stältrådsspetsarna och mången blir kvar i fallan.

Då man först beträder Polska området, förefaller landet såsom ett mönster af odling, då man ser den nästan oöfverskådliga räta linjen framför sig, den förträffliga landsvägen, som högst sällan antager en annan riktning, och sedan åter oöfver-

skådiligen sträcker sig till den flacka horisontens intet.

En filosof skulle komma till korta, om han af landsvägen ville sluta till landets tillstånd och efter denna måttstock jämföra Schlesien med Polen. Då skulle det i Schlesien stå mycket illa till med idogheten, och i Polen borde industri och konstflit hafva stigit mycket högt. Men det förhåller sig just tvertom.

Den oafbrutna likformigheten i den snöräta chausséen, förenad med den ödsliga tomheten till höger och veaster, framför och baktill, hvarthelst ögat vänder sig, skulle göra resan högst ledsam, om icke werst-stolparne erbjöde de resande ett verkligt eget nöje.

Ifrån den ena stationen till den andra stå till venster om vägen röda och hvita werst-stolpar, på begge sidor tecknade med den siffran, som noga angifver huru långt det är till den station man redan passerat, och till den till hvilken man ämnar sig. Sju werst utgöra en Tysk mil, och då man i Polen och Ryssland åker vida fortare än i Tyskland, så ser den resande werst efter werst flyga förbi och finner i siffrorna en sysselsättning, om också endast för att (ett råd, som Jean Paul re-

dan förut gifvit) under räknandet — in-
somna.

Utom werst-stolparna finner ögat en annan omvexling i de små så kallade *vägkasernerna*, som, på en half mils afstånd ifrån hvarandra, äfvenledes till venster om vägen, äro rätt smakfullt, uppbyggda såsom små påviljonger och gifva tak öfver hufvudet åt en invalid, som har sig uppdragen omsorgen om vägens reparation och vidmakthållande. På båda sidor om chausséen ligga i den skönaste ordning sand- och stenhögar, så likformiga som om de voro räknade. De röda och hvita barriererne, i grannskapet af kasernerna, sträcka sig ofta en werst långt genom de glesa tallskogarne etc. — i grannskapet, eller på afstånd, ett landthus af ler, sådant vi beskrefvit det i Preussiska Polen, en kyrka, en öde by och sluteligen stationens (kunde också kallas *nation*;) lilla Judeköping.

Dessa äro de föremål, som en resande varseblifver i Polen.

Benämningen väg-”kaserner” är i synnerhet karakteristisk, emedan de blifvit byggda efter Rysk anordning, hvarvid alltid den *fixa idéen* ”kasern” är den herrskande. Ja hela statens sällhet tyckes

hvila på kaserner, emedan deras inrättning är det säkraste medlet emot hvarje störande orolighet. Om man också ibland i Polen saknar namnet *kasern*, så finnes likväl öfverallt sjelfva *begreppet*, ty till och med universiteterna äro formade efter *kasern*-ordningen, enligt hvilken de studerande behandlas såsom *gemena* och vid minsta förseelse bestraffas likasom soldater.

Flere små städer, hvilka vi under resan passerade, äro alldeles icke så eländiga och dåliga som man kunde vänta, i synnerhet äro flere orter hitom Warschau rätt hyggliga och snygga, och i mångt judevärdshus råder den största snygghet och renlighet, alldeles på Tyska viset, hvilket man knappt träffar hos Polska kristna eller kristna Polackar.

Polacken har alldeles icke något sinne för snygghet och ordning. Detta karaktärsdrag finner man bekräftadt af tusende enskildheter, ifrån tiggaren till fursten.

Vare det långt ifrån mig att vilja fälla ett hårdt omdöme om Polackarnas nationalkaraktär, i synnerhet som jag lärt känna och högakta så mången redlig och ädel Polack. Det oaktadt äro likväl ofvannämde drag icke mindre sanna, och kunna äga sin grund i eller hafva blifvit

framkallade af det sorgliga öde, som öfvergått detta folk.

Ett folk, hvars nationalitet blifvit undertryckt, för hvilket till och med det oskyldigaste i världen, dess nationaldrägt blifvit en leda, som förlorat allt! på ett sådant folk måste humaniteten hafva helt andra fordringar och anspråk, än på ett fritt och oberoende. En rättvis, i det innersta af hjertat innesluten harm och förbittring, under despotismens förtryck, som det i sin qväfda och inskränkta kraft icke förmår afskudda sig, en stum resignation vid en återblick på dess forntid, hopplöshet vid minnet af dess förlorade ära och ryktbarhet, gnaga förstörande på invånarnes sårade, djupt förkrossade hjertan, och denna förstörelse sträcker sig oundvikligen äfven till moraliteten, likasom så många lidande, innesluten inom ett mörkt fängelses dystra murar, småningom fattar ett oförsonligt hat emot hela menskligheten och låter detta hat utbryta i en hemsk förtviflan, som alstrar af sig misstroende, illparighet och beklagligen äfven ofta falskhet och elakhet.

Polackarnes karakter afspeglar sig i deras historia! Deras riksdagar uppenbara onekligen ett skarpt misstroende, oför-

dragsamhet, lust till intriger och brist på fasthet och beslutsamhet; deremot hafva de alltid varit *ryktbara* för sin *tapperhet*, ihärdighet och uthållighet i faran, och för sin *stolta entusiasm för friheten*, som också aldrig slöcknat, om den äfven under trældomens bojor tillbakahålles och, utan tillfälle att gifva sig luft, icke sällan framträder såsom fåfänga och egoism.

Polackarne tyckas vara födda för krig; de hafva fantasi och ett outsläckt begär efter ära och ryktbarhet. Genom den förra bekämpa de hvarje svårighet, ja till och med det ifrån ett underkufvadt tillstånd oskiljaktiga eländet. Under det de, genom en lycklig illusion hålla sig fast vid vissa bilder — forntidens och framtidens — veta de att finna sig i det närvarande. En gyldene dröm stärker och tröstar dem under knutpiskans hårda nödvändighet.

Såsom en följd häraf röjer sig äfven deras sinne för poesi, hvilket underhålles genom värdiga skalder, ibland hvilka jag vill nämna *Niemcewicz* och *Mickiewicz*, öfver hvilkas poetiska flygt hvilken nation som helst med rätta kunde vara stolt.

Men likasom de drifva denna dyrkan af allt som är dem eget för långt, så upp-

skatta de äfven ända till ytterlighet värdet af den Polska litteraturen, och den som älskar Polackarne, måste undvika att med enskilda inlåta sig angående dylika ämnen, för att på ett skonsamt sätt undandraga dem tillfället — att göra sig löjliga.

Men vi få ej för långt aflägsna oss från *chausséen*, och hoppas att läsaren benäget ursäktar denna afvikelse, i synnerhet som vi på hela resan nästan icke hafva *något annat* att betrakta, än det vi redan antyd.

4.

JUDINNORNAS NATIONALDRÄGT OCH SKÖN-
HET. — VÄRDSHUS I LOWICZ. — POL-
SKA JÄGARE. — EN LURANDE SPION. —
FEM SLAGS SPIONER I WARSCHAU. —
DEN TILL SITT FÄDERNESLAND ÅTERVÄN-
DANDE POLACKEN.

Så gick det ungefär tvåhundrafeftio
werst alltid rätt fram, på den snörräta
linjen,

linjen, förbi den ena verdstolpen och den ena väg-kasernen efter den andra, och det enda som nu återstår för mig att omtala, vore sabbaten, som förskaffade mig det nöjet att i hela deras prakt och ståt få se de Judiska skönhheterna.

De Judiska fruarnas med perlor besatta hufvor äro af ett så eget slag, att en beskrifning derpå icke är tillräcklig att gifva den, som icke sett dem, en tydlig föreställning derom.

Endast i Polen väckte denna hufvudbonad min uppmärksamhet. De härstamma säkerligen, hvad formen beträffar, ifrån en mycket aflägsen tid; deras prydnad är äkta orientalistisk.

Perlrader, afbrutna af guld, bilda en arkitektur, hvars konstruktion utan plan och ritning är svår att gifva.

En förnäm Judinna, i en sådan hufva med sitt gyldene halssmycke (i hvars midt icke sällan hänger ett gammalt guldstycke, som ensamt är ett litet kapital) är alldeles icke någon ful syn, i symmetri om hon är smärt och på köpet skön, som jag funnit så många i Polen — hvilka jag betraktade med förvåning och beundrade — i synnerhet i *Warschau*.

H. H. Memoirer.

Hvad skönhet beträffar hafva vi låtit Polskorna rättvisa vederfaras. Men utan partiskhet, såsom vi yttrat allt, hvad denna bok innehåller, kunna vi likväl framkasta den frågan:

Om icke ibland detta lands Judinnor finnas större skönheter, än ibland de kristna kvinnorna? Man måste härvid taga antalet i betraktande, i anseende hvartill vi ibland de senare med rätta vänta oss att finna flera.

Jag har sett tusendetals Polskor, hvilkas åsyn förtjust mig, ehuru jag måste erkänna att uttrycket af en gränslös *sinnlighet* i blick och form, i hela deras behagfulla väsende, hade något störande; men jag såg Judinnor, hvilkas anblick rörde mig. Man förflyttades vid deras åsyn flere årtusenden tillbaka, och ur de underbart rena anletsdragen (hvaremot hvarje antik förblifver ett fuskverk) strålkade en ande, som kraftigare än Moses och profeterna vittnade om gudomen.

Det är tillräcklig belöning för alla besvärigheter man utstår i Polen, att hafva sett sådana varelser, att i minnet förvara deras bild, såsom ett af de ädlaste bidrag till det rena, sköna och höga, som denna värld erbjuder oss.

Totalintrycket hos dessa Judinnor bildar helt och hållet motsatsen till den hos Polskorna antydda karakter.

Allvar, värdighet, höghet, en djup själfullhet, icke sällan svärmodighet, dyster melankoli och tärande sorg tala omissskänneligen ur de fina, sköna dragen hos dessa stilla och sedesamma Israels döttrar, hvilka, likasom deras fäder, hålla sig strängt vid deras lag och icke mindre strängt vid sedlighet och dygd — om också denna regel, liksom hvarje annan, tål sina undantag.

Det sköna ligger icke så mycket i formen, som i sjelfva dragens uttryck — och mången så kallad skönhet lemnar oss kall och verkar till och med ofta vidrigt genom sin själlösa tomhet.

Men der formens högsta skönhet är förenad med uttrycket, som genom sig sjelft gör det djupaste intryck på vår själ, der återstår oss ingenting annat, än — att tillbedja och tåga.

Allt detta träffar in på de Judinnor, som blifvit sin nationaldrägt trogna.

Der det Fransyska modet öfvat sitt inflytande, har äfven för det mesta denna andeliga renhet försvunit.

Med Fransyskt mod följer äfven Fransysk behagsjuka och Fransyskt förderf — och hvem vet hvad ännu mera för Fransyskt, som biter omkring sig.

Om Söndag vid middagstiden (sedan vi om sabbaten lemnat Kalisch) ankommo vi till *Lowicz*.

Här dröjde vi halfannan timme och begåfvo oss till ett värdshus, der ett sällskap Polska jägare (garnisons-officerare) höllo till.

Det satt hårdt att få ett bord och en stol, mycket mindre något att äta. Ingen värd visade sig och den qvinliga tjänstepersonalen hade all möda att försvara sig emot de skäggiga krigarnes angrepp.

Hade icke deras slamrande sablar stört mig i mina betraktelser, så skulle jag hafva tagit dessa herrar för medicinæ studiosi, som så hastigt som möjligt på lefvande subjekter ville öfva sig i myologi-ens studium.

Det fanns för öfrigt vackra karlar ibland desse mustaschprydda herrar, och den äkta, krigiska andan, som är Polackarna egen, prydde i läsliga drag de adeliga ansigtana.

Sällskapet skingrades och det blef stillare och tystare i värdshuset.

En ung civilklädd man sällade sig bestämt till oss och efterfrågade en för oss obekant person i Berlin.

För trashankars utkomst sörjer man med omsorg i Polen.

Der finnes fem slags spioner, nemligen:

1) Den Nästanallsmäktiges spioner, för det mesta personer af hög rang, födda eller *upphöjda* dertill.

2) Spioner i de förres tjänst: slödder ur alla stånd, som aflemnar sina rapporter till dem och åtnjuta ända ifrån två dukater till två Polska gyllen i daglig sold.

3) De Ryska autoriteternas spioner — nobelt folk, som förstär att innästla sig öfverallt, äfven resa utomlands, besöka baden etc. De skilja sig blott genom sina uppdrag, icke genom sitt sätt att vara, ifrån sorten N:o 1.

4) Den Ryska hemliga militärpolisens spioner, hvilkas chef är en snillrik Kurländare, öfversten baron Sass, af ett för elegant öde kastad på denna kinkiga post. Det är skada på karl. Hans hufvudspioner, hvaribland en gammal *Polack* med fyra döttrar, hafva alltid i sin sold sina kreatur — gement pack, som stryker omkring på alla *kaffehus* och bordeller, för

att i de förra gifva akt på de misstänkta, men i bordellerna på de *solida*, hvilka senare uppstiga till ynnest och embeten, emedan man af dem icke har att frukta några demagogiska stämplingar.

5) Stadspolisens, presidentens och vice-presidentens spioner, för det mesta mensklighetens utskum, hvilka redan privatiserat i fängelserna, och endast under vissa vilkor återfått sin frihet. Dessa, äfvensom de under N:o 2 upptagna Ryska spionernas snokare, måste tillika spionera universitetet, besöka under allehanda förväningar de studerande i deras bönningar och låta äfven bruka sig såsom kopplare, för att desto säkrare få inträde — deras antal är högst betydligt, ifrån sprättar till lådkrämare och erkeskojare.

Den unge mannen i *Lowicz*, enligt föregifvande anställd vid det storfursteliga stallet i *Warschau*, var sannolikt en medlem af sviten N:o 2, eller af orden N:o 5, och tycktes hafva fått det uppdraget att med välvilja emottaga en *Polack*, hvilken, såsom han sjelf förklarade, väntades ifrån *Berlin*.

Oaktadt han pratade om *Brandenburger Thor* och *Mamsell Sonntag*, fann den

Preussiska militären skön och brukade manschetter, var han likväl ganska dunn och sutenerade sitt inkognito högst uselt.

De skott han på oss afsköt, för att komma under fund med vår resa och dess ändamål, klickade alla, utan att träffa målet; han förlorade sig, för omvexlings skull, i den muntra och muntrande vördinnans fylliga barm, sjöng en jägarvisa och satte sig åter bredvid oss. Ja, han följde oss till och med genom halfva staden och önskade oss med ett sjäfullt leende: lycklig resa!

Midt emot mig satt, ända ifrån *Kolo*, en ung man, som öfver *Berlin* kom ifrån *Italien* och ville besöka sina föräldrar i *Warschau*, hvilka han på några år icke sett.

Åsynen af den enfaldiga spionen afbröt den svärmodiga tystnad, han hittills iakttagit.

Han hviskade mig i örat, att han i *Krosniewice* denna morgon träffat en privatkurir, med hvilken hans föräldrar gifvit honom det rådet, att tills vidare dröja några stationer ifrån *Warschau*, emedan ledsamma nyheter inlupit ifrån den aktiva arméen i *Turkiet*, hvilka förorsakat ett högst dåligt lynne på *Belvedere*.

Men han sjelf ansåg detta för ändamåls-
löst och trodde att hvarje dröjsmål endast
skulle försvåra hans emottagande.

5.

POLACKENS BEKYMNER OCH SORG ÖFVER
SITT FÄDERNESLAND. — MELODIEN PÅ EN
VISA ÅDRAGER ARREST. — SOLNEDGÅNG
OCH RESEBETRAKTELSE. — ANKOMST
TILL WARSCHAU.

Den midt emot mig sittande resande ha-
de genom mina visserligen mycket betänk-
samma yttranden och anmärkningar blif-
vit mera förtrolig, stack, jemte mig, huf-
vudet utom diligencen och förklarade för
mig orsaken till sitt bekymmer:

”Det vore kanske redan bekant för mig,
att Storfursten *Konstantin* utan undantag
ville se alla resande, som uppehållit sig
i *Italien* och *Frankrike*.”

Denna passion sträckte sig äfven, un-
der särskilda omständigheter, till andra
främlingar, ifrån hvilket land som helst.

Sjelfva presentationsstunden afgjorde icke
sällan den resandes eller inföddes öde,
som i den uppbrusande Storfurstens per-
son herrskade med oinskränkt makt.”

Jag behöfver icke försäkra, att den un-
ge mannen med det lugnaste samvete,
som någonsin en resande medfört på en
diligence, återvände ifrån utlandet.

Men den Allsvåldiges nycker voro högst
farliga.

Polacken kände sig underkastad desam-
ma, och redan den omständigheten att ic-
ke strax få öfverlemna sig åt återseendets
glädje och genast denna natt fara hem
med de sina, hvilka så gerna velat resa
emot honom till *Blonie* eller *Sochaczew*,
försatte honom i en dyster sinnesstäm-
ning.

Medvetandet att i sitt fädernesland sit-
ta som en fånge i diligencen, icke i nå-
got afseende bunden af embete eller pligt,
utan endast och allenast af den Stores
favoritpassion, verkade djupare på hans
sinne, än man, af hans lugna, fasta ka-
rakter bort vänta.

Han hade gerna velat taga extrapost i
Lowicz, för att inom några timmar få
omfamna de sina; men detta skulle hafva
väckt den misstanken, att han sökte un-

dandraga sig presentationen — och måste således underlätas.

Den underrättelsen, att utom den vanliga faran äfven *elakt lynne* herrskade på Belvedere, ökade den återvändande Polackens ängslan.

Den spionerande bengeln i *Lowicz* hade i rågadtt mått bekräftat hvarje misstanke och fullkomligt öfvertygat oss om verkligheten af allt hvad vi förut hört.

Tyste och tankfulle drogo vi oss hvar och en tillbaka i sitt hörn, suckade en duett och bredvid oss gnolade en reskamrat melodien på en allmänt omtyckt Fransysk visa, i Polen likasom i Tyskland tillräckligt känd under titeln: *Kosciuskos* minne af sina fälttåg.

Förskräckte sprutto de öfriga resande upp ur sitt lugn, och, liksom om vagnen fattat eld, tvärstannade äfven den gnolande sångaren eller sjungande gnolaren. Man såg på hvarandra med förvåning, hvari äfven jag deltog.

"För Guds skull! För vår säkerhets skull, sjung för all del icke denna visa, och icke denna melodi!" hviskade ändteligen Polacken med en ängslig ton. — "Konduktorn kunde gifva an oss och vi vore alla om en hals!"

Med förvåning betraktade både jag och den gnolande sångaren våra reskamrater, hvarefter vi fingo den upplysningen, att denna bekanta visa, författad i den Polska patriotismens anda, blifvit öfversatt på Polska, en gång afsjungen på en koncert, och sedan vid strängaste straff förbjuden, så att det icke behöfves mer, än att, äfven aldrig så dåligt eller taktlöst gnola bara *en enda* rad eller vers deraf, för att genast blifva *arresterad*.

Exempla sunt odiosa! — och äfven utan exempel äro vi redan förhatliga nog.

En dyster stumhet följde på denna hemska förklaring, tills slutligen en Schweitzare i sitt hörn såsom eko suckade och med en falsk diskant sjöng:

"Herz, mys Herz! warum so trurig!" tog en pris snus och såg på klockan.

Det led emot aftonen, landskapet erbjöd inom vagnsfönstrets ram en pittoresk solnedgång. Men tjocka åskmoln lågo kring solen, hvars ljus desto mera strålande belyste molnens kanter.

"Die Sonn' ist in schwarze Trauer gemummt. Klagen erlönen, Jubel verstummt, —

reciterade jag i mitt hjerta, och med den hastiga tanken på *Follen*, författare till

den sång, hvarur ofvanstående rader blifvit lånade, spratt jag under grimaser krampaktigt till, bad sällskapet om ursäkt och föregaf att en besvärlig kramp i vaden ofta plågade mig.

Aftonskymningen utbredd allt mer och mer sin florslöja och aftonstjernen visade sig i sin fulla glans.

Besynnerliga motsatts i lifvet: att ifrån en kedjepolonaise skåda upp till stjernorna, som fria framtåga under den eviga lagens skyddande vilkor. O! underbara lif, så rikt och så djupt! Hvem skulle icke stolt och modig känna din lifgifvande anda, då den stjernuppfyllda, omätliga himmelen hänvisar på ditt omfång, din höjd och din evighet? Hvem skulle icke le åt den jordiska maktens våldsamma sträfvanden, åt det jordiska våldets mäktiga ingrepp, då stjerna på stjerna med förtrolig blick hälsar själen och vidgar hjertat till den *Allt* omfattande kärleken, som till och med hos despoten och tyrannen ärar det menskliga och välsignande utropar:

”Fader, förlåt dem, ty de veta icke hvad de göra!”

Vagnen framrullade och ur det molnfria blå kastade ljusets myriader sitt sken

på den snörröta chausséen. Denne liknade det djerfva försöket att omkring jorden draga en linje, eller också, i brist af denna stora idé, en väl jemnad marschbana, på hvilken den första praktarmé i fullkomlig front med bekvämlighet kunde *balancera*.

Stjernorna tindrade. Ängslan och bekymmer hade qväft samtalet. Betänkligheter och skrupler tycktes, såsom blinda passagerare, hafva tagit sin plats ibland oss. Det gick temmeligen raskt framåt och jag insomnade.

Lyckliga gåfva, ädla sömn! Du är mensklighetens tiofaldiga välgörare, äfven om människans första och största onda: den förföriska qvinnan, uppväxte ur ditt sköte. Dock äfven i sömnen föres mången sitt elände till mötes: det öfverväldigar honom lömskt och ondskefullt, under det han värlös hvilar i slumrens armar. — Han vaknar och obekanta föremål omgifva honom leende med ett: *Dschin dobre*. Med sömniga ögon gör han nya bekantskaper, och innan han vet ordet utaf, har det redan för tredje gången blifvit lyst för honom, under det mest lysande elände, lik en i snaran fångad och bedårad brudgumme, utstyrd med

sporrar och sabel och i den med de olycksbådande snörena beprydda dräkten.

Kraftiga människonatur, som kan sofva så lugn under en så hotande fara! Endast genom universalmedlet — *resa*, kan du i hälsotillståndet bringa det så långt! och min ringa person hade på denna tid i konsten att sofva på resor, bragt det ganska långt.

Såsom i en dröm hade jag sligit ur i *Blonie*, åter begifvit mig i mitt hörn och utan alla drömmar fortsatt min slummer, liksom om sofva hädanefter i detta land vore mitt första och enda kabb.

Hastigt kände jag mig temmeligen omildt uppruskad. Min granne, stötte på mig under utrop: "munten, herr baron, vi äro vid tullen!"

"Ingen oartighet!" mumlade jag, under det jag gnuggade mig i ögonen och kunde på en lång stund icke besinna mig hvar jag hvar.

Besynnerliga ögonblick i min lefnad!

Nästan tanklös och utan all känsla, sökte jag efter mitt pass, vid hvars åsyn jag något litet hämtade mig.

"Du befinner dig således på resan till *Jassi*, vid Warschaus tullbom."

Detta var ungefär hvad jag kände och tänkte, då jag, utan att se på det, räckte mitt pass åt en invalid, som sträckte sin arm in i vagnen.

Huru ofta hade jag icke i inbillningen föreställt mig *Warschau*, såsom en gammalmodig stad, med stora torg och breda gator, hvimlande af ärevördiga gamla *Poltackar* i deras nästan orientaliska nationaldrägt, omgjordade med Persiska shavlar, med *karabella* vid sidan, i den bistra, oblida väderleken insvepta i kostbara pel-sar, stolt framskridande i sina gula stöflor.

Och huru fann jag *Warschau*?

En stad af vidsträckt omfång, näst Rom den största stad i vidd, som jag någonsin sett; intet spår till någon gammalmodig karakter, trädkojor bredvid praktfulla palats i den modernaste arkitektur, utan höga kyrkotorn — en landsväg (*chaussé*) vid hvars sidor tiggbaracker och profkator till nya hus präla.

Den som har en Polsk "Kurtka," blir arresterad; — — mycket mindre visade sig någon af invånarne i deras gamla nationaldrägt.

Klockan var ännu icke fyra och likväl var det redan lifligt på gatorna — bara uniformer, hvarthän ögat vände sig.

Storfursten Konstantin stiger upp emellan tre och fyra och med honom alla, som för dagen äro i tjänstgöring.

Röda gardeskosacker ådrogo sig först mina blickar.

Det var sköna karlar med kaukasiska ansigten.

Smärta Uhlaner, satta kyrassierer, undersåtsiga husarer, viga chassörer, resliga grenadierer, väl dresseerade musketörer, lättfotade jägare, lugna artillerister, hurtiga sapörer och äfven andra slags fredliga krigare varseblef jag på den långa färden ifrån tullen genom Elektorgatan, förbi börsen, till Ryska Posthuset.

I lägret, omedelbart utanför staden, lågo trettietusen man Polskt infanteri, jemte två regementer Ryska gardesgrenadierer etc. och stadens Ryska besättning satte sig i rörelse till mönstring; ungefär tretusen man gardeskavalleri, ett regemente Polska gardeschassörer, hvilket allt vi redan förut berättat.

Allt militäriskt — och äfven vi blefvo militäriskt emottagna. En invalid hade satt sig bredvid konduktorn, och min granne yttrade: "denne skall i en droska åtfölja oss till Belvedere."

Detta skedde, men Storfursten Konstantin var borta på en manöver, och presentationen ägde först sedermera rum.

Slut på första delen.

365965

100-

P. P. DOM KSIĄŻKI
— ANTYKWARIAT —

* 056308

